

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceedings)

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

เรื่อง พุทธนวัตกรรมกับการสร้างสังคมสุขอย่างยั่งยืน

(Buddhist Innovation and the Creation of a Sustainable Peaceful Society)

ร่วมกับ

สมาคมเครือข่ายส่งเสริมการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
มหาวิทยาลัยบูรพา
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่ปรึกษา:

พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น
พระอุดมปัญญาภรณ์, ดร.	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
รศ.ดร.วิทยา ทองดี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระครูศรีพุทธวิมลจิต, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตขอนแก่น
พระมหาพิสิฐ วิสิฐฐปณฺโญ, ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
นายศักดินันท์ ศรีหาบงค์	รก.ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น

บรรณาธิการ:

พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.ศรัญญา อรุณขจรศักดิ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
รศ.ดร.วิชชุ สมิตสุวรรณค์	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รศ.ดร.ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รศ.ดร.สุภายู อีระวณิชตระกูล	มหาวิทยาลัยบูรพา

กองบรรณาธิการ

รศ.ดร.บุญยเสนอ ตริวิเศษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
รศ.ดร.อังคณา ตุงคะสมิต	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ.ดร.บุญยจีรา ชีรเวทย์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.ณัฐกาญจน์ นาคนวล	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.ปทุมพร เปี้ยถนอม	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผศ.ดร.จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์	มหาวิทยาลัยพายัพ
ผศ.ดร.ปรัชนันท์ เจริญอาภรณ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.ประภาศ แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.มารศรี สอทิพย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.กรรณิการ์ อินตะวงศ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.เสรี วรพงษ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.พิษณุ บุญนิยม	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
ผศ.ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สมบูรณ์ วัฒนะ	วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.กรกรก สารภิรมย์	วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.ไพศาล เครือแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผศ.ดร.วรวิทย์ นพแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
ผศ.ดร.เพ็ญพนอ พ่วงแพ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.ปฐมาวดี จงรักษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.มนตรี สิริโรจนานันท์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผศ.ปัทวี สัตยวงศ์ทิพย์	มหาวิทยาลัยบูรพา
พระมหาไทยน้อย ญาณเมธี, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อ.ดร.วัฒนา นนทชิต	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
อ.ดร.อารีย์ บินประทาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อ.ดร.ชั้นทอง วิชาเดช	มหาวิทยาลัยบูรพา
อ.ดร.เพ็ญวรา ชูประวัตติ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อ.ดร.ชาญชัย ฤทธิร่วม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อ.ดร.ศศิพัชร จำปา	มหาวิทยาลัยศิลปากร

คณะทำงาน :

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น	ผศ.ดร.จรัส ลีกา
ผศ.ดร.เพชรฤต ศรีบุญเรือง	ผศ.ดร.นิรัช เรือนแสง	อ.ดร.สมควร นามสีฐาน
ดร.อมรรัตน์ เตชะนอก	อ.ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา	อ.ดร.สุนทร สายคำ
อ.ดร.ปารณจิตร สุขุมลย์	อ.ดร.วิรัตน์ ทองภู	อ.ทรงพล โชติกเวชกุล
อ.ดร.ยิ่งสรรค์ หาดพา	พระมหากิตติ กิตติเมธี	อ.สุทธิพงษ์ อุพลเกียรติ
อ.ดร.สรินญา มารศรี	น.ส.มาริสสา ไสวงาม	น.ส.อนุธิดา บุญตะวัน

ศิลปะและรูปเล่ม:

น.ส.สาริกา ไสวงาม

สาส์นจากรองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

ในโอกาสที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้จัดงานประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4 “พุทธนวัตกรรมกับการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน (Buddhist innovation and the creation of a sustainable peaceful society)” จัดขึ้นในวันที่ 27 มีนาคม 2567 เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษาและเครือข่ายสถาบันการศึกษา ได้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานวิชาการสู่การใช้ประโยชน์ในสังคมต่อไป

เอกสารทั้งหมดได้ผ่านกระบวนการทบทวนโดยผู้ทรงคุณวุฒิก่อนที่จะนำเสนอในรูปแบบวาจาหรือโปสเตอร์ในการประชุมครั้งนี้ เกณฑ์การคัดเลือกงานวิจัยเหล่านี้เน้นย้ำถึงความแปลกใหม่ของความรู้ บทความฉบับเต็มได้รับการตีพิมพ์ใน Conference Proceeding ตามข้อตกลงของ Conference Editorial Board โดยจะเผยแพร่ทางออนไลน์ที่ www.mcukk-nic/2024

ในนามคณะบรรณาธิการ ขออนุโมทนาบุญขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมให้การดำเนินงานการประชุมวิชาการครั้งนี้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของมหาวิทยาลัยกำหนดไว้

(พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น
บรรณาธิการการประชุมวิชาการ

กำหนดการ

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 6 ระดับนานาชาติครั้งที่ 4

ณ หอประชุมเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

เวลา 08:00-08:30 น. ลงทะเบียนและรับเอกสาร ณ ห้องประชุมชั้น 2 อาคารเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา

เวลา 08:30-09:00 น. **พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

จุดฐาปเทียน กล่าวนำบูชาพระรัตนตรัยและประจำมนต์เพ็ชร ถวายสักการะ
อุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามลำดับ ดังนี้

1. พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น
2. พระอุดมปัญญาภรณ์, ดร. ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
3. รศ.ดร.วิทยา ทองดี ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
4. ผศ.ดร.นิเทศ สันนารี ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รศ.ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น

กล่าวรายงานต่อประธานพิธี

เวลา 09:00-11:00 น. **พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**

กล่าวเปิดงานและปาฐกถาพิเศษ

เรื่อง “พุทธนวัตกรรมกับการสร้างสังคมสันติสุข อย่างยั่งยืน”

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร. อุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มอบโล่ให้กับเจ้าภาพร่วมการประชุมวิชาการ

รศ.ดร.วิทยา ทองดี ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป ถวายเครื่องไทยธรรม

เวลา 11:30-12:00 น. **พิธีลงนาม MOU**

ระหว่าง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

กับมหาวิทยาลัยเครือข่าย

เวลา 11:30-13:00 น. ฉันทัดดาอาหารเพล/รับประทานอาหาร

เวลา 13:00-16:30 น. **นำเสนอบทความวิชาการ แบบปากเปล่าและแบบโปสเตอร์ แต่ละห้อง**

เวลา 16:30 น. ประธานประจำห้องประชุมกลุ่มย่อยกล่าวสรุปและกล่าวขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ

เสร็จพิธี ผู้เข้าร่วมงานเดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ระดับชาติ

ด้านพุทธนวัตกรรมการทางศาสนา
ปรัชญาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ห้องประชุมย่อยที่ 1 ห้อง B 202 ชั้น 2

อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช
(สนธิ์ ชวนมหาปณฺฑิตมหาเถร)

ผู้ทรงคุณวุฒิ:

1. พระครูภาวนาโพธิคุณ, รองศาสตราจารย์ ดร.
: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สิญญา สะสง
: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเทพพงษ์
: มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ลำดับ	บทความ/ผู้พิมพ์	หน้า
1	โหราศาสตร์เชิงพุทธศาสนา : พระมหานาเกลียรติ วิสุทฺโธ	1
2	เรารู้จักสติ: ปรมาตมธรรมกับสติ: บัญญัติธรรมรู้จริงไม่อุปาทานทำให้ชีวิตและสังคม เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน : เจริญ มณีจักร, พระครูรัตนสุตาภรณ์ และพระครูพิพิธจารุธรรม	15
3	การลดความเหลื่อมล้ำในสังคมโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา : พระเสกสรวร ภาสุโก (สนทอง), พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, พระมหาณัฐพันธ์ สุทนต์วิภาณี พระมหาถาวร ถาวรเมธี และพระประภัสสร์ ฐมมวโร (แสงเทียนจันทร์)	27
4	พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชน : พระมหาเอกชัย เอกชโย (โคตรมูล), พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, พระมหาณัฐพันธ์ สุทนต์วิภาณี และพระมหาถาวร ถาวรเมธี	35
5	การแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน ตามหลักอริยสัจ 4 : พระอธิการทวิศศาสตร์ จ्ञานชโย, พระมหาณัฐพันธ์ สุทนต์วิภาณี, พระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน, พระมหาเมธีชัย กิจจุสโร และพระมหาถาวร ถาวรเมธี	43
6	การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามแนวสปปายะ 4 : พระอานาจ มหาบุญโญ, พระมหาณัฐพันธ์ สุทนต์วิภาณี, พระมหาจรัสชาติ อาทิตวโร, พระเมธีวัชรจารย์ และพระมหาถาวร ถาวรเมธี	55
7	พระสงฆ์กับบทบาทผู้นำจิตวิญญาณในชุมชนเพื่อสร้างสันติสุข : พระรัตนพล ญาณิสฺสโร, พระมหาณัฐพันธ์ สุทนต์วิภาณี; พระครูปริยัติพุทธิคุณ, พระมหาบัวพันธ์ จันทโสภโณ และพระมหาถาวร ถาวรเมธี	65
8	หลักพุทธธรรมกับการให้บริการในมุมมองสังคมสงฆ์ : พระมหาदनัย เตชบุญโญ, พระมหาภิรฐกรณ์ อัมมมาลี และพระมหาสำรอง สมนฺโต	77
9	อิทธิพลของคัมภีร์ธรรมบทที่มีต่อการเทศน์แห่ : พระสุขเวท อาทิจโจ, พระภุชดา สิริจันทโร, พระมหาภิรฐกรณ์ อัมมมาลี และพระมหาสำรอง สมนฺโต	85

โหราศาสตร์เชิงพุทธศาสนา Buddhistic Astrology

พระมหานำเกียรติ วิสุทธิโช

Phramaha Namkriat Visutdho (Thongtawee)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: mahanoy13@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีความประสงค์ที่จะนำเสนอโหราศาสตร์มุมมองของพระพุทธศาสนา พร้อมนำเสนอแนวทางการวางท่าทีต่อโหราศาสตร์ในทางที่เหมาะสม ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้ยึดติดเรื่องฤกษ์ยามยามดี ความพร้อมที่สุดคือฤกษ์ที่ดีที่สุด ดวงชะตาไม่สามารถที่จะต้านลิขิตแห่งกรรมได้ นอกจากนี้ โหราศาสตร์หรือการดูดวงยังจัดเป็นเดรัจฉานวิชาที่ขัดขวางต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา และอาจจะกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ประโยชน์สูญหายไปจากการรอคอยฤกษ์ยามก็ได้ พระสงฆ์ทำหน้าที่หมอดูหรือโหราจารย์ก็ถือว่าทำผิดต่อพระวินัย เพราะพระพุทธเจ้าไม่ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์เรียนวิชาดูดวง โหราศาสตร์อาจจะช่วยให้เราทราบแนวโน้มของชีวิตในอนาคต เป็นการเตรียมการไว้เบื้องต้นแต่อาจไม่ใช่สิ่งที่แน่นอน อาจเป็นเพียงแผนที่บอกทางชีวิตเราไว้อย่างคร่าวๆ ว่าแต่ละช่วงชีวิตเราต้องเจอเหตุการณ์อะไร ทั้งด้านดีและด้านไม่ดี ซึ่งสามารถจะระมัดระวังหรือหลีกเลี่ยงได้ แต่ทั้งนี้เราต้องเข้าใจโหราศาสตร์แสดงให้เห็นถึงกฎแห่งกรรม ซึ่งตรงกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่าสัตว์ทั้งหลายมีทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งหมดทั้งสิ้น สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตนตนเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัยกระทำกรรมอันใดไว้จักได้รับผลของกรรมนั้น ดังนั้นชาวพุทธเชื่อโหราศาสตร์ได้แต่ควรยึดมั่นอยู่ในเรื่องกรรมเป็นสำคัญ

คำสำคัญ: โหราศาสตร์; เชิงพุทธศาสตร์

Abstract

The purposes of this study were to present astrology in Buddhistic views and to present guidelines for proper reactions toward astrology. Results of the study revealed that Buddhism does not teach Buddhists to adhere to auspicious moments. The best

auspicious moment is readiness. Destiny cannot resist the epistle of Karma. Moreover, astrology or fortune telling is classified as brute subject which obstructs ways of living with wisdom and may cause a person lose advantage due to waiting for an auspicious moment. A monk who acts as a fortune teller or an astrologer is regarded as violating the monk discipline because the Lord Buddha does not allow monks to learn fortune telling subject. Astrology may help us know life tendency in the future. It is a preliminary preparation. However, it is uncertain. It is Just a rough map of a life, telling what one is going to life in order to aware or avoid the event. All in all, astrology shows us the Rule of Karma. It is in line with the Buddhist teaching: all creatures bear sufferings – birth, ageing, pain, death. All creatures bear their own Karma and they themselves receive results the Karma of their own. They have Karma as their inherence, residence and get results from Karma they have done. Therefore, Buddhists may believe in astrology but they should adhere to Karma.

Keywords: Buddhistic; astrology

1. บทนำ

มนุษย์ มีความพิเศษในความสงสัยใคร่รู้มากกว่าสัตว์โลกประเภทอื่น โดยเฉพาะความ ใคร่รู้อัน เกี่ยวข้องกับการมีชีวิตรอดอย่างสุขสบายและปลอดภัย จากอันตรายรอบข้าง เช่น ภัยพิบัติ จากการ เปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ดิน ฟ้าอากาศ โรคระบาด มนุษย์จึงมีการบอกเล่า และจดบันทึก เหตุการณ์สำคัญ ที่เกิดขึ้นจากรุ่นสู่รุ่น กลายมาเป็นตำนาน หรือเรื่องที่เล่าขานสืบกันมา มนุษย์ใน สมัยก่อนจะมีความใฝ่ ไขธรรมชาตินาน และยังหาเหตุผลหรือความรู้ที่แท้จริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์ ของธรรมชาติไม่ได้ จึงยก ทุกอย่างให้เป็นเรื่องของเทพเจ้าที่ดลบันดาลให้ทุกอย่างเกิดขึ้นในห้วงเวลา ต่างกัน การคาดการณ์ หรือ การทำนาย ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นจึงมีอยู่คู่กับ การดำเนินชีวิตของ มนุษย์ เพื่อที่มนุษย์จะได้ใช้เป็นข้อมูล เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้น เป็นหนทางที่จะแก้ไขและ ป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง และทรัพย์สิน ก่อนหน้าที่พระพุทธรูปจะอุบัติขึ้นมานั้นมีศาสนาต่างๆ ดำรงอยู่ในโลกมาก่อนแล้วศาสนาต่างๆ เหล่า นั้น ต่างก็เสนอคำตอบต่อโลกและชีวิตแตกต่างกันไปตามแต่ศาสนาของตนเชื่อถือ ครั้นเมื่อพระพุทธรูป ะเกิดขึ้นมาในโลกแล้ว พระพุทธเจ้า ก็ทรงนำเสนอคำสอนของพระองค์เพื่อให้เป็น “ทางเลือกใหม่” แก่ สังคมร่วมสมัยในยุคนั้น (รวมทั้งในยุคนี้) หนึ่งในทางเลือกใหม่ของพระองค์ก็คือ การที่ทรงเสนอเรื่อง “ชะตา กรรม” ของคน ว่าเป็นผลของ “การกระทำของมนุษย์เอง” ไม่ใช่เป็นผลแห่งการกระทำของ “มือที่มองไม่ เห็น” (invisible hand) อย่างพระพรหม พระอิศวร หรือเป็นอิทธิพลของฤกษ์ยามยามดี รวมทั้งไม่ใช่

อิทธิพลของดวงดาวบนท้องฟ้า หากแต่เป็นเพราะ “มันสมองสองมือของมนุษย์แท้ๆ” ก็เพราะทรงค้นพบความจริงสากลว่า เทพเจ้าเหล่านั้น ไม่ได้มีตัวตนอยู่จริง หรือดวงดาวทั้งหลายก็เป็นเพียงวัตถุอย่างหนึ่งในระบบสุริยะจักรวาลเท่านั้น ไม่ได้มีอำนาจพิเศษอะไร พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธการนำความเชื่อเรื่องโชคลางและไสยศาสตร์มาเป็นหลักยึดถือในการดำรงชีวิต โดยเชื่อว่าชีวิตเป็นผลของกรรม หรือการกระทำกรรม เป็นที่มาของทุกสิ่งทุกอย่าง การเกิดทุกชนิดเกิดจากแรงกรรม มนุษย์ สัตว์ทั้งหลายเกิดมาแต่กรรม ตราบใดที่มีกิเลสอยู่ ก็จะทำกรรมอยู่ตลอดเวลา มีทั้งกรรมดี (กุศลกรรม) และกรรมชั่ว (อกุศลกรรม) อันจะยังผลให้เกิดวิบากมีการเวียนว่ายตายเกิดตามที่ปรากฏ ความเชื่อทางโหราศาสตร์เป็นความเชื่อหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยอย่างมาก และเป็นความเชื่อที่มีมาพร้อมๆ กับประวัติศาสตร์ชาติไทย โหราศาสตร์เป็นวิชาการชั้นสูงเป็นวิชาการที่สงวนไว้สำหรับชนชั้นสูงเท่านั้น จัดเป็นวิชาหนึ่งในศิลปศาสตร์ 18 ประการ ที่บุคคล ในวาระเกษียณจะต้องศึกษา โหราศาสตร์เป็นวิทยาการฝ่ายศิลปะอย่างหนึ่งโดยสมบูรณ์ เนื้อแท้ ของโหราศาสตร์เป็นสาขาหนึ่งของศิลปศาสตร์ อาศัยความรู้ส่วนใหญ่ในทางธรรมชาติวิทยา อันเนื่องมาจากดาราศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ประกอบกับสถิติและจดหมายเหตุเชิงประวัติศาสตร์เป็น สาระสำคัญ และสามารถช่วยให้ไม่ประมาท รู้กาล รู้คราว ที่ชีวิตจะประสบกับโลกธรรมทั้งสองฝ่าย อิฏฐารมณ์-อนิฏฐารมณ์ คือ ทั้งดี-ทั้งร้าย คนโดยมากมักจะเข้าใจผิด ทักทักเอาเองว่าเป็นเรื่องโชคลาง ต่างๆ ทางไสยศาสตร์ ซึ่งเป็นการเข้าใจผิดโดยแท้ นั่นคือมูลเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ถ้าผู้ที่ไม่เข้าใจในกลไกการทำงาน หรือหลักการของโหราศาสตร์อย่างแท้จริง จะเป็นผลให้บุคคลมีความเชื่อที่ผิดเพี้ยน หรือเข้าข้างมลาย

ดังนั้น พระพุทธศาสนากับโหราศาสตร์ซึ่งดูเหมือนว่าแยกกันไม่ออก และบทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อสังคมในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ก็ยังคงดำเนินต่อไปตราบใดที่พระสงฆ์ยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่นเดียวกับการให้คำตอบเรื่องของโหราศาสตร์ เป็นประเด็นทางจริยธรรม คือ การที่พระสงฆ์ตั้งตัวเองเป็นหมอดู ไขว่คว้า และบอกฤกษ์เพื่อรักษาครีธาของชาวบ้านถูกต้องหรือไม่ อะไรเป็นตัวตัดสินในการให้คำตอบนี้จะได้อธิบายลำดับต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับโหราศาสตร์

1. ความหมาย คำว่า “โหราศาสตร์” (ASTROLOGY) มีศัพท์มาจากภาษาสันสกฤต หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยเวลาและคำว่า โหราศาสตร์ ตามตำราของ “วราหมิหิระ” กล่าวว่า เป็นคำที่มาจากคำประสมสองคำ คือ “อโ” และ “ราตรี” ซึ่งแปลว่า วันและคืน แต่ได้ตัดอักษรพยางค์แรกและพยางค์หลังออกเสีย (อโ+ราตรี) จึงเหลือเพียงคำว่า “โหรา” ตามตำราของวราหมิหิระ โหราศาสตร์มาจากคำว่า “อโ” แปลว่า กลางวัน และ “ราตรี” แปลว่า กลางคืน แต่ได้ตัดอักษรพยางค์แรกและพยางค์หลังออกเสีย จึงเหลือเพียงคำว่า “โหรา” ยังมีอีกคำที่ใช้แทนโหราศาสตร์ คือ โชติยศาสตร์ มาจากคำว่า โชติ แปลว่า แสงสว่าง หรือดวงดาว (มานพ นักการเรือน, 2560) ดังนั้น โหราศาสตร์จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการทำนายหรือการ

พยากรณ์ชะตาของมนุษย์และปรากฏการณ์ต่างๆ ของโลกโดยอาศัยการโคจรของดวงดาวเป็นหลักและมีการรวบรวมเป็นสถิติเพื่อเป็นข้อมูลในการพยากรณ์สิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกัน มีความเชื่อมโยงทั้งตำแหน่งและการเคลื่อนไหวของดวงดาวในเชิงดาราศาสตร์ ซึ่งรวมทั้งพระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวเคราะห์ และดวงดาวต่างๆ ดวงชะตาของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับ การเคลื่อนไหวของดวงดาวในขณะตกฟาก ซึ่งโหราจารย์จะเชื่อว่า อิทธิพลของดวงดาวต่างๆ จะส่งผลต่อบุคลิกลักษณะของบุคคลนั้นๆ การรับรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกลักษณะของคนที่การเคลื่อนไหวของดวงดาวจะทำให้โหราจารย์สามารถทำนายเส้นทางที่จะเป็นไปของบุคคลนั้นได้ ซึ่งอาจจะไม่ใช่เพียงแค่ปัจเจกบุคคล แต่อาจจะรวมทั้งกลุ่มสังคม และประเทศชาติได้ด้วย (Nicki Tesch, 2560) ส่วนคำว่า “Astrology” ในภาษาอังกฤษนั้น มีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ “ASTROW” หมายถึง ดวงดาว กับ “LOGOS” หมายถึง ถ้อยคำหรือคำพูดซึ่งแปลรวมกันว่าเป็นการพูดเกี่ยวกับดวงดาว (สุพัตรา สุภาพ, 2518, หน้า 169)

2. ความเป็นมา โหราศาสตร์เป็นวิชาที่เก่าแก่อีกวิชาหนึ่ง ซึ่งมนุษย์ได้ให้ความสนใจอยู่ทุกยุคทุกสมัย กล่าวกันว่าโหราศาสตร์เกิดขึ้นพร้อมกับความเชื่อในเทพเจ้า เช่น การบูชาพระอาทิตย์หรือพระจันทร์ มนุษย์เกิดความสงสัยในสิ่งที่ตนได้สัมผัสจึงเกิดปัญหาและได้หาทางออกโดยการให้ความเคารพและนับถือ ต่อมา จากการศึกษาของนักโบราณคดี ได้พบต้นกำเนิดของโหราศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2394 และพ.ศ. 2396 ท่าน เซอร์ เฮนรี เลย์อาร์ด (Sir Henry Layard) กับผู้ช่วยของเขา คือ นายฮอร์มัสด์ รัชซัม (Hormuzd Rassam) ได้ค้นพบศิลาจารึก (ทำด้วยดินเหนียว) จำนวน 22,000 ชิ้น ในซากปรักหักพังของหอสมุดของกษัตริย์อัสซัวร์ บาบิโลน (Ashurbanipal) ในนิเนเวห์ (Nineveh) ประเทศแอสซีเรีย (Assyria) ซึ่งสูญชาติไปแล้ว ในบรรดาศิลาจารึกเหล่านี้ (Babylonia) รวม 70 ชิ้น ซึ่งมีชื่อเรียกว่า “ความรุ่งโรจน์ของเบล” (THE LLUMINATION OF BEL) บรรยายถึงบารมีของซาร์กอนแห่งอัคคาด (SARGON OF ACCAD) ผู้พิชิตอาณาจักรซูเมอร์ (ประมาณ 1817 ปีก่อนพุทธกาล) จากการศึกษาศิลาจารึก ท่าน เอ. เอช. เซย์ซ (A.H.SAYCE) ศาสตราจารย์ผู้ช่วยแผนกนิรุกติศาสตร์เปรียบเทียบมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด กล่าวไว้ในหนังสือ “ศาสนาของบาบิโลเนียโบราณ” (THE RELIGION OF THE ANCIENT BABYLONIA) ว่า “บาบิโลเนีย คือ ถิ่นกำเนิดที่แท้จริงของการตรวจการณ์ทางดาราศาสตร์” ในทำนองเดียวกันกับท่านมอร์ริส จาสโตรว์ (Morris Jastrow) ศาสตราจารย์แผนกภาษา เซไมท์ แห่งมหาวิทยาลัยเพนซิลวาเนียได้กล่าวไว้ในหนังสือ “ศาสนาของบาบิโลเนียและแอสซีเรีย” THE RELIGION OF BABYLONIA AND ASSYRIA ว่า “ระบบจักรราศีทั้งปวงเกิดมาจากโครงเรียนดาราศาสตร์บาบิโลเนีย” (ประยูร พลอารีย์, 2521, หน้า 18)

จึงอาจสรุปเป็นข้อยุติได้โดยปราศจากข้อสงสัยใดๆ ว่า วิชาโหราศาสตร์ที่เรากำลังศึกษาและค้นคว้ากันอยู่ทุกวันนี้กำเนิดมาจากบาบิโลเนียซึ่งได้สูญชาติไปนานแล้ว และดินแดนที่อาณาจักรบาบิโลเนียตั้งอยู่ในสมัยอดีตอันไกลโพ้น ก็คือบนลุ่มแม่น้ำยูเฟรติสและไทกริส (EUPRATES, TIGRIS) ซึ่งในปัจจุบัน

คือบริเวณที่ตั้งของประเทศอิรักในตะวันออกกลาง

3. ความเชื่อโหราศาสตร์ไทย เป็นที่ทราบกันดีว่า โหราศาสตร์ได้รับอิทธิพลมาจากโหราศาสตร์อินเดียหรือที่เรียกกันว่า โชติยศาสตร์ ซึ่งสาขาหนึ่งในบรรดา 18 ศาสตร์ ที่พระพุทธเจ้าเคยเรียนเมื่อครั้งเป็นพระราชกุมาร แต่อย่างไรก็ตามโหราศาสตร์ไทยก็ยังไม่เหมือนของอินเดียโดยทีเดียว เพราะไทยไม่ได้รับโดยตรงจากอินเดีย แต่ได้รับสืบทอดจากพม่าและมอญ ผู้ที่เรียนวิชานี้ก็คือผู้ที่อยู่ในวังและพระสงฆ์จากหลักฐานที่พอเป็นตัวอย่างคือ ศิลจารึก วัดป่ามะม่วงด้านที่สองมีคำกล่าวสรรเสริญพระปัญญาของพระยาสิทธิไทยว่า “เรียนพระวินัย พระอภิธรรม โดยโลกาจารย์มีพรหมณ์แลดาบส” เป็นต้น สมเด็จพระพุทธทรงพระราชบัญญัติคัมภีร์ เพทศาสตร์าคม ธรรมเนียม มีโชคศาสตร์ (ตำราโหร) เป็นต้น

โหราศาสตร์ไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะตน โดยนำความเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ 1) ภาควัฒน เป็นเรื่องของการคำนวณตัวเลข การนับตัวเลข และกฎเกณฑ์ในเรื่องของการหาตำแหน่งของดวงดาวต่างๆ เช่น กฎเกณฑ์ในการผูกดวง โดยใช้คัมภีร์หรือตำราเป็นหลักในการพยากรณ์ เช่น คัมภีร์สุริยาตร์ เป็นคัมภีร์สำหรับคำนวณหาจุดเถลิงศก, วัน, ยาม, ราศี 2) ภาควิชาการ เป็นเรื่องของการเชื่อมโยงกฎเกณฑ์ในการตีความและเชื่อมโยงความหมายออกเป็นลักษณะของคำทำนาย อาจแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ 1) การพยากรณ์ในด้านอดีต 2) การพยากรณ์ปัจจุบัน 3) การพยากรณ์ในด้านอนาคต และ 3) ภาควิธี เป็นการนำหลักของไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย หรือเรียกว่า พิธีสะเดาะเคราะห์โดยนำพิธีกรรมทั้งของพราหมณ์กับพุทธศาสนามาประสมกันเพื่อให้เกิดศรัทธากับผู้มารับบริการ อนึ่งสำหรับพระสงฆ์นั้นใช้ดูฤกษ์ดี ไม่ดี เพื่อนำไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาด้วย

4. ความสัมพันธ์ของโหราศาสตร์กับศาสตร์อื่นๆ

ก. โหราศาสตร์กับพุทธศาสตร์ ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าจะตรวดดูสรรพสัตว์ด้วยพระญาณว่าในแต่ละวัน พระองค์ควรจะแสดงธรรมให้กับใครหรือผู้ใด สิ่งนี้อาจเรียกได้ว่าโหราศาสตร์เชิงพุทธ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตากรุณาและเป็นไปเพื่อปลดปล่อยสัตว์โลกออกจากความทุกข์ นอกจากพระองค์จะล่วงรู้ชะตาชีวิตของสรรพสัตว์เหล่านั้น พระองค์ยังเป็นผู้ชี้ผิด บอกทางที่ถูก เพื่อให้สรรพสัตว์ทั้งหลายได้หันมาพิจารณาจนเห็นสภาวะที่แท้จริงของชีวิตตามแนวอริยสัจ 4 ที่มีลักษณะเป็นทุกข์ไม่เที่ยง ตั้งอยู่บนความไม่มีตัวตนที่แท้จริงตามกฎไตรลักษณ์ จนสามารถพ้นจากทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง จึงเป็นข้อแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างโหราศาสตร์ทั่วไปกับโหราศาสตร์เชิงพุทธ เพราะหลักของพุทธศาสนานั้นสอนว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ใครทำกรรมอะไรไว้อย่อมได้รับผลกรรมนั้น แต่อย่างไรก็ตามนักโหราจารย์ก็ปรับปรุงวิธีการในการทำนายเพื่อให้เข้ากับหลักของศาสนา ซึ่งพลตรีประยูร พลารีย์ ได้กล่าวเรื่องนี้ไว้ว่า “วิชาโหราศาสตร์ไม่ใช่ศาสตร์ที่หลายๆ ท่านเข้าใจ แต่เป็นศาสตร์แห่งปัญญา ที่เกี่ยวกับปรัชญาอันสูงยิ่ง เครื่องมือสำคัญของวิชาโหราศาสตร์คือวิชาตรรกศาสตร์ (Logic) โดยเฉพาะคือการอุปมาอุปมัย (Analogy) เมื่อศึกษาสูงขึ้นๆ จะพบว่ามีธรรมชาติคล้ายเป็นศาสนา ศาสนาหนึ่ง และที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็

คือ เข้ากันกับพระพุทธรูปศาสนาได้เป็นอย่างดี” (ประยูร พลอารีย์, 2521, หน้า 11)

ดังนั้น นักโหราศาสตร์ไทยโดยส่วนใหญ่ จะอ้างอิงถึงหลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นตัวหลักสำคัญในการพยากรณ์ เช่น ได้กล่าวถึงหลักกรรมในพุทธศาสนากับหลักพรหมลิขิตไว้ว่า “อันที่จริงหลักพรหมลิขิตหรืออิทธิพลดวงดาว ก็คือกรรมลิขิตนั่นเอง ดวงดาวเป็นสถิติส่องทางให้รู้วาระกรรมได้ก่อนก็มาจากสถิติการโคจรของดวงดาวนั่นเอง ระหว่างสถิติกับกรรมลิขิต จึงเป็นเรื่องที่ผมเชื่อตามเหตุผลดังที่ได้เรียนมาแล้ว” (จำรัส ศิริ, 2508, หน้า 10-12)

ข. โหราศาสตร์กับปรัชญา หลักปรัชญาของโหราศาสตร์ก็คือหลักว่าด้วยธรรมชาติ โดยนำดาวพระเคราะห์ต่างๆ มาวิเคราะห์อุปมาอุปไมยเครื่องมือที่สำคัญก็คือตรรกศาสตร์มีการวิเคราะห์ตามเหตุผลที่เป็นจริง นักปรัชญาที่มีชื่อเสียงหลายท่านได้เรียนวิชาโหราศาสตร์และได้ประยุกต์หลักทางโหราศาสตร์ให้เข้ากับหลักปรัชญาของตน เช่น ไพธากอรัส (Pythagoras) หลังจากที่พำนักอยู่อียิปต์ได้ระยะหนึ่งแล้วเดินทางมายังบาบิโลนเป็นเวลาถึง 8 ปี และได้ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องดวงดาว ดังนั้นเขาจึงได้ประกาศปรัชญาแนวใหม่ว่า “อันเอกภพนั้นมีภาวะที่กลมกลืนกันดูความไพเราะของดนตรี” และได้ดัดแปลงหลักความคิดโหราศาสตร์บาบิโลนที่มองเห็นคนเป็น “สิ่งมีอยู่ที่ถูกลิขิตด้วยโชคชะตา” (A fated being) ว่า “อันคนนั้นที่แท้จริงก็คือ “ปัจเจกชนที่เสรี” (A free individual) หรือแม้กระทั่งเพลโต (Plato) ยังกล่าวถึงวิชาโหราศาสตร์ไว้ว่า “คุณค่าของโหราศาสตร์ก็อยู่ตรงที่ทำให้เราสามารถสร้างความกลมกลืนกับลีลาจังหวะของเอกภพและช่วยให้เอกภพสร้างความสมดุลแก่ตัวมันเอง (สุนทร ทัศนจันทร์, 2539, หน้า 145)

ดังนั้น ความสัมพันธ์กันระหว่างโหราศาสตร์กับปรัชญาจึงมีหลักที่คล้ายคลึงกันมากตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนจุดสุดท้ายของชีวิต แต่โหราศาสตร์มีข้อแตกต่างก็คือได้นำภาคพิธีกรรมความเชื่อมาใช้กับศาสตร์ และยังสามารถนำมาวิเคราะห์เป็นรูปธรรมได้ด้วย

ค. โหราศาสตร์กับจิตวิทยา วิชาจิตวิทยา เป็นสาขาหนึ่งของวิทยาศาสตร์ ที่ศึกษาของพฤติกรรมของคน โดยวิเคราะห์การแสดงออกจากการกระทำเหล่านั้น เพื่อนำมาแก้ไขและปรับปรุงต่อไป ดังนั้นนักโหราจารย์ที่ดีจะต้องนำโครงสร้างของจิตวิทยามาใช้ในการพยากรณ์คนที่มารับบริการ เพราะถ้านักโหราจารย์ทราบโครงสร้างจิตวิทยาได้ดีแล้วจะสามารถพยากรณ์ดวงของบุคคลนั้นได้ดีด้วย

ง. โหราศาสตร์กับดาราศาสตร์ โหราศาสตร์กับดาราศาสตร์ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การจะเป็นนักโหราศาสตร์ที่ดีนั้นจะต้องสร้างโครงสร้างของดาราศาสตร์ด้วยเหมือนกัน เพราะนักโหราจารย์จะต้องตรวจดูดวงดาวต่างๆ ที่โคจรรอบโลกมาเป็นเครื่องตัดสินในการทำนายพยากรณ์ดวงชะตาของคนนั้น สมัยแรกเริ่มนั้นวิชาดาราศาสตร์ยังไม่แยกออกจากโหราศาสตร์จึงทำให้นักโหราจารย์มีความรู้ในเรื่องดาราศาสตร์ด้วย แต่ปัจจุบันดาราศาสตร์แยกออกจากโหราศาสตร์อันเป็นวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ

จ. โหราศาสตร์กับไสยศาสตร์ หลักของไสยศาสตร์สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับหลักของ

โหราศาสตร์ได้ โดยจะเป็นในรูปของพิธีกรรมต่างๆ เช่นการดูดวง ซึ่งเป็พิธีกรรมของพราหมณ์แต่เนื่องจากพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์มีความเกี่ยวเนื่องกัน และสังคมไทยได้รับพระพุทธศาสนาพร้อมกับพิธีกรรมบางอย่างในศาสนาพราหมณ์ด้วย ดังนั้น โหราศาสตร์ไทยจึงมีพิธีกรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง พร้อมทั้งมีความเชื่อบางประการในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ด้วยวิทยาศาสตร์

ข. โหราศาสตร์กับศาสตร์ต่างๆ เช่น โหราศาสตร์การเมือง โหราศาสตร์กับเศรษฐกิจ ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเมือง ปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้มีนักโหราจารย์จำนวนมากไม่ยอมได้พยายามอ่านดวงชะตาของดวงเมืองว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นหรือไม่ หรือทำการวิเคราะห์ว่านายคนต่อไปคือใคร เศรษฐกิจปีนี้จะดีหรือไม่ ดังนี้ เป็นต้น จึงทำให้นักโหราจารย์จะต้องมีความรู้ในเรื่องเหล่านี้ด้วยเพื่อจะได้พยากรณ์ได้ถูกต้องตามหลักของศาสตร์นั้นๆ

3. ประโยชน์ของโหราศาสตร์

ประโยชน์ของโหราศาสตร์เกิดขึ้นกับบุคคลที่มีความเชื่อถือนั่น เพราะวิชานี้ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ตามหลักของวิทยาศาสตร์ ถึงแม้ว่าจะมีนักโหราจารย์บางท่านพยายามทำให้โหราศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์ก็ตาม แต่หลักโหราศาสตร์นั้นยังศาสตร์ลึกลับอยู่ดี แต่อย่างไรก็ตามวิชาโหราศาสตร์ก็ยังมีประโยชน์ซึ่งฟิโรรัตน์ รุจิวนิชย์กุล (2524, หน้า 34-40) ได้สรุปประโยชน์ของโหราศาสตร์ไว้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ประโยชน์ทางโหราศาสตร์ ได้แบ่งไว้เป็นข้อๆ ดังนี้ 1) ใช้สำหรับพยากรณ์เหตุการณ์อนาคต วิชาโหราศาสตร์มีความโน้มเอียงไปทางด้านการพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคต เพื่อต้องการทราบว่าจะมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นหรือไม่ 2) ใช้ในกิจการฤกษ์ยามาที่ อันเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของวิชาโหราศาสตร์ ซึ่งถือว่าเป็นโหราศาสตร์ประยุกต์ ใช้ในการให้ฤกษ์และห้ามฤกษ์ เพื่อเลือกหรือกำหนดวันเวลามงคลสำหรับประกอบกิจกรรมหรือเริ่มกิจกรรมงานต่างๆ ทั้งนี้รวมทั้งวันเวลาสิ้นสุดกิจการงานเหล่านั้น 3) ใช้เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานสำหรับศาสตร์ลึกลับต่างๆ เช่น โสยศาสตร์ ลาง สัมพรณ์ การแก้เคล็ดต่างๆ ฯลฯ ซึ่งเครื่องมือหลักที่จะนำไปสู่ความรู้แจ้งในศาสตร์นี้คือ วิชาโหราศาสตร์ 4) ใช้เป็นความรู้ขั้นพื้นฐานของวิชาพยากรณ์ศาสตร์อื่นๆ เช่น หัตถศาสตร์ เลขเจ็ดตัว กราฟ ฯลฯ 5) ใช้สำหรับการบุกเบิกจักรวาลเพื่อสำรวจสิ่งหรือส่วนที่มนุษย์ยังไม่ทราบ ได้มีนักโหราจารย์ในอดีตได้ค้นพบดาวพระเคราะห์ซึ่งยังไม่มีใครค้นพบมาก่อนคือ อัลเฟรด วิตเตอ (Alfred Witte) ซึ่งได้ค้นพบดาวพระเคราะห์ 8 ดวงในจักรวาล นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้กับทุกสิ่งทุกอย่างทั้งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

2. ประโยชน์ทางด้านสังคมและจิตวิทยา ประโยชน์ด้านนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ว่า มีประโยชน์ทางด้านจิตวิทยาเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีความทุกข์ บางคนถึงขั้นคิดฆ่าตัวตายแต่นักโหราจารย์ผู้ฉลาดสามารถแก้ไขปัญหานี้ได้โดยบอกผู้มารับบริการให้คิดเช่นนั้นได้ ดังที่ สุพัตรา สุภาพ (2518, หน้า 161) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของโหราศาสตร์ไว้ว่า “ผู้ที่เชื่อถือ เห็นว่าชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของ

ดาวพระเคราะห์ ไม่ว่าจะในทางที่ดี หรือร้ายก็ตาม ฉะนั้นการปฏิบัติตนให้ถูกต้องจึงเป็นสิ่งดี เป็นการประพฤติให้เหมาะสม กับเหตุการณ์ ไม่ประมาท และหาทางผ่อนหนักเป็นเบาเคราะห์กรรมที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะบุคคลที่ไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตหรือคนที่มีความทุกข์มักจะชอบหาเหตุหรือ หมอผี เพื่อขอคำแนะนำ เพื่อความสบายใจของตนเอง ฉะนั้นโหรหรือหมอคู่บางครั้งทำ หน้าที่คล้ายๆ กับนักจิตวิทยา เพราะเป็นการระบายอารมณ์ของคนบางคน และเป็นที่ได้ปรับลอบจิตในบางเรื่อง แต่มีเหมือนกันที่ยิงหาโหรหรือหมอคู่ยิ่งเศร้าใจ เพราะเมื่อ เขาทำนายว่าโชคเคราะห์ไม่ดีก็กลัวกลุ่ม จึงต้องหาทางสะเดาะเคราะห์วิธีการต่างๆ เช่น รดน้ำมนต์ บนบานศาลกล่าว ตักบาตร เป็นต้น”

สำหรับนักจิตแพทย์หลายท่านได้กล่าวถึงโหราศาสตร์ว่ามีประโยชน์สำหรับคนป่วยทางด้านจิตใจมากเหมือนกัน เช่น รองอธิบดีกรมสุขภาพจิต น.พ.ธงชัย ทิวาชาติ ได้กล่าวไว้ว่า “โหราศาสตร์เป็นศาสตร์ที่สามารถช่วยเหลือประชาชนได้ในยามที่มีปัญหาสุขภาพจิต หากๆได้รับข้อมูลที่เป็นวิชาการจากกรมสุขภาพจิตจะทำให้เป็นความหวังให้กับประชาชนได้ เพราะลำพังบุคคลากรของกรมสุขภาพจิตคงจะช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาความเครียดได้ไม่หมด” (เดลินิวส์, 2540, หน้า 3) อย่างไรก็ตาม บางคนมีความเชื่อที่ผิดหลักของวิชาโหราศาสตร์ เพราะมีความเชื่อว่าอิทธิพลดวงดาวสามารถกำหนดโชคชะตามนุษย์ให้เป็นไปตามที่กำหนด เรียกว่า พรหมลิขิตหรือดาราลิขิต บุคคลนั้นจึงปล่อยชีวิตให้เป็นตามยถากรรม ไม่ชวนช่วยเมื่อโอกาสมาถึงและไม่พยายามหลีกเลี่ยงแก้ไขเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นให้บรรเทาเบาบางลง ดังนั้น นักโหราจารย์ก็ควรที่จะนำหลักของศาสนามาประยุกต์ใช้ควบคู่กับหลักการพยากรณ์นั้นด้วย ความจริงแล้ว การใช้ตำแหน่งของดวงดาวในท้องฟ้ามาเป็นหลักในการทำนายดวงชะตาของบุคคลและพยากรณ์โชคเคราะห์ต่างๆ นั้น ไม่ได้หมายความว่า ดวงดาวจะใช้อิทธิพลบันดาลเจ้าชะตาให้เป็นไป ดังนั้นไม่ หากหมายความว่า ดวงดาวเป็นเครื่องชี้ถึงวาสนาและโชคชะตาของเจ้าของดวงชะตานั่นๆ เท่านั้น ดังนั้น เจ้าของชะตาย่อมมีอำนาจอย่างเต็มที่ในการปรับปรุงตนเองหรือกระทำตนเองให้เป็นผลดีหรือผลร้ายแก่ตนต่อไปได้อีกเสมอ

3. ผลกระทบของโหราศาสตร์ต่อวิถีชีวิตคนไทย ความเชื่อในโหราศาสตร์ ได้มีหลากหลายอาชีพนำไปเป็นแนวทางในการตัดสินใจการดำเนินชีวิตจนทำให้เกิดความเสียหายต่ออาชีพและทรัพย์สินทั้งของตนเองและส่วนรวม ทำให้ประเทศขาดการพัฒนาไปในทางที่ดี อันเนื่องมาจากความเชื่อผิดๆ เหล่านี้ได้แพร่ขยายไปทุกกลุ่มคนในสังคมไทย ดังนั้น ความเชื่อที่เราเชื่อถือกันอยู่นั้น ไม่ไปทำลายประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นความเชื่อที่สมเหตุสมผล คือต้องใช้ปัญญาพิจารณาด้วยว่า สิ่งที่เราทำลงไปนั้นมันเหมาะสมกับกาลเทศะหรือไม่ อย่างไร ซึ่งหลักพระพุทธศาสนาก็กล่าวไว้แล้วว่า มีความเชื่อ (ศรัทธา) ที่ไหน ปัญญาจะต้องควบคู่ไปด้วยเพื่อไม่ให้หลงจนเกินขอบเขตที่พึงงามต่อไป

4. ท่าทีของพระพุทธศาสนาต่อโหราศาสตร์

1. แนวคิดเรื่องฤกษ์ยามตามแนวพุทธศาสนา แก่นแท้แห่งพระพุทธศาสนานั้น เน้นการประพัตติตนให้ได้ประโยชน์ด้วยความเพียร หรือที่เรียกว่า “วิริยวาท” ถือเอาประโยชน์ที่เกิดจากการกระทำเป็นใหญ่ แม้จะไม่ได้ปฏิเสธปัจจัยอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นดวงดาว แต่ทว่าดวงดาวนั้นไม่ได้มีอิทธิพลมาหักล้างอำนาจแห่งกรรมได้ ดังจะเห็นได้จากความ ในนักชดชวดก ซึ่งมีเรื่องเล่าว่า มีชาวบ้านออกมาขอลูกสาวชาวกรุงให้ลูกชายของตน ครั้นถึงวันกำหนดเข้ามารับตัว เผอิญตรงกับวันฤกษ์ไม่ดี ชาวบ้านนอกจึงรอไปวันหนึ่ง ชาวกรุงได้บอกเลิกข้อตกลงนั้นเสีย และยกลูกสาวให้แก่รายอื่นไป มีผู้พูดกันถึงเรื่องนี้ จนกระทั่งถึงหมุกฤษธุสม (มานพ นักการเรือน, 2560) พระพุทธเจ้าจึงได้ตรัสว่า “ประโยชน์ได้ล่วงคนโง่เขลาผู้มัวคอยฤกษ์อยู่ ประโยชน์เป็นฤกษ์ของมันเอง ดวงดาวจะทำอะไรได้” (ขุ.ชา. (ไทย) 27/49/20) นอกจากนี้ในสุปัพพณสูตร ยังมีพระพุทธพจน์ยืนยันว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย สัตว์เหล่าใดประพัตติสุจริตทางกาย วาจา ใจ ในเวลาเช้า.....ในเวลากลางวัน.....ในเวลาเย็น วันนั้น ย่อมเป็นวันที่ดีของสัตว์เหล่านั้น...” “บุคคลประพัตติชอบในเวลาใด, เวลานั้นชื่อว่า เป็นฤกษ์ดี (สุนกขตติ) มงคลดี (สมมงคล) สว่างดี (สุภาต) รุ่งดี (สุหฤต) ขณะดี (สุขโณ) ยามดี (สมุหุตโต) และเป็นการบูชาดีแล้ว (สุยัญญ) ในเพื่อพรหมจารีทั้งหลาย (เป็นผู้ประพัตติดีร่วมกัน) กายกรรม วชิกรรม มโนกรรมและความปรารถนาดีของผู้นั้นเป็นสิ่งดีงามถูกต้อง เมื่อบุคคลทำกรรมอันดีงาม ถูกต้องแล้ว ย่อมได้รับผลดีงาม บุคคลเหล่านั้นได้รับประโยชน์แล้ว ของจึงมีความสุข ไร้โรค งอกงามในพระพุทธศาสนา มีความสุขพร้อมด้วยญาติทั้งปวง” (อง.ติก. (ไทย) 20/285/595) ในอบายมุข 6 ได้ระบุชัดเจนว่าคนผลัดวันประกันพรุ่งย่อมทำให้สูญเสียผลประโยชน์เพราะความเกียจคร้าน คนเกียจคร้านมักจะสูญเสียผลประโยชน์หรือผลประโยชน์ที่พึงจะได้ก็ผ่านพ้นเลยไป ด้วยสาเหตุข้ออ้าง 6 ประการคือ หนาวหนัก ร้อนหนัก เ้าหนัก สายหนัก หิวหนัก และกระหายหนัก คนที่ขบอ้างแล้วไม่ทำงาน ไม่ทำสิ่งที่ควรทำ ย่อมไม่ได้รับความมั่งคั่งทางทรัพย์สิน และผลประโยชน์ทั้งหลายก็ล่วงเลยผ่านบุคคลนั้นไปเสีย (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2528)

จากแนวคิดข้างต้น สามารถสรุปความได้ว่า บุคคลผู้ที่มีความเชื่อเรื่องดวงชะตา เรื่องฤกษ์ยามยามดี จะทำอะไรก็จะรอคอยแต่ฤกษ์ ทำให้สูญเสียประโยชน์ไปมากต่อมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ป็นผู้นำทางครอบครัว ผู้นำชุมชน แม้กระทั่งผู้นำในระดับประเทศ ถ้ามัวคอยแต่ฤกษ์ย่อมเสียประโยชน์อย่างแน่นอน ดังแนวคิดตามพระพุทธพจน์ข้างต้น ย่อมหมายความว่า พระพุทธศาสนาถือหลักว่า ฤกษ์ยามยามดีอยู่ทีการกระทำของตนเอง ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงอำนาจของดวงดาวแต่ประการใด ความพร้อมที่สุดเมื่อโอกาสมาถึงนั้นคือฤกษ์ยามยามดีที่ดีที่สุด

2. โหราศาสตร์เป็นเดรจฉานวิชา ตามหลักพระพุทธศาสนา “วิชาโหราศาสตร์” จัดเป็นเดรจฉานวิชา เพราะเป็นวิชาที่ไม่ได้ทำให้คนเกิดปัญญา มีแต่คอยจะทำให้ผู้ที่เชื่อตามหมกมุ่นงมงายในศาสตร์ลึกลับ และไม่ได้เป็นเพื่อควมดับทุกข์ (พระนิพนพาน) คำว่า เดรจฉาน ตรงกับภาษาบาลีว่า “ตริฉฉานวิชา” และ

ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “IOWARTS” หมายถึง วิชาที่ไปขวาง หมายความว่า เป็นวิชาที่ขวางหรือขัดกับความ เป็นพระ หรือเป็นวิชาที่ไม่เข้ากับความเป็นสมณะ หากไม่เป็นวิชาของสัตว์ดิรัจฉานไม่ (ม. กวีวงศ์, 2537, หน้า 96) พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของไตร่ตรองวิชาไว้ว่า เป็นความรู้ที่ ขวางต่อทางพระนิพพาน เช่นรู้ในการทำเสน่ห์ รู้ในการทำคนถึงวิบัติ รู้เรื่องภูตผี รู้ในทางทำนาย เช่น หมอดู เป็นต้น เมื่อเรียนหรือใช้ปฏิบัติ ตนเองก็หลงเพลินหมกมุ่น ทั้งทำให้ผู้อื่นลุ่มหลงมกมาย ไม่เป็นอัน ปฏิบัติกิจหน้าที่และประกอบการตามเหตุผล” (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), 2528) ดังนั้น “ไตร่ตรอง วิชา” จึงเป็นวิชาที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ผู้ประสงค์ต่อพระนิพพาน แต่จะเป็นประโยชน์ต่อพระสงฆ์ ที่เป็นนักพัฒนา เพราะสามารถนำมาประยุกต์สอนประชาชนให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของศาสนาได้ อันเป็น อุบายหรือสิ่งล่อลวงให้ผู้หลงในวิชานี้ได้เข้าใจหลักธรรม พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องไตร่ตรองวิชา ไว้ในพรหม ชาลสูตร ดังนี้ “พระพุทธเจ้าไม่ทรงเล็งชีพด้วยไตร่ตรองวิชา ดิรัจฉานวิชาในที่นี้ คือ ทายอวัยวะ ทาย นิमित ทายอุปาตร (คือสิ่งที่ตกจากเบื้องบน เช่น อสนีบาต เป็นต้น) ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนาย หนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ.....เป็นหมอสกกันลูกศร เป็นหมอตายเสียงสัตว์” “พระพุทธเจ้าไม่ทรงเล็งชีพ ด้วยไตร่ตรองวิชา ดิรัจฉานวิชาในที่นี้คือ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บนร่ายมนต์ขับผี...ปรุ้งยาทาสมาน ป้าย ยาตา ทำการผ่าตัด รักษาเด็ก ใส่ยา ชะแผล” (ที.สี. (ไทย) 9/89/114)

จากคำสอนข้างต้น เป็นเครื่องแสดงให้เห็นแล้วว่า พระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธให้พระสงฆ์เรียนวิชา โหราศาสตร์เพื่อทำนายทายทักดวงชะตา หรือให้ฤกษ์ในงานพิธีกรรมต่างๆ เพื่อหวังในลาภสักการะ สิ่งนี้อาจเป็นเหตุทำให้พระสงฆ์หลงในลาภสักการะแล้วทำให้ละเลยกิจของสงฆ์ อันเป็นหน้าที่ที่พระสงฆ์ควร ปฏิบัติ นอกจากนั้น พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์ ยังถือได้ว่าประพฤติกว้างละเมิดพระธรรม วินัยที่ได้ทรงบัญญัติไว้ในพระวินัยปิฎก ดังนี้ “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนไตร่ตรองวิชา รูปใดเรียน ต้องอาบัติทุกกฏ” “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอนไตร่ตรองวิชา รูปใดสอน ต้องอาบัติทุกกฏ” (วินย. (ไทย) 7/45/66)

ความจากพระวินัยปิฎกดังกล่าว สะท้อนให้ประชาชนที่นิยมไปดูดวงกับพระสงฆ์สำเหนียกว่า นั่น คือการทำบาปอย่างหนึ่ง ที่สนับสนุนให้พระสงฆ์กระทำความผิดพระวินัย แม้พระสงฆ์เองถ้ายินยอมประพฤติด ตนเป็นโหราจารย์หรือหมอดู นั่นก็เท่ากับว่าละเมิดพระวินัยบัญญัติโดยเจตนาที่ชัดเจนเช่นเดียวกัน

5. พระสงฆ์กับบทบาทหมอดู

จากสองประเด็นข้างต้นที่ระบุชัดเจนว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้สอนให้ยึดติดเรื่องฤกษ์ยามยามดี และถือว่าโหราศาสตร์เป็นไตร่ตรองวิชาที่ขัดต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา ดังนั้น พระสงฆ์หรือนักบวชในพระพุทธศาสนา จึงจำเป็นต้องยึดหลักปฏิบัติตนตามแนวทางนี้ การทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์ของพระสงฆ์จึงถือเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งต่อพระธรรมวินัยอย่างแท้จริง แต่กระนั้นก็ตาม

ประชาชนเป็นจำนวนมากยังให้ความสำคัญต่อพระสงฆ์ในฐานะหมอดูหรือโหราจารย์มากกว่าความเป็นพุทธสาวกผู้ประกาศคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยไม่ได้เข้าถึงแก่นแห่งสัจธรรมในพระพุทธศาสนาเลยแม้แต่น้อย พระสงฆ์บางรูปเองก็ยังให้บริการเหมือนหนึ่งเป็นกัณฑ์เสียดด้วยซ้ำ พฤติการณ์ดังกล่าวจึงถือเป็นความขัดแย้งทางจริยธรรม (Moral Dilemma) ระหว่างการปฏิบัติหน้าที่พุทธสาวกผู้สืบทอดพระพุทธศาสนากับหน้าที่ผู้สนองศรัทธาของชาวบ้านอันเป็นความเชื่อถือระดับปัจเจกบุคคล ในความขัดแย้งดังกล่าวนี้ มีประเด็นที่พึงพิจารณาอย่างน้อย 2 ประเด็น ได้แก่

1. ความถูกต้องตามพระธรรมวินัย พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาและดำรงรักษาพระธรรมวินัย ควรจะยึดหลักพุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าได้ประทานไว้ในมหาปริณิพพานสูตรว่า “ธรรมวินัยที่แสดง บัญญัติแล้ว จักเป็นครูแทนพระองค์สืบต่อไป” (ที.ม. (ไทย) 10/216/166) ซึ่งพุทธโอวาทดังกล่าวนี้ ประหนึ่งจะเตือนสติพระสาวกให้ยึดมั่นตามครรลองแห่งพระธรรมวินัย แม้ว่าพระองค์จะปรินิพพานไปแล้วก็ตาม สิ่งใดอันเป็นสิ่งนอกธรรมนอกวินัย นำไปสู่ความมกมายขัดขวางต่อวิถีแห่งปัญญา ก็ไม่ควรที่จะน้อมนำเข้ามาสู่วิถีแห่งสงฆ์

นอกจากนี้ สิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงเน้นอีกประการหนึ่งคือ การพึ่งตนเองและพึ่งธรรมะการปฏิบัติตนเป็นคนดี ดังพระบาลีจากพระไตรปิฎกที่พึงพิจารณา ดังนี้ “ดูก่อนอานนท์ ผู้หนึ่งผู้ใด บัดนี้ก็ดี เวลาเราล่วงแล้วก็ดี เป็นผู้มิดนเป็นเกาะ เป็นที่พึ่ง ไม่ใช่สิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง ภิกษุเหล่าใดใคร่ศึกษา เหล่านั้นจักเป็นผู้เลิศ” (ที.ปา. (ไทย) 11/90/60) “ดูก่อนพราหมณ์ เราไม่ใช่ไม่มีที่พึ่ง เรามีที่พึ่งคือธรรม” (ม.อุ. (ไทย) 14/80/83) “ดูก่อนภิกษุ ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ทรงธรรม เป็นธรรมดา ก็ฉันนั้น อาศัยธรรมนั้นเอง สักการะยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นเป็นธงชัย มีธรรมเป็นยาตรา มีธรรมเป็นใหญ่” (อัง.ติก. (ไทย) 20/14150)

จากพระบาลีดังกล่าว เมื่อพระสงฆ์ได้รับการไหว้วานจากชาวบ้านให้ดูดวง จึงควรถือโอกาสให้ธรรมะตามพระบาลีข้างต้น นั่นคือ สอนให้ชาวบ้านหันไปพึ่งความเพียรของตัวเอง และพึ่งธรรมะคือความดีของตัวเองเป็นเครื่องนำทางชีวิต แม้พระพุทธเจ้าก็ทรงมีธรรมะเป็นที่พึ่ง และไม่ได้สอนให้มนุษย์พึ่งสิ่งใดเลยนอกจากตนเองและธรรมอันมีในตน ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ เป็นสิ่งที่สามารถทำได้ง่ายและก่อให้เกิดความเจริญศรัทธาที่แท้จริงแก่พุทธศาสนิกชน เพราะการดูดวงหรือทำนายทายทักนั้น หากเกิดไม่เป็นไปตามที่ตั้งทำนายทายทักก็ยิ่งจะทำให้เสื่อมเสียศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนไปมากกว่าเดิม การยึดครรลองแห่งพระธรรมวินัยจึงถือเป็นแนวทางที่ถูกต้องที่สุด

2. การสนองศรัทธาเพื่อแก้ปัญหาสุขภาพจิต ถ้ามองบทบาทการเป็นหมอดูของพระสงฆ์ในฐานะผู้ให้การเยียวยาปัญหาสุขภาพจิตของชาวบ้าน อาจจะทำให้รู้สึกว่าการเป็นหมอดูของพระสงฆ์ไม่ได้ทำผิดร้ายแรงเกินไป เพราะบางครั้งระดับสติปัญญาของชาวบ้านที่จะเข้าใจการแก้ไขปัญหามาวิธีพุทธจริงๆ สำหรับบางคนนั้น ก็อาจจะเป็นไปได้ยาก ซ้ำยังเข้าใจว่าการทำหน้าที่หมอดูเป็นหน้าที่อย่างหนึ่งของ

พระสงฆ์ ถ้าไม่ทำถือเป็นการขัดต่อศรัทธาประชาชน ซึ่งพระสงฆ์เองอาจจะสนองศรัทธาโดยถือโอกาสสอดแทรกธรรมะให้ผู้รับบริการด้วย อาทิ หลักอิทธิบาท, อริยสัจ หรือ ทิฏฐธัมมสังวัตตนิกธรรม เป็นต้น ซึ่งถือว่าไม่ได้ห่างไกลจากแนวทางของพระพุทธศาสนามากนัก ต่อประเด็นดังกล่าวนี้ อาจกล่าวได้ว่า พระสงฆ์อาจจะต้องรักษาศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อพระสงฆ์ด้วยการดูดวงเพื่อส่งเสริมกำลังใจหรือสุขภาพจิต แต่อาจจะยินยอมที่จะต้องโทษอาบัติเล็กน้อย (ทุกกฎ) เพื่อรักษาศรัทธาของชาวบ้านไว้ อีกประการหนึ่งนั้น พระสงฆ์ในฐานะต้องอาศัยผู้อื่นเลี้ยงชีพ (ปรทตฺตูปชีวิ) จำเป็นจะต้องประพฤติดนให้เป็นผู้เลี้ยงง่าย (สุรตา) เมื่อชาวบ้านมีความต้องการสิ่งใด พระสงฆ์จึงควรสนองศรัทธาตามนั้น แม้วิธีคิดเช่นนี้อาจจะสวนทางต่อพระธรรมวินัย แต่ก็อาจจะเป็นวิธีประยุกต์อีกทางหนึ่งที่จะสามารถช่วยประชาชนในเชิงสุขภาพจิต และเข้าสู่หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติว่าจะประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมแก่ฐานานุรูปอย่างไร

6. สรุป

จากมุมมองต่างๆ ดังกล่าวในบทความนี้ จะเห็นได้ว่า โหราศาสตร์เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนไทย ในทุกมิติตั้งแต่เกิดจนตาย องค์ประกอบแวดล้อมของชีวิตก็ยังต้องเกี่ยวข้องกับโหราศาสตร์ อาทิ การเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้แต่ประเพณีท้องถิ่นในวิถีชีวิตชาวบ้านก็ตาม ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะโหราศาสตร์ถูกประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาตามสื่อมวลชนแทบจะทุกแขนง มีบทบาทต่อดารานักแสดงหรือนักการเมืองระดับประเทศ ซึ่งเป็นบุคคลสาธารณะที่มีชื่อเสียง ก่อให้เกิดพฤติกรรมลอกเลียนแบบและขยายวงกว้างออกไปอย่างมาก อีกมิติหนึ่งที่พบก็คือ การทำหน้าที่หมอดูหรือโหราจารย์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ขัดแย้งระหว่างการสอนศรัทธาชาวบ้านกับการประพฤติตามพระธรรมวินัย นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังเป็นศาสตร์ที่พระพุทธรศาสนาถือว่าเป็นเดรัจฉานวิชาคือขัดต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญาไม่ส่งเสริมอุปมาทธรรมและวิริยธรรม ต่อประเด็นเหล่านี้

นอกจากพระพุทธศาสนาจะสอนไม่ให้ยึดติดเรื่องโชคลาง หรือฤกษ์ยามยามดีแล้ว ยังเน้นด้วยว่า ฤกษ์ที่ดีที่สุดคือความพร้อมขององค์ประกอบต่างๆ และประโยชน์อันพึงมีพึงได้ที่ปรากฏอยู่ตรงหน้านั้นเอง ดวงหรือดาราลิขิตไม่สามารถที่จะต้านทานกรรมลิขิตได้ นอกจากนี้ โหราศาสตร์ยังจัดเป็นเดรัจฉานวิชาที่ขัดขวางต่อวิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยปัญญา และอาจจะกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ประโยชน์อันพึงมีพึงได้สูญหายไปจากการรอคอยฤกษ์ยามก็เป็นได้ โหราศาสตร์ในมุมมองที่สร้างสรรค์จึงน่าจะนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในฐานะเครื่องส่งเสริมกำลังใจในการต่อสู้ปัญหาและอุปสรรคนานาในการดำเนินชีวิต ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือชี้แนะให้มนุษย์ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท และน้อมนำตนเข้าสู่วิถีแห่งการดำเนินชีวิตด้วยความเชื่อมั่นในความยุติธรรมของกฎแห่งกรรมที่มีอิทธิพลเหนือดวงชะตาใดๆ ผีกฝนอบรมตนตามแนวทางแห่งไตรสิกขาให้มีความมั่นคงทั้งทางกาย จิต และปัญญา รู้เท่าทันปัญหาและแก้ไขอย่างถูกต้อง

เหมาะสมตามหลักอริยสัจ ซึ่งเหล่านี้นั้นแล้วแต่เป็นวิธีสร้างชีวิตที่ถูกต้องดีงาม และส่งเสริมสง่าราศีชีวิต
ที่งดงามที่สุดตามครรลองแห่งพุทธศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประยูร พลอารีย์. (2521). *คัมภีร์สูตรพระเคราะห์สนธิ*. กรุงเทพฯ: โรงเรียนโหราศาสตร์กรุงเทพ.
- พิไลรัตน์ จุริวนิชย์กุล. (2524). *การศึกษาปัญหาสุขภาพจิตของผู้มารับบริการจากหมอดูของสมาคมโหราศาสตร์แห่งประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ม. กวีวงศ์. (2537). *พุทธแบบไหน อย่างไรเป็นพุทธ*. กรุงเทพฯ: ปัญญา.
- มานพ นักการเรียน. (2560). *พระพุทธรูปกับความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์*. เข้าถึงได้จาก <http://www.src.ac.th/web/index.php?option=content&task=view&id=184>,
- สานิต ศรีวิศิษฐ์กุล. (2535). *หมอดู: กระบวนการสร้างตัวตน และความสัมพันธ์ทางสังคม*. (วิทยานิพนธ์สังคมวิทยาและมนุษยวิทยามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุนทร ทศนจันทร์. (2539). *โหราศาสตร์ของโลกวันนี้*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สุพัตรา สุภาพ. (2518). *สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัวยุคใหม่ ศาสนา ประเพณี*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- หมอดูช่วยลดปัญหาสุขภาพจิต. (2540, 11 กันยายน). *เดลินิวส์*, หน้า 3.
- Nicki Tesch. (1997). *The Mystery of Astrology*. Retrieved from <http://komar.cs.stthomas.edu/qm425/Tesch4.htm>,

เรามารู้จักสติ: ปรมัตถธรรมกับสติ: บัญญัติธรรมรู้จริงไม่อุปาทานทำให้ชีวิต และสังคมเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน

Let's get to know Sati: Paramattha Dhamma and Sati: Dhamma Law Knowing the truth without Preconceptions Makes Life and Society have Lasting Peace

เจริญ มณีจักร, พระครูรัตนสุตาภรณ์ และพระครูพิพิธจารธรรม

Charoen Maneejuk, Phrakhru Rattanasutaphorn and Phrakhru Phiphitcharutham

วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

Buddhachinaraj Buddhist College, Thailand

Corresponding Author, E-mail: charoen.ma@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งได้จริงแน่นอน เพราะมีหลักธรรมสำคัญ คือ สติ: ปรมัตถธรรมกับสติ: บัญญัติธรรม ทำให้ชีวิตและสังคมเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนได้จริงแน่นอน

คำว่า สติ หมายถึง สติที่ทำหน้าที่ระลึกได้ ระลึกเฉพาะระลึกได้เท่านั้น สติระลึกอารมณ์ 6 ได้แก่ อารมณ์ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางใจที่ผัสสะ หรือมากระทบทางใดทางหนึ่ง และการกล่าวถึง ลักษณะการเกิดอาการของสติ ปกติสติดำเนินเกิดร่วมกับปัญญา (รู้ตรงกับความเป็นจริง 2 จริ่ง) ทุกขณะการ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และการดับไปพร้อมกัน และการรับรู้บางครั้ง การเกิดและการดับอาจไม่พร้อมกันระหว่าง ตัวสติกับตัวปัญญา

คำว่า เจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่มีอาการเกิด มีอาการดับพร้อมกับจิต ในจิตดวงเดียวกัน มีอารมณ์ และวัตถุเดียวกัน คำว่า สติเจตสิก หมายถึง เจตสิกฝ่ายกุศลธรรม ที่ระลึกได้ในอารมณ์ 6 มี อาการเกิดขึ้น ตั้งอยู่และมีอาการดับพร้อมกับจิต ที่มีอารมณ์ และวัตถุเดียวกันกับจิต ซึ่งเป็นขวนจิตดวง เดียวกัน และเกิดร่วมกับจิตเป็นสหชาติปัจจัย

สติทั้ง 2 นั้นคือ ได้มาเกิดจากการศึกษาและการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถทำให้มนุษย์ ได้พัฒนาตนเองเข้าถึงสติทั้ง 2 จนกระทั่งสามารถดับความทุกข์ได้จริง พ้นจากความเห็นผิดได้จริงในชีวิต ประจำวัน ทั้งในระดับโลกียะและระดับโลกุตระ ซึ่งการหลุดพ้นนั้นมี 4 ระดับ ได้แก่ 1) ชั่วคราว ด้วยจิต ระดับมหากุศล 2) เพียงข่มทับไว้ ด้วยจิตระดับฌานาน 3) โลกเจตสิก โทสเจตสิกขึ้นเบาบาง (สกคาทา

คามิ) เช่น 4) เต็ดขาดบรรลุโสดาบัน-อรหันต์ หรือผู้ที่ได้ชีวิตและสังคม (บางท่าน) เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน ได้จริงแน่นอน

คำสำคัญ: สติ: ปรมัตถธรรมสติ: ปัญญัตติธรรม; รู้จริงไม่อุปาทาน; ทำให้ชีวิตและสังคมเกิดสันติสุข

Abstract

Buddhism is definitely attainable. Because there are important principles, namely mindfulness: the Paramatthadhamma and mindfulness: the law of the Dhamma, it can definitely make life and society truly have lasting peace.

The word sati means mindfulness that has the function of remembering. Remember only remember. Consciousness of the 6 emotions: emotions through the eyes, ears, nose, tongue, and mind that come into contact, or affect in any way and mentioning the nature of the symptoms of consciousness. Normally, consciousness arises together with wisdom. (Know the truth of the two realities) Every moment of arising, remaining and passing away together, and sometimes perception birth and death may not occur simultaneously between the conscious body and the intellectual body.

The word cetasika means the nature of arising symptoms. There is a symptom of extinction along with the mind. In the same mind, with the same emotions and objects, the word sati-cetasika refers to the mental attitude of merit. Reminiscence in the mood 6 symptoms occur, it exists and has symptoms of extinguishing along with the mind, which has the same emotions and objects as the mind, and invites the same spirit and arises together with the mind as a sahajajata factor.

Both consciousnesses are acquired through study, and the practice of Vipassana meditation until it allows humans to develop themselves, and reach both consciousnesses until they can truly end suffering, really free from wrong views in everyday life, both at the global level and world class. There are 4 levels of liberation: 1. Temporary, with a mind of great merit. 2. Just suppress it. With the mind at the level of Jhāna 3. Loba Cetasika, Dosa Cetasika, light level (Sakadāgāmi) such as 4. Absolutely attaining Sotapanna-Arahantship, or those who have life and society (some of you) will definitely have lasting peace.

Keywords: consciousness: Paramattha Dhamma; Consciousness: Law of Dhamma Know the truth without prejudice; Make life and society peaceful

1. บทนำ

พระพุทธศาสนาแห่งสติปัญญาเป็นที่พึงได้จริงเพราะมีหลักธรรมสำคัญอย่างยิ่งและมีความจำเป็นต่อมวลมนุษยชาติทุกชีวิตและทุกสังคมทุกยุค ทุกสมัยตั้งแต่อดีตปัจจุบัน และอนาคตมากที่สุด เพราะเกิดจาก 'ได้รู้จัก คำว่า สติ: ปรมัตถธรรมกับสติ: บัญญัติธรรม' ทำให้สังคมเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน สตินั้นได้มาเกิดจากการศึกษา และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน พร้อมกับหลักธรรมปฏิบัติหัวข้ออื่นๆ เข้ามาสนับสนุน ที่จะสามารถทำให้มนุษย์พัฒนาตนเองเข้าถึงสติจนกระทั่งสามารถดับความทุกข์ได้จริง พ้นจากความเห็นผิดได้ในชีวิตประจำวัน ทั้งในระดับโลกียะและระดับโลกุตระ ซึ่งการหลุดพ้นนั้นมี 4 ระดับ ได้แก่ 1) ชั่วคราว ด้วยจิตมหายาส 2) เพียงข่มทับไว้ ด้วยจิตทรงมาน 3) จิตเบาบาง คือ สกทาคามี พ้นสังโยชน์โลภะข้อที่ 4 โทสะ ข้อ 5 หากหลุดพ้นครบทุกข้อ 10 สังโยชน์ ได้เด็ดขาดตามลำดับ บรรลุโสดาบัน-อรหันต์ การฝึกสติเจตสิกนั้น เป็นแนวปฏิบัติ หรือหนทางดับทุกข์อย่างถาวร หรือยั่งยืนแน่นอนที่เรียกว่า อารมณฺพระนิพพานฯ หมายถึง ความสงบทางด้านจิตใจ ไม่มีความทุกข์ ไม่มีกิเลสใดๆ มารบกวน ทุกขณะจิต และคำว่า "สติเจตสิก" ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 สรุปโดยย่อว่า สติเจตสิกเป็นองค์ธรรมของสัมมาสติในองค์มรรค 8 ข้อที่ 7 ในอริยสัจ 4 หมายถึง สติระลึก ความตามระลึก ความหวนระลึก สติ กิริยาที่ระลึก ความทรงจำดี ความไม่เลือนลอย ความไม่หลงลืม สติปัญญา 4 สติตั้งมั่นอยู่ในการพิจารณาเนืองๆ ซึ่ง กาย เวทนา จิต (อภิ.สง. (ไทย) 34/93/44-45) และสภาพธรรมที่เป็นอยู่โดยอาการที่ปราศจากตัวตนที่สามารถประหารและสภาพธรรมที่เป็นอยู่โดยอาการที่ปราศจากตัวตนที่สามารถประหาร นิमित และวิปัสสนาธรรมที่ปรากฏขึ้นที่จิต และเจตสิกทั้งหลายยึดหน่วงความยินดีเป็นอารมณ์ได้ สติเจตสิกเป็นสหชาติปัจจัยเกิดร่วมกับปัญญาเจตสิกซึ่งเป็นเครื่องทำลายกิเลส สลายความทุกข์ สร้างความสุข สว่างสงบ หากสติเจตสิกได้พัฒนาการเกิดผลอย่างแก่กล้ามากขึ้นตามลำดับอย่างมีคุณภาพ จนสามารถนำทางชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นได้คือ กายและจิต หรือรูปและนาม ออกจากความวุ่นวาย หรือ ความทุกข์ในปัจจุบันได้จริงโดยสภาวะธรรม จึงได้ชื่อเรียกว่า ปรมัตถธรรม ไม่ใช่โดยสมมุติบัญญัติเพียงแต่คำพูดเพียงแต่การออกเสียงอย่างเดียว (อภิ.สง. (ไทย) 34/93/44) ความหมายคำว่า "สติเจตสิก" ที่ท่านพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2550, หน้า 278-279) ได้กล่าวไว้ในหนังสือพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม สรุปใจความได้ว่า สติเจตสิกเป็นเจตสิกดวงหนึ่งในจำนวน 52 ดวง หมายถึง ความระลึกได้ ความสำนึกทั่วพร้อมมีอยู่ซึ่งเป็นธรรมชาติที่ประกอบกับจิตเป็นสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นและดับลงพร้อมกับจิต มีอารมณ์และวัตถุที่อาศัยเป็น สิ่งเดียวกันกับจิตที่เกิดขึ้นในขณะนั้น

พุทธศาสนิกชน ควรรู้จักสติ: ปรมัตถธรรมกับสติบัญญัติธรรม ทำให้เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืน และถือได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญมากๆ ถ้าหากขาดสติเจตสิกจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนเองและสังคม ทำให้เข้าใจผิด จะไปรู้สิ่งที่ผิดๆ รู้คิด ผิด ทำ สิ่งผิดพลาดไปหมดทุกเรื่อง อุปมาเหมือนคนเป็นบ้าเสียสติ อุปมาเหมือนคนที่ตายแล้วซึ่งไม่มีสติเจตสิก อยู่ในร่างกาย เราชาวพุทธควรศึกษาให้ละเอียดจนเกิดสภาวะธรรม

ปรมัตถ์ (พระพรหมโมลี, 2551, หน้า 7) โดยการเริ่มต้นฝึกสติพร้อมกับจิตให้เป็นมहाกุศล มรรคกุศล หรือให้เป็นสมาธิภาวนาเห็นชอบ ทุกแง่ ทุกมุมของชีวิต ให้สำเร็จในแง่ปริยัติศีลธรรม และปฏิบัติศีลธรรมที่ถูกต้องเหมาะสมกับตนเอง และเกิดผลดีในแง่ปฏิเวธศีลธรรมทำให้บรรลุเป็นอริยบุคคลได้ก็จะเกิดสันติสุขแก่ตนเอง และชาวพุทธทั่วโลกยุคปัจจุบัน (พระอาจารย์ทอง ศิริมงคลโล, 2552, หน้า 44)

ดังนั้น สถาบันพระพุทธศาสนาหรือองค์กรหน่วยงานอื่นๆ ทั้งทางราชการและทางเอกชนที่เกี่ยวข้องช่วยกันรวมพลังบุญปัญญา ทุกเรื่องสืบทอดหลักธรรม ควรขับเคลื่อนจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับเรื่องเรามารู้จักสติ: ปรมัตถธรรม กับ สติ: บัญญัติธรรมรู้จริงไม่อุปาทานทำให้ชีวิตและสังคมเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนตลอดไป

2. เรามารู้จัก สติ: ปรมัตถธรรม

คำว่า สติ: ปรมัตถธรรม เป็นสังขารขันธ์ดวงหนึ่ง เป็นนามขันธ์ อธิบายโดยชื่ออรรถบัญญัติคำว่า อรรถบัญญัติ (การตั้งชื่อเรียกปรมัตถธรรม) ได้แก่ คำว่า สติ แปลว่า เพียงการระลึกได้เท่านั้น แต่ยังไม่มีการระลึกได้ทางใจ มาเกิดรวม คือ คำว่า ปัญญาเจตสิก คือ รู้จริงตรงสภาวะธรรมล้วนๆ เป็นต้น คำว่า สติ เป็นการระลึกได้ทางใจ สติเป็นชื่อเจตสิกดวงหนึ่ง ในกลุ่มสังขารขันธ์ และเป็นชื่อปรมัตถธรรมด้วยหรือสภาวะธรรมล้วนๆ ไม่เกี่ยวกับอัตตาตัวตน สัตว์ บุคคล เรา เขา เป็นต้น

คำว่า สติ หมายถึง การระลึกได้ในอารมณ์ 6

คำว่า เจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่มีอาการเกิดมีอาการดับพร้อมกับจิต ในจิตดวงเดียวกันมีอารมณ์และวัตถุเดียวกัน

คำว่า สติเจตสิก หมายถึง เจตสิกฝ่ายกุศลธรรม ที่ระลึกได้ในอารมณ์ 6 มีอาการเกิดขึ้น และมีอาการดับพร้อมกับจิต ที่มีอารมณ์ และวัตถุเดียวกันกับจิต ซึ่งเป็นขณจิตดวงเดียวกันและเกิดร่วมกับจิตเป็นสหชาติปัจจัย และสัมปยุตปัจจัย เป็นต้น และได้มีพระอรหันต์หรือนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้อธิบาย สติเจตสิกไว้ได้ดังนี้

1. พระมหาสมบุรณ์ ฉันทโรจโน (2543, หน้า 95) ได้ให้ความหมาย ลักษณะของสติเจตสิก สติมีความระลึกได้ ในอารมณ์เนื่องๆ ต่อเนื่องกันเป็นลักษณะ -สติมีหน้าที่ ไม่หลง ไม่ลืม เป็นสรหรือเป็นหน้าที่-สติ มีการจดจ่อและรักษาอารมณ์ เป็นอาการปรากฏ-สติ มีความจำ จำได้อย่างมั่นคง หรือจำได้แม่นยำ เป็นเหตุใกล้ชัด สติเจตสิกไม่ขาด เปรียบเสมือน เชือกเส้นหนึ่งที่ผูกถูกไว้ ไว้กับเสาหลักต้นหนึ่ง ตัววัวคือ สติเจตสิกกับจิตคือ เชือก เส้นหนึ่ง เสาคือ อารมณ์ ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสต่างๆ คำอุปมาอีกอย่างหนึ่ง สติเจตสิกไม่ขาด เปรียบเสมือนกับผู้รักษาประตู คนที่รักษาประตู ย่อมที่จะคอยดูผู้คนที่เข้ามา คนที่จะออกไป ทางประตูเท่านั้น บุคคลที่ยังมาไม่ถึง และบุคคลที่ล่วงเลยไปแล้ว ไม่ใช่ทำหน้าที่ของตนเฝ้าประตู สติเจตสิกก็เช่นเดียวกัน ย่อมระลึกในอารมณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น

ทางกาย ทางใจ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเท่านั้นส่วนอารมณ์ที่เป็นอดีต อนาคตไม่ใช่หน้าที่ของสติเจตสิก เป็นต้น

2. บุญมี เมธางกุล (2530, หน้า 48-49) ได้ให้ความหมาย ลักษณะ ของสติเจตสิก ไว้ดังนี้ สติเจตสิก หมายถึง ธรรมชาติที่มีความระลึกรู้ ทำงานร่วมหรือเกิดร่วมปัญญาคือ การรับรู้ตรงกับความเป็นจริง ในอารมณ์ที่เกี่ยวกับกุศลธรรม สติเจตสิกเป็นธรรมชาติที่มีความระลึกในกุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยกตาธรรม เป็นลักษณะที่กล่าวย่อแสดงว่า ความระลึกรู้ที่เกี่ยวกับกุศลธรรม อกุศลธรรม อัพยกตาธรรม นั้นเป็นเพียงระลึกรู้ ย่อมมีอยู่ ตัวอย่าง สภาวธรรม หรือ สภาพความจำ และความระลึกได้นั้นโดยทั่วไปย่อมมีได้ทั้งฝ่ายกุศลธรรมและอกุศลธรรม ระลึกในฝ่ายบุญก็ได้ หรือระลึกในฝ่ายบาปก็ได้ ได้ทั้ง 2 ฝ่าย และยังมีสภาวธรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาวธรรมอื่นๆ คือ วิตกเจตสิก หมายถึง ตรึกอารมณ์ ยกจิตขึ้นสู่อารมณ์ และยังมีมีความสอดคล้องกับสัญญาเจตสิกทำหน้าที่จดจำในอารมณ์ ฉะนั้นสภาวธรรมทั้ง 2 อย่าง คือ วิตกเจตสิก และสัญญาเจตสิก เป็นสัมปยุตธรรมเกิดร่วมกัน คือ ประกอบหรือเกิดขึ้นพร้อมกันที่มีความสามารถในการจำและระลึกได้ในอารมณ์ต่างๆ ในขณะนั้น ที่เกี่ยวกับอกุศลที่ล่วงเลยมาแล้ว อุปมารู้อิทธิการมิจฉาชีพ แต่ไม่เป็นมิจฉาชีพ เป็นต้น

3. มูลนิธิปรางค์ สำเริงราชย์ (2545, หน้า 103-280) ได้อธิบายสติเจตสิกย่อเกิดขึ้นโดย อาการ 17 อาการ ดังนี้ 1) เป็นผู้คงแก่เรียน 2) ผู้อื่นกระตุ้นเตือนให้ระลึกถึงสิ่งที่คิด สิ่งที่พูด สิ่งที่ทำไปแล้ว ก็มีสติเกิดขึ้น 3) สติย่อเกิดขึ้น ได้เพราะว่าจิตเป็นโลกเจตสิก ได้สิ่งของที่ชอบใจ สติย่อเกิดขึ้น เช่น ระลึกถึงวันแต่งงาน เหตุการณ์สำคัญชีวิตที่ผ่านมา เป็นต้น 4) จิตที่ได้สิ่งเกื้อกูลและปลื้มใจมีความสุข เช่น การให้ทาน สติย่อระลึกได้ 5) จิตไม่ปลื้มใจเป็นไปด้วยความทุกข์ ก็ย่อระลึกได้ 6) อาการจิตในขณะดวงตามองเห็นนิมิตต่างๆ ที่มีส่วนเหมือนกัน หรือคล้ายกัน เช่น พบเจอบุคคลนั้นคล้ายมารดา หรือภรรยาสามีเรา สติก็ย่อระลึกได้ 7) อาการจิตในขณะดวงตามองเห็นนิมิตต่างๆ ในส่วนที่ไม่เหมือนกัน หรือไม่คล้ายกัน ก็ย่อระลึกได้ 8) การเข้าใจคำพูดของคนอื่น ผู้ที่มักหลงลืม พอคนอื่นบอกให้ สติย่อเกิดขึ้นได้ 9) รู้จักลักษณะของสัตว์และสิ่งของต่างๆ สติย่อเกิดขึ้นได้ 10) ถูกผู้อื่นให้ระลึกอยู่บ่อยๆ สติย่อระลึกได้ 11) เพราะได้เขียนหรือบันทึกไว้ สติย่อเกิดขึ้น 12) ได้ศึกษาวิธีนั้น ได้ฝึกทักษะในการนับ จนชำนาญ สติย่อเกิดขึ้น 14) ได้ศึกษาวิธีจดจำ ได้ฝึกทักษะในการจดจำ จนชำนาญ สติย่อเกิดขึ้น 15) ได้วิปัสสนาฝึกระลึกถึงขั้น 5 หรือ รูปนามปัจจุบัน สติย่อเกิดขึ้น 16) ได้เอาตำราหรือคัมภีร์มาเปิดดู หรือนำมาอ่าน สติย่อเกิดขึ้น 17) เพราะได้พบสิ่งของที่เก็บได้ พอได้มองเห็นสิ่งของที่เก็บได้ สติย่อเกิดขึ้น 18) เพราะได้พบอารมณ์ ที่เคยเห็น เคยได้ยิน เคยได้ดม เคยได้ลิ้มรส เคยได้สัมผัส เคยได้รู้ เพราะเป็นอารมณ์ที่เคยเสวยมา

4. ส.บุญอารักษ์ (ม.ป.ท, หน้า 470-471) อธิบาย สติเจตสิก แบ่งเป็น 2 ประเภท1) สติขั้นต่ำ คือเป็นไปตามกิริยาสามัญที่จะรู้ จะคิด จะพูด จะทำ ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น2) สติขั้นสูงคือ อนุสติ 10 คือ ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า คุณของพระธรรม คุณของพระสงฆ์ ระลึกถึงศีล ระลึกถึงทาน ระลึกถึง

คุณที่ทำบุคคลให้เป็นเทวดา ระลึกถึงความตายที่จะมาถึง ระลึกกายให้เห็นว่า ไม่งามน่าเกลียด โสโครก ตั้งสติหายใจเข้าออก ระลึกถึงคุณพระนิพพาน และการฝึกสติเจตสิก ตามมหาสติปัฏฐาน 4 ในกาย เวทนา จิต ธรรม จนถึงสติเจตสิกอยู่ในมรรคทั้ง 4 ผลทั้ง 4 เป็นต้น (วิ.มหา. (ไทย) 1/162-167/134-139)

5. สติเจตสิกที่ปรากฏในพระวินัยปิฎก ตัวอย่าง เช่น การเจริญอสุภกรรมฐานหลายประการ จนกระทั่งเกิดความรู้สึกอึดอัด เบื่อหน่าย รังเกียจร่างกายของตน ภิกษุเหล่านั้นจึงฆ่าตัวตายเองบ้าง ใช้กันและกันให้ฆ่าบ้าง ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคให้เจริญกรรมฐานใหม่ที่เรียกว่า อานาปานสติฯ หมายถึง มีสติทุกขณะลมหายใจออก มีสติทุกขณะลมหายใจเข้า เป็นต้น (วิ.มหา. (ไทย) 1/162-167/134-139)

6. สติเจตสิกที่ปรากฏในพระสุตตันตปิฎก ตัวอย่าง เช่น เรื่องที่ 1 เรื่องมหาราหูโลวาทสูตรเกี่ยวกับการอธิบายสติเจตสิก ดังนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสกับพระราหุลว่า “ราหุล เธอพึงเห็นรูปอย่างใด อย่างหนึ่งด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงว่านั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา คำว่า “เรา” เป็นเพียงชื่อ หรือนามสมมุติเท่านั้นพระผู้มีพระภาคตรัสอธิบายว่า “ราหุล รูปชนิดใด ชนิดหนึ่ง ครั้นเห็นปฐวีธาตุนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้แล้วย่อมเบื่อหน่าย คลายกำหนดในปฐวีธาตุได้ ครั้นเห็นอาโปธาตุนั้นย่อมเบื่อหน่ายคลายกำหนดในอาโปธาตุได้ ครั้นเห็นเตโชธาตุนั้น ย่อมเบื่อหน่ายคลายกำหนดในเตโชธาตุได้ ครั้นเห็นวาโยธาตุนั้นด้วย ย่อมเบื่อหน่าย คลายกำหนดในวาโยธาตุได้ ครั้นเห็นอากาศธาตุนั้น ย่อมเบื่อหน่ายคลายกำหนดในอากาศธาตุได้ และให้เจริญภาวนาเสมอด้วยธาตุ 5 และสั่งให้ราหุล เธอจงเจริญภาวนาทำใจเป็นกลางจากทุกสิ่งเกิดผัสสะให้เสมอด้วยแผ่นดินเกิด อุปมาเหมือนคนทั้งหลายทิ้งของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง เลือดบ้าง ลงบนแผ่นดิน แผ่นดินจะอึดอัด ระอา หรือรังเกียจของนั้นก็หาไม่ แม้ฉนั้นใด เธอก็ฉนั้นนั้นเหมือนกัน เธอจงเจริญภาวนาอุปมาให้เสมอด้วยน้ำ เสมอด้วยไฟ เสมอด้วยลมเสมอด้วยอากาศผัสสะอันเป็นที่ชอบใจและไม่ชอบใจที่เกิดขึ้นแล้ว จักครอบงำย่ำยีรบกวนจิตของเธอไม่ได้ เป็นต้น (ม.ม. (ไทย) 13/113/125-133) เรื่องที่ 2 เรื่องสติปัฏฐานวาร สติปัฏฐานวารวาระว่าด้วยสติปัฏฐาน การพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต ธรรมในธรรมจักเกิดขึ้นแล้วแสงสว่างเกิดขึ้นแล้วแก่เรา คำว่า “จักเกิดขึ้นแล้ว” คือ เห็นเป็นอรรถ 5 ประการนี้ 1) กายเป็นที่ตั้งแห่งสติปัฏฐาน 2) เวทนาเป็นที่ตั้งแห่งสติปัฏฐาน 3) จิตเป็นที่ตั้งแห่งสติปัฏฐาน ฯลฯ 4) ธรรม หรือรูปกับนามทั้งหลายเป็นที่ตั้งแห่งสติปัฏฐาน 5) กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นอารมณ์ของสติเจตสิก เป็นต้น (ขุ.ป. (ไทย) 31/51/506-508)

7. สติเจตสิกที่ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก ตัวอย่าง เช่น เรื่องที่ 1 เรื่องสติเจตสิกสติที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร? กิริยาที่ระลึก ความจำ ไม่หลงลืม ชื่อว่า สตินทรีย์ สติเจตสิกที่เกิดขึ้นแล้ว สัมมาสติที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร? ความระลึกได้เท่าทันปัจจุบันอารมณ์ มีความจำดีแม่นยำ ถูกต้องตรงกับความจริงไม่สับสน ไม่หลงลืมจึงชื่อว่า สัมมาสติในองค์มรรค 8 ข้อที่ 7 เป็นต้น (อภิ.สง. (ไทย) 34/56,93/36,44) เรื่องที่ 2 เรื่องสติปัฏฐาน 2 (ปัฏฐาน 2 แปลว่า เป็นที่ตั้ง หรือ เป็นอารมณ์ของสติเจตสิก ได้แก่ กาย เวทนา จิต และ

ธรรม เช่น สติปัฏฐาน 4 แสดงในติกมาติกาปุจฉา (คำถาม) ทุกมาติกาปุจฉา (คำถาม) มีดังนี้ คำถาม สติปัฏฐาน 4 หรือ ที่ตั้งแห่งสติเจตสิก จำแนกเป็นกุศลธรรม เท่าไร? (ตอบ เป็นเจตสิก 25 ดวง) เป็นอกุศลธรรมเท่าไร? (ตอบ เป็นเจตสิก 14 ดวง) เป็น อภัยกถาธรรมเท่าไร? (ตอบ เป็นเจตสิก 13 ดวง)

ติกมาติกาวิสัชนา (คำตอบ) หมายถึง คำตอบที่จำแนกรูป-นามออกเป็นกาย เวทนา จิต ธรรม แล้วตั้งเป็นคำถามพร้อมคำตอบทำให้เห็นได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นดังนี้ 1-22 กุสลติกาทวิสัชนา (22 คำตอบ) 1) สติปัฏฐาน 4 ที่เป็นกุศลธรรมก็มี ที่เป็นอภัยกถาธรรมก็มี ฯลฯ 2) สติปัฏฐาน 4 ที่เป็นสัมปยุตด้วยสุขเวทนามี ฯลฯ 3) สติปัฏฐาน 4 ที่เป็นวิบากก็มี ที่เป็นเหตุให้เกิดวิบากก็มี เป็นต้น (อภิ.ป. (ไทย) 36/59,79/160,165) เรื่องที่ 3 เรื่องสติปัฏฐานกถา สติปัฏฐานกว่าด้วยสติปัฏฐาน 4 ฝ่าย สกวาทีหรือเถรวาท ใช้ชื่อย่อว่า สก. ถามว่า สภาวธรรมทั้งปวงเป็นสติปัฏฐาน 4 ใช่ไหม? ฝ่าย ภิกษุในนิกายอันธกะเรียกว่า พรวาที ใช้ชื่อย่อว่า พร. ตอบว่า ใช่ เพราะว่าการตอบมุ่งถึงธรรมที่เป็นอารมณ์ของสติปัฏฐาน จึงตอบว่า ใช่ ฝ่าย สก. ถามว่า สภาวธรรมทั้งปวงเป็นสติ เป็นสตินทรีย์ เป็นสติพละ เป็นสัมมาสติ เป็นสติสัมโพชฌงค์ เป็นทางเดียว เป็นเหตุให้ถึงความสิ้นกิเลส ให้ถึงความตรัสรู้ให้ถึงนิพพาน ไม่เป็นอารมณ์ของอาสวะ ไม่เป็นอารมณ์ของสังโยชน์ ไม่เป็นอารมณ์ของคันถะ ไม่เป็นอารมณ์ของโอหะ ไม่เป็นอารมณ์ของโยคะ ไม่เป็นอารมณ์ของปรามาส ไม่เป็นอารมณ์ของอุปาทาน ไม่เป็นอารมณ์ของกิเลส ใช่ไหม? ฝ่าย พร. ตอบว่า ไม่ควรกล่าวอย่างนั้น ฯลฯ เพราะว่าการตอบมีความเห็นว่าสภาวธรรมบางอย่าง ไม่เป็นสติเจตสิกก็มี หมายถึง การขาดสติเจตสิก จึงตอบปฏิเสธ เป็นต้น (อภิ.ก. 37/301/236-241)

8. สติเจตสิกที่ปรากฏในอรรถกถา สติเจตสิกมี 3 ความหมาย ได้แก่ 1) สติ คือ สภาวะทำให้ระลึกได้ 2) สติ คือ สภาวะระลึกได้ 3) สติ คือ ความระลึกได้ สตินั้นชื่อว่า อินทรีย์ เพราะเป็นใหญ่เนื่องจากครอบงำความหลงลืมสติได้ เพราะครองความเป็นใหญ่กว่าสัมปยุตตธรรมอื่นในสภาพเข้าไปตั้งไว้ซึ่งปัจจุบันอารมณ์ สติจึงเป็นอินทรีย์ จึงได้ชื่อว่า สตินทรีย์หนึ่งสติเจตสิกนั้นมีสภาพไม่เลื่อนลอย อุปมาเหมือนสมอปีกลงดิน และมีสภาพประทับประคองสัมปยุตตธรรม (ประกอบ) ให้ระลึกกุศลธรรมโดยชอบ อุปมาเหมือนขุนคลังของพระราชว่า ข้างมีเท่าไร? รถมียะประมาณเท่าไร? เงินมีประมาณเท่าไร? ทองมีประมาณเท่าไร? เป็นต้น สติเจตสิกมีกัณณันเหมือนกัน (พระพุทธโฆสาจารย์, 2554, หน้า 411)

9. สติเจตสิกที่ปรากฏในฎีกา สติเจตสิกเป็นปัจจัยให้แก่ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นด้วยกิริยาความระลึกได้หมายถึงธรรมหมวดอื่นๆ จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยสติเจตสิกทำหน้าที่ระลึกก่อนทุกครั้งและโดยความเป็นใหญ่ในธรรมเหล่านั้นที่เจตสิกอื่นเกิดร่วม หรือประกอบในขณะจิตดวงนั้นๆ บุคคลผู้มีความพร้อมเพรียงด้วยสติเจตสิกนั้นย่อมจะระลึกได้ดีเสมอทุกอิริยาบถ ชื่อว่า เป็นความระลึกได้ ได้แก่ การทำให้จิตไม่ฟุ้งเฟ้อ ชื่อว่า ความคิด หรือจิตไม่เลื่อนลอย และทำหน้าที่คุ้มครองใจ และกาย หมายถึงในชีวิตประจำวันชีวิตทุกคนต้องรู้จริงๆ คิด พูด ทำ หรือทุกอาการที่แสดงออกทางกาย ทางวาจา ทางใจ ต้องไม่ผิดพลาด ไม่สับสน จึงจะไม่ได้รับอันตรายเมื่อมีสติเจตสิกเกิดขึ้นและกายกับใจ หรือรูปนามเป็นที่ตั้งแห่งสติเจตสิก

เป็นต้น (พระธรรมपालเถระ รจนา, 2525, หน้า 280)

10. สติเจตสิกที่ปรากฏในปกรณ์วิเสสมี คำว่า สติเจตสิก เมื่อเกิดขึ้นย่อมไม่เลอะเลือนไม่สับสน และจำแนกสภาวะธรรมทั้งหลายได้ชัดเจนกว่าเจตสิกทั้ง 52 ดวงว่าฝ่ายใดเป็นธรรมฝ่ายกุศลธรรม ฝ่ายใดเป็นธรรมอกุศลธรรม เป็นต้น หมายความว่า เมื่อสติเจตสิกเกิดขึ้นแล้วย่อมไม่เลอะเลือนนี่คือกุศลธรรม ควรเสพ นี่คืออกุศลธรรมไม่ควรเสพ เพราะมีโทษ และไม่เหมาะสม ตัวอย่าง สติเจตสิกไม่เลอะเลือน เช่น แยกหมวดธรรมได้ถูกต้องว่านี่คือ สติปัญญา 4 นี่คือ สัมมปธาน 4 นี่คือ อิทธิบาท 4 นี่คือ อินทรีย์ 5 นี่คือ พละ 5 นี่คือ โพชฌงค์ 7 นี่คือ อริยมรรคมีองค์ 8 นี่คือ สมณะ นี่คือวิปัสสนา มีความไม่เลอะเลือนจึงได้ชื่อว่า เป็นผู้ที่มีสติเจตสิกผู้มีความไม่เลอะเลือนเป็นลักษณะดังนี้ เป็นต้น สติเจตสิก หมายถึง ธรรมที่เป็นความระลึกได้ สติเจตสิกเป็นธรรมที่เกิดในจิต เมื่อใดเวลาใดมีจิตเกิดขึ้น เวลานั้นจะมีสติเจตสิกเกิดขึ้นด้วย ก็หาไม่ได้ หมายความว่า จิตมีอยู่ประจำ ที่มีจิตในเวลานั้น บุคคลนั้นไม่มีสติเจตสิกเกิดขึ้นก็ได้ ดังนั้น ความระลึกได้ เพราะสติเจตสิกได้ทำหน้าที่ ซึ่งไม่ใช่ระลึกได้ด้วยจิตเป็นต้น (มูลนิธิปราณี สำเร็จราชย์, 2545, หน้า 107, 272)

11. ประโยชน์ของสติเจตสิก

1. ระดับโลกียะ อยู่ในระหว่างญาณ 1-ญาณ 13 การเจริญพุทธานุสสติกัมมัฏฐานย่อมมีความไพบุลย์ด้วยสติ ด้วยปัญญา เป็นผู้กำจัดเสียได้ซึ่งโทษภัยอันน่ากลัว การเจริญธัมมานุสสติกัมมัฏฐานย่อมเป็นผู้มองเห็นคุณของพระธรรม ระลึกอยู่เนืองๆ การเจริญสังขยานุสสติกัมมัฏฐานย่อมเป็นผู้กำจัดเสียได้ซึ่งโทษภัยอันน่ากลัว การเจริญสีลानุสสติกัมมัฏฐานย่อมเป็นผู้หลีกเลี่ยงจากภัยมีการดำเนินตนเองเป็นต้น การเจริญจาคานุสสติกัมมัฏฐานย่อมเป็นผู้ยอมจืดไปในการบริจาค เป็นผู้มีอหังสาเสียไม่โลก การเจริญเทวตานุสสติกัมมัฏฐานย่อมเป็นที่รักใคร่เป็นที่ชอบใจของเทวดาทั้งหลาย การเจริญ มรณานุสสติ ผู้เจริญมรณะสติ หรือว่าการเจริญเรื่องการตายจะไม่เกิดความสลดใจจะไม่สะดุ้งหวาดกลัวเพราะว่าสติเจตสิกมีมรณะเป็นอารมณ์ เจริญกายคตาสติย่อมเป็นผู้ครอบงำทั้งความยินดี ความไม่ยินดีที่เกิดขึ้น จะเป็นผู้ได้ฌาน 4 ทางตลอดอภิญญา 6 อาเนกสังแห่งอานาปานสติ อานาปานสตินั้นว่า มีอาเนกสังมากย่อมยังสติปัญญา 4 ย่อมยังโพชฌงค์ 7 ให้บริบูรณ์ หมั่นประกอบกรรมฐานนี้ กำหนดอารมณ์แห่งลมหายใจเข้าออกด้วยดีเกิดขึ้นทั้ง 3 ขณะคือ ในอุปาทานขณะเกิดแห่งจิต วิถีขณะตั้งอยู่แห่งจิต ขณะความดับไปแห่งจิต เป็นต้นเพราะเหตุนี้ผู้มีปัญญาพึงบำเพ็ญอานาปานสติ อาเนกสัปปสมานุสสติระลึกถึงความสงบหรือนิพพานเป็นอารมณ์ของสติเจตสิก (พระพุทธโฆษาจารย์, 2548, หน้า 343-480, 1141-1145) อาเนกสังแห่งการเจริญ สติปัญญา 4 บุคคลผู้เจริญสติปัญญา 4 ตลอด 7 ปี พึงหวังได้ผลอย่างหนึ่ง ใน 2 อย่าง คือ อรหัตผลในปัจจุบัน หรือเมื่อยังมีอุปาทานเหลืออยู่ ก็จักเป็นอนาคามี 7 ปี จงยกไว้ หมายถึง อย่าว่าแต่จะเจริญสติปัญญา 7 ปีเลย แม้เจริญเพียง 6 ปี 5 ปี 7 วัน ก็สามารถบรรลุอรหัตผลหรืออนาคามีผลได้ ทางนี้เป็นทางเดียวเพื่อดับทุกข์และโทมนัสเพื่อบรรลุธรรมเพื่อทำให้แจ้งนิพพานทางนี้คือสติปัญญา 4 ดังที่ปรากฏในมหาสติปัฏ

ฐานสูตร (ที.ม. (ไทย) 10/404-405/338-340) อานิสงส์หรือประโยชน์ของสติและสัมปชัญญะทั้ง 2 อย่างนี้ เมื่อใช้ให้ถูกต้องตามกาลเวลาแล้วย่อมให้ผลดี คือ สติเป็นธรรมป้องกันความพลั้งเผลอหรือป้องกันความผิดพลาด ทำอะไร พุทอะไร คิดอะไร มักไม่ผิดพลาด ส่วนสัมปชัญญะนั้นเป็นธรรมคอยกำกับจิตใจให้มีความรู้สึกตัวอยู่เสมอในขณะที่กำลังทำ ขณะกำลังพูด ขณะกำลังคิด ไม่ให้ผิดพลาดได้ (ไสว มาลาทอง และคณะ, 2532, หน้า 5) อานิสงส์หรือประโยชน์ของการมีสติเจตสิกมีประโยชน์ทั้งร่างกายและจิตใจทั้งตนเองและผู้อื่นทั้งปัจจุบันและอนาคตทั้งป้องกันและสร้างสรรค์สังคมในการทำงานหรืออยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสติเป็นตัวนำให้เกิดปัญญาเจตสิก การฝึกสติเจตสิกจนเกิดปัญญาเจตสิกทำให้มนุษย์พ้นจากความทุกข์ในระดับต่างๆจนถึงพ้นจากความทุกข์ได้สิ้นเชิง หรือมีประโยชน์ช่วยให้หายเจ็บป่วยได้ง่าย ช่วยรักษาโรคบางอย่างได้ หรือทำให้ร่างกายชราช้าลง ทำให้มีอายุยืนและทำให้มีความสุขในเวลาเสียชีวิตหรือจุติจิตกาลไปสู่สุคติได้ (พรพิศ ศิริวิสูตร, 2545, หน้า 101) ประโยชน์ของการมีสติเจตสิกในขณะนอนหลับเมื่อมีสติสัมปชัญญะ จะได้รับประโยชน์ 5 อย่าง ดังนี้ 1) การนอนหลับเป็นสุข 2) การตื่นนอนเป็นสุข 3) ไม่เห็นความฝันเลวทราม 4) มีเทวดารักษา 5) ขณะนอนหลับน้ำอสุจิไม่เคลื่อน ภิกษุที่จำวนอนหลับมีสติอย่างตั้งมั่นอยู่ มีสัมปชัญญะความรู้สึกตัวทั่วพร้อมอยู่ทุกขณะย่อมมีประโยชน์ 5 อย่างนี้แล (วิ.ม. (ไทย) 5/353/227)

2. ระดับโลกุตตระ อยู่ในระหว่างญาณ 14-ญาณ 16 ประโยชน์ของการมีสติเจตสิกในขณะก้าวลงสู่ครรภ์หรือในขณะปฏิสนธิจิตในขณะอยู่ในครรภ์ในขณะคลอดจากครรภ์ของมารดาซึ่งไม่ใช่หมายถึงมนุษย์ปุถุชนชาวโลกปกติธรรมดาแต่หมายถึงพระสัพพัญญูโพธิสัตว์ทั้งหลายย่อมมีสติสัมปชัญญะเป็นผู้รู้สึกตัวทุกขณะก้าวลงสู่ครรภ์มารดาเป็นผู้รู้สึกตัวทุกขณะอยู่ในครรภ์ของมารดาและเป็นผู้รู้สึกตัวทุกขณะคลอดจากครรภ์ของมารดาครบทั้ง 3 ขณะ คือ 1) ขณะก้าวลงสู่ครรภ์หรือในขณะปฏิสนธิจิต 2) ในขณะอยู่ในครรภ์ 3) ในขณะคลอด เหยียดแขนหรือเหยียดพระหัตถ์ทั้งสองแล้วลืมตา หรือลืมพระเนตร ประทับยืน เสด็จออกมาจากครรภ์มารดา หมั่นโลกธาตุจึงได้หวั่นไหว ดังนั้นการฝึกสติเจตสิกจึงมีความสำคัญมากซึ่งมีประโยชน์มหาศาลต่อชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนและสามารถยกระดับจิตปุถุชนผู้มีกิเลสโมหะเจตสิกหนาแน่นเป็นอริยบุคคลได้ (ที.ปา. (ไทย) 11/37/294)

3. เรามารู้จักสติ: บัญญัติธรรม

คำว่า บัญญัติธรรม หมายถึง การตั้งชื่อ หรือ สิ่งที่เป็นบัญญัติขึ้น สมมุติขึ้น คือไม่มีสภาวะธรรมใดๆ ไม่มีสภาวะจิต ไม่มีสภาวะเจตสิก ไม่มีสภาวะรูปไม่มีสภาวะอารมณ์พระนิพพาน หรือไม่มีสภาวะปรมาตมอย่างแท้จริงใดๆ ที่เรารู้ตัวตน เป็นเพียงแต่ชื่อเรียกเท่านั้น เป็นการสมมุติชื่อขึ้นมา ซึ่งมีหลักการตั้งชื่อตามลักษณะรูปร่าง การตั้งชื่อตามลักษณะนามต่างๆ หรือ วัตถุต่างๆ เพื่อใช้ในการสื่อสารสำหรับให้ชาวโลกเข้าใจตรงกันทุกอย่าง เช่น คำว่า คน จะชี้ส่วนใด ส่วนหนึ่งของร่างกายว่า เป็นคนไม่ได้ ภาพรวมทั้งร่างกาย เป็นการตั้ง

ชื่อสมมุติขึ้นมา อีกตัวอย่าง คือ คำว่า แก้อี้ จะชี้ส่วนใด ส่วนหนึ่งของแก้อี้ว่า แก้อี้ไม่ได้ เช่นกัน เป็นการเพียงสมมุติขึ้นมา โดยรวม (ฝ่ายวิชาการ, 2540, หน้า 29) บัญญัติธรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. อัตถบัญญัติ (การได้ชื่อเรียกแต่ยังไม่ออกเสียง) หมายถึง เป็นการสมมุติขึ้นมา กำหนดชื่อหรือการตั้งชื่อ ตั้งแต่โลกเกิดใหม่ จนถึงยุคปัจจุบัน การตั้งชื่อเรียกตามความหมาย แห่งรูปร่าง สันฐาน หรือลักษณะอาการของสิ่งนั้นๆ เช่น ภูเขา ต้นไม้ บ้าน เรือน เดิน วิ่ง การโบกมือ การก้มมือ ตัวหนังสือ สัญลักษณ์ต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้รู้ความหมาย หรือ ความมุ่งหมาย ไม่ต้องออกเสียงใดๆ โลกที่เราอาศัยอยู่นี้เกิดมาตอนแรก ระยะเวลาแรกไม่มีการตั้งชื่อ ยังไม่มีชื่อเรียกขาน การเรียกขานชื่อต่างๆ นั้นมีนักปราชญ์บางกลุ่มหรือบางท่าน ยุคอดีตและปัจจุบัน ได้ร่วมมือกัน ตั้งชื่อบุคคล วัตถุ สิ่งของต่างๆ

ประเภทอรรถบัญญัติ คือ การตั้งชื่อ (ยังไม่ออกเสียงใดๆ) มี 17 ประเภท ได้แก่ 1) ชื่อพื้นดิน ชื่อภูเขา ชื่อต้นไม้ ชื่อแม่น้ำ 2) ชื่อบ้าน ชื่อรถชื่อสิ่งของต่างๆ 3) ชื่อผู้ชาย ชื่อผู้หญิง ชื่อบุรุษ ชื่อสตรี 4) ชื่อทิศต่างๆ ทิศเหนือ ทิศใต้ 5) ชื่อเวลาเช่น เวลาเช้า เวลาบ่าย เวลาเย็น 6) ชื่อฤดูร้อน ฤดูหนาว 7) ชื่อเดือนต่างๆ เช่น มกราคม ธันวาคม 8) ชื่อปีต่างๆ ปีมะโรง ปีมะเส็ง 9) ชื่อวันต่างๆเช่น วันเสาร์ วันอาทิตย์ 10) ชื่อถ้ำ อุโมงค์ บ่อน้ำ 11) ชื่อกลิ่นต่างๆ เฟื่องดิน น้ำ ลม ไฟ 12) ชื่อนิมนต์ต่างๆ 13) ชื่อนันทภิลาบัญญัติต่างๆ 14) ชื่อลมหายใจเข้าออก 15) ชื่ออสุภบัญญัติต่างๆ 16) ชื่อการเปรียบเทียบ ที่หนึ่ง ที่สอง 17) ชื่อปรมาตมธรรม 4 (จิต เจตสิก รูป อารมณ์พระนิพพาน) เป็นชื่อสมมุติเรียกขานตามชื่อปรมาตมธรรม หมายเหตุ 1) ประเภท 1-16 เป็นการตั้งชื่อไม่มีปรมาตม (พระอาทิตย์ ประเทศไทย มนุษย์เกิดมาครั้งแรก ยังไม่การตั้งชื่อ ยังไม่มีชื่อเรียก) 2) ประเภท 17 เป็นการตั้งชื่อมีชื่อปรมาตม (จิต เจตสิก รูป อารมณ์พระนิพพาน)

2. สัททบัญญัติ (การออกเสียงการพูดออกมาจากปาก) หมายถึง การออกเสียงตามอรรถบัญญัติที่ได้ตั้งชื่อไว้ การอ่าน การพูด ได้รู้จุดประสงค์ร่วมกันตรงกันตามอรรถบัญญัตินั้นๆ ได้แก่ การออกเสียงชื่อต่างๆ เช่น ชื่อคนหรือสัตว์ ชื่อสถานที่ ชื่อสิ่งของ เสียงที่อ่านมาจากตัวหนังสือ เป็นเสียงตามเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นต้น

ประเภทสัททบัญญัติ (การออกเสียงตามชื่อบัญญัติ) มี 6 ประการ ได้แก่ 1) ออกเสียงที่มีชื่อปรมาตม (วิชขามานบัญญัติ) เช่น คำว่า จิต เจตสิก รูป อารมณ์พระนิพพาน รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นต้น 2) ออกเสียงที่ไม่มีชื่อปรมาตม (อวิชขามานบัญญัติ) เช่น คำว่า แผ่นดิน ภูเขา เป็นต้น 3) ออกเสียงที่มีชื่อปรมาตม (วิชขามานบัญญัติ) กับ ออกเสียงไม่มีชื่อปรมาตม (อวิชขามานบัญญัติ) ชื่อรวมกัน เช่น คำว่ารูปหล่อ รูปสวย อธิบายว่า รูป คือชื่อปรมาตม, สวยหล่อ ชื่อไม่มีชื่อปรมาตม 4) ออกเสียงไม่มีชื่อปรมาตม (อวิชขามานบัญญัติ) กับออกเสียงมีชื่อ ปรมาตม (วิชขามานบัญญัติ) ชื่อรวมกัน เช่นคำว่า เธอมีทุกข์ (ทุกข์ เวทนา) เธอมีสุข (สุขเวทนา) 5) ออกเสียงมีชื่อ ปรมาตม (วิชขามานบัญญัติ) กับออกเสียงมีชื่อปรมาตม (วิชขามานบัญญัติ) ชื่อรวมกัน เช่นคำว่า จักขุ วิญญาณ เป็นต้น 6) ออกเสียงไม่มีชื่อปรมาตม (อวิชขามานบัญญัติ) กับออกเสียง ไม่มีชื่อปรมาตม (อวิชขามานบัญญัติ) ชื่อรวมกัน เช่น คำว่า ราชบุตโต โอราชของพระราชา

เป็นต้น (พระอาจารย์สัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ, 2546, หน้า 191-213)

4. สรุป

ได้รู้จักสติ: ปรมัตถธรรมกับสติ: บัญญัติธรรม รู้จริงไม่อุปาทานทำให้ชีวิต ครอบครัวยุคนั้น สังคม เกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนตามคำอธิบายของพระอรหันต์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับด้าน เนื้อหา ตอน 1, ตอน 2 และเนื้อหาสาระอื่นๆ มีความสอดคล้องตรงกับพระไตรปิฎกทุกประการ

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ได้รับองค์ความรู้คือ สติ: ปรมัตถธรรม กับสติ: บัญญัติธรรม รู้จริงไม่อุปาทานทำให้ชีวิต ครอบครัวยุคนั้น สังคมเกิดสันติสุขอย่างยั่งยืนสันติสุขอย่างยั่งยืน หมายถึง ระดับวิมุตติสุข ซึ่งเป็นความสุขของพระอริยบุคคล ระดับอรหันต์ เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- บุญมี เมธางกุล. (2530). *คู่มือการศึกษาพระอภิธรรมมัตถสังคหะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). นนทบุรี: เทพประทาน.
- ฝ่ายวิชาการ อภิธรรมโชติคะวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2540). *คู่มือการศึกษาหลักสูตรจุฬารามิธรรมมิกะโท*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- พระธรรมपालเถระ. (2525). *ปรมัตถมัญชุสา วิสุทธิมรรคมหาภิภาวสี-ไทย* (มณีพันธุ์ จารุตุล และคณะ, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: มุณีนิรมิตโลกิย.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2550). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: จันทรเพ็ญ.
- พระพุทธโฆษาจารย์. (2548). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ม.ป.ป.

- พระพุทธโฆสจารย์. (2554). *อัฐสาลินี* (รจนา พระคันธสราภิวังค์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: ประยูรสาส์นไทย.
- พระมหาสมบุรณ์ ฉันทโรจโน. (2543). *ปรมัตถ์เบื้องต้น*. เชียงใหม่: วัดโสมนาราม.
- พระอาจารย์ทอง ศิริมงคลโล. (2552). *ธรรมจากหลวงปู่ 11*. เชียงใหม่: ช้างเผือก.
- พระอาจารย์สัทธัมมโชติกะ ธัมมาจริยะ. (2546). *ปรมัตถ์โชติกะ ปฏิจจนูปาทาที่ปนี หลักสูตรมัชฌิมอาภิธรรมิกะไท มูลนิธิสัทธัมมโชติกะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: วี. อินเตอร์ พรีนธ์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิปราณี สำเร็จราชย์. (2545). *มิลินทปัญหาเล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- ส.บุญอารักษ์. (ม.ป.ท.). *พจนานุกรมพระอภิธรรม 7 คัมภีร์*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ป.

การลดความเหลื่อมล้ำในสังคมโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา Reducing Inequality in Society using Buddhist Principles

พระเสกสรรค์ ผาสุกโก (สนทอง), พระราชพัฒน์วรบัณฑิต, พระมหาณัฐพันธ์ สุทิสฺสนวิภาณี,
พระมหาถาวร ถาวรเมธี และพระประภัสสร์ ธรรมวโรโส (แสงเทียมจันทร์)

Phra Seksan Phasuko (Sonthong), Phrarajpattanavajarabundit,
Phramaha Natthaphan Sudsanavibhani, Phramaha Thaworn Thawornmethi
and Phra Prakrit Dhammawongso (Saengthinmchan)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

บทคัดย่อ

สังคมไทยมีปัญหาหลายปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม ปัญหาความเหลื่อมล้ำต่างๆ ที่เกิดขึ้น ล้วนมาจากสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในทุกมุมของโลก แต่มีปัญหาหนึ่งที่คนไทยไม่ให้ความสำคัญอย่างเพียงพอ และยังเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคมไทย คือ ปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ซึ่งการที่จะแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำได้ต้องใช้หลายวิธีการเข้าช่วย หรือร่วมกันแก้ไขโดยมวลรวม โดยมีทฤษฎีหลายๆ อย่าง แตกต่างกันไป เช่นหลักนิติรัฐคือ รัฐที่อยู่หรือปกครองภายใต้กฎหมาย หรือใช้กฎหมายควบคุม หลักการตรวจสอบอำนาจรัฐ คือ เป็นการตรวจสอบอำนาจรัฐโดยองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น โดยในปัจจุบันสังคมไทยได้มีกลุ่มคนบางส่วนหรือหลายๆ องค์กรไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือเอกชน มักเกิดความเหลื่อมล้ำในการทำงานหรือความเป็นอยู่ เกิดจากฐานะทางสังคมบ้าง เป็นต้น

คำสำคัญ: ความเหลื่อมล้ำ; การใช้หลักธรรม

Abstract

Thai society has many problems, whether it is economic problems, social problems, and inequalities that arise from the living conditions of people in every corner of the world. However, there is one problem that Thai people do not pay enough attention to and is also a major problem of Thai society is inequality in society. Many different theories are used, such as the rule of law, i.e. the state that is located or governed under the law, or the law regulates it, the principle of checking state power is the examination of state

power by both public and private organizations, etc. Thai society has some groups or organizations, whether public or private, often resulting in inequalities in work or livelihood. Caused by social status, etc.

Keywords: Inequality; Principles

1. บทนำ

ความเหลื่อมล้ำ คือ ความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) ซึ่งเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในทุกๆ เรื่อง ทุกๆพื้นที่ ทุกๆ ภาคส่วน และทุกๆ เวลา ดังนั้นจึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะขจัดให้หมดสิ้นไปได้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการผลิตซ้ำที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยร่วมกันโดยเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยมีกลุ่มคนเปราะบาง คนชายขอบ ที่ยังคงเป็นตัวแสดงหลักที่รับบทเป็นผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติ ถูกกีดกัน และถูกตีตราอยู่เสมอไป ไม่ว่าจะเป็นสถานการณ์ใดๆ ก็ตาม ภาพสถานการณ์ในปัจจุบัน

ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยเกิดจากระบบเศรษฐกิจ การเมืองที่เป็นปัจจัยสำคัญ เราพบว่า การแข่งขันในภาคเอกชนถูกลดลง อำนาจทางธุรกิจมีความกระจุกตัวอย่างมาก การทุจริตคอร์รัปชันเกิดขึ้นโดยง่ายโดยเฉพาะกับกลุ่มที่เอื้อประโยชน์ต่อกัน ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำยังมีอีกหลายมิติ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางชาติพันธุ์ ความเหลื่อมล้ำทางผิวสี ความเหลื่อมล้ำทางเพศสภาพ ความเหลื่อมล้ำเพราะถิ่นที่อยู่อาศัย ความเหลื่อมล้ำด้านอายุ สังคม โอกาส และรวมถึงความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (การดูถูกหรือรังเกียจคนจน) ปัญหาทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจตามมา และถ้าหากปัจจัยดังกล่าวยังมีมากเท่าไรความเหลื่อมล้ำยิ่งมีความทวีคูณมากยิ่งขึ้น หลายประเทศก็มีวิธีการแก้ไขปัญหารากฐานรากของประเทศซึ่งหมายถึง ชุมชนชนบทและเกษตรกรให้มีความกินดีอยู่ดี มีรายได้สูงขึ้น เพื่อลดช่องว่างความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้น และมุ่งใจให้ชนวนายังคงดำรงอาชีพนี้ต่อไป เพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศ (ณัฐภัทร์ กิ่งเนตร และณัฐนรี มณีจักร, 2562, หน้า 1-14)

ปัญหาความเหลื่อมล้ำกำลังได้รับความสนใจมากขึ้นจากสังคมไทยในปัจจุบัน งานวิชาการและบทความในสื่อสาธารณะจำนวนมากได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำของประเทศไทยว่าอยู่ในระดับที่สูงเมื่อเปรียบเทียบกับสากลไม่ว่าจะเป็นความเหลื่อมล้ำในด้านรายได้หรือด้านทรัพย์สิน งานอีกจำนวนหนึ่งพยายามเชื่อมโยงสภาพความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นเข้ากับปัจจัยที่เกี่ยวข้อง หรือขยายขอบเขตการวิเคราะห์มิติความเหลื่อมล้ำให้หลากหลายขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำในมิติในการศึกษา สุขภาพ หรือสิ่งแวดล้อม งานวิชาการเหล่านี้ล้วนมีคุณูปการในการขยายพรมแดนความรู้เรื่องความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย

บทความนี้ได้นำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยการใช้หลักธรรมทาง

พระพุทธศาสนา ซึ่งแนวคิดต่างๆ ที่กล่าวล้วนปรากฏหรือมีอยู่ในสังคมไทยอยู่แล้ว ซึ่งขึ้นอยู่กับทุกฝ่ายว่า ต้องร่วมดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องอย่างไร ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว และสังคม เพื่อสร้างระบบบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดีในทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อลดปัญหาการเหลื่อมล้ำในสังคม

2. ความหมายและสาเหตุของความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำ หมายถึง ความต่างกัน ความไม่เสมอกัน หรือความไม่เท่าเทียมกัน ระหว่างปัจเจกบุคคล ระหว่างกลุ่ม หรือระหว่างประเทศ ความเหลื่อมล้ำอาจมีหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (พจนานุกรมศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ การปฏิรูปประเทศ ยุทธศาสตร์ชาติ และประเทศไทย 4.0 ชุดที่ 3) ความเหลื่อมล้ำ คือ ความไม่เท่าเทียมกัน (inequality) ซึ่งเกิดจากความไม่เท่าเทียมกันในทุกๆ เรื่อง ทุกๆ พื้นที่ ทุกๆ ภาคส่วน และทุกๆ เวลา (สมชัย จิตสุชน, 2558)

สาเหตุความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย (อติวิญญ์ แสงสุวรรณ, 2558) จากข้อมูลที่บ่งชี้สภาพปัญหาในภาพรวมของประเทศและสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำที่กล่าวถึงในตอนต้นจะเห็นได้ว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำมีหลากหลายรูปแบบและมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงระหว่างกันแต่เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างอันเป็นสาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) พบว่ามาจาก 5 สาเหตุสำคัญดังนี้

1. โครงสร้างทางเศรษฐกิจไทยเอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มเจ้าของทุนมากกว่าเจ้าของแรงงานกล่าวคือผลประโยชน์จากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่มาจากฐานการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมเป็นสำคัญ
2. โครงสร้างการบริหารจัดการภาครัฐมีลักษณะรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลางและโครงสร้างบริการพื้นฐานของรัฐกระจุกตัวอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลรวมทั้งหัวเมืองใหญ่ต่างๆ ในภูมิภาคได้ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพระหว่างประชากรในเขตเมืองและเขตชนบทและประชากรในแต่ละภูมิภาคบริการพื้นฐานของรัฐทั้งบริการด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะฝีมือด้านสาธารณสุขและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวหนาแน่นในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลรวมทั้งหัวเมืองใหญ่ต่างๆ
3. ปัญหาระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ดินเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญสำหรับการประกอบอาชีพและความมั่นคงในการดำรงชีวิตปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินจึงมีความเชื่อมโยงกับปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำในโอกาสทางเศรษฐกิจปัจจุบันมีปัญหาต่างๆ ในการใช้ประโยชน์ที่ดินเช่นปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐปัญหาที่ดินรกร้างว่างเปล่าหรือใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่ปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างราษฎรกับรัฐ
4. กระบวนการยุติธรรมยังมีข้อจำกัดสำหรับคนจนกล่าวคือคนจนและคนชายขอบยังไม่สามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างทั่วถึงส่วนหนึ่งเป็นเพราะการออกแบบไว้ยากต่อการเข้าถึงเช่นการเข้า

สู่กระบวนการยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายสูงการดำเนินคดีใช้เวลายาวนานทำให้ต้นทุนสูงรวมทั้งการเน้นแบบแผนขั้นตอนปฏิบัติของทางราชการโดยเคร่งครัดต้องมีเอกสารหลักฐานครบถ้วนการใช้ภาษาที่ยากต่อการเข้าใจ การผูกขาดอำนาจไว้ที่รัฐโดยไม่กระจายสู่ชุมชนเป็นต้น

5. การบริหารราชการแผ่นดินที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใสรวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้การดำเนินนโยบายสาธารณะและการจัดบริการสาธารณะเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล บางส่วนเป็นการใช้จ่ายที่ไม่ตรงกับกลุ่มเป้าหมายหรือปัญหาเร่งด่วนประกอบกับการขาดระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยที่สามารถบ่งชี้ถึงกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เพื่อเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายที่ควรจะได้รับโดยเฉพาะการขาดระบบฐานข้อมูลที่บ่งชี้ลักษณะของคนจน/ผู้ด้อยโอกาสจึงทำให้การบริหารจัดการของภาครัฐไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มคนจน/ผู้ด้อยโอกาสเท่าที่ควร ความเหลื่อมล้ำ” คือ ความไม่เท่าเทียมกัน (Inequality) ซึ่งเนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันปรากฏในทุกๆ เรื่อง ทุกๆ พื้นที่ ทุกๆ ภาคส่วน และทุกๆ เวลา ดังนั้น จึงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะขจัดให้หมดสิ้นไปได้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการผลิตซ้ำที่เกิดขึ้นจากหลายปัจจัยร่วมกันโดยเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยมีกลุ่มคนเปราะบาง คนชายขอบที่ยังคงเป็นตัวแสดงหลักที่รับบทเป็นผู้ที่ถูกเลือกปฏิบัติ ถูกกีดกัน และถูกตีตราอยู่เสมอไป

3. ประเภทของความเหลื่อมล้ำ

ในสังคมยังไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นปัญหาที่สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำที่เป็นปัญหาเชิงโครงสร้างในสังคมไทยทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศได้รับความเดือดร้อนจากความไม่ทัดเทียมของความเติบโตทางเศรษฐกิจและความแตกต่างกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากร ส่งผลต่อรายได้ที่แตกต่างกันมากระหว่างกลุ่มคนในสังคม อันสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมของโอกาส ในการเข้าถึงทรัพยากรและสิทธิพื้นฐาน รวมทั้งความไม่เป็นธรรมด้านอำนาจต่อรองปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการขาดโอกาสทางด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคมและการเข้าถึงทรัพยากรของประชาชนบางกลุ่ม รวมทั้งความไม่เป็นธรรมด้านสิทธิและอำนาจต่อรองของประชาชนบางกลุ่มและได้ส่งผลต่อการแสวงหารายได้เพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งสรุปรูปแบบของความเหลื่อมล้ำในภาพรวมได้เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งและรายได้ ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่มีลักษณะไม่สมดุลหรือกระจุกตัวในบางพื้นที่หรือบางสาขาการผลิต ส่งผลให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนากระจายไปไม่ทั่วถึงทั้งในเชิงพื้นที่และกลุ่มบุคคล

2. ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจายโอกาส ในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานและบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ ทั้งในด้านการศึกษา การเข้าถึงสวัสดิการสังคม และการเข้าถึงแหล่งทุนหรือปัจจัยการผลิต

3. ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ ทั้งด้านสิทธิทางการเมือง อำนาจต่อรองในการเข้าถึงทรัพยากร และการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและทิศทางในการพัฒนาทั้งในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ส่งผลให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างไม่เท่าเทียม และอาจเกิดการเลือกปฏิบัติ ต่อกลุ่มที่มีอำนาจในสังคมน้อย (สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554, หน้า 12-16) มีความเหลื่อมล้ำทางสังคม 5 ระบบหรือชนิด ได้แก่ 1) ความเหลื่อมล้ำของความมั่งคั่ง 2) ความเหลื่อมล้ำของการปฏิบัติและความรับผิดชอบ 3) ความเหลื่อมล้ำทางการเมือง 4) ความเหลื่อมล้ำในชีวิต 5) ความเหลื่อมล้ำของสมาชิกภาพ

ความเหลื่อมล้ำทางการเมืองเป็นความแตกต่างที่เกิดจากความสามารถเข้าถึงทรัพยากรภาครัฐ จึงไม่มีความเสมอภาคของพลเมือง สำหรับความแตกต่างทางการเมืองปฏิบัติและความรับผิดชอบ บุคคลบางกลุ่มได้รับประโยชน์มากกว่าและได้เอกลัทธิเร็วกว่าคนอื่น ในสถานงาน บางกลุ่มมีความรับผิดชอบมากกว่า จึงได้รับค่าตอบแทนมากกว่าและผลประโยชน์ดีกว่ากลุ่มที่เหลือนั้นมีคุณวุฒิเท่ากัน; ความเหลื่อมล้ำของสมาชิกภาพคือจำนวนสมาชิกในครอบครัว ชนชาติหรือศาสนา ความเหลื่อมล้ำของชีวิตเกิดจากความไม่เสมอภาคของโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนคนนั้น สุดท้ายความเหลื่อมล้ำของรายได้และความมั่งคั่งนั้นเกิดจากมียาได้รวมไม่เท่ากัน (Wade, 2011, pp. 54-75)

ประเภทของความเหลื่อมล้ำทางสังคมนั้น ได้แก่ ช่องว่างของรายได้ ความเหลื่อมล้ำทางเพศ สาธารณสุขและชนชั้นทางสังคม ในด้านสาธารณสุข บุคคลบางกลุ่มได้รับการรักษาดีกว่าและเป็นวิชาชีพมากกว่ากลุ่มอื่น ความแตกต่างของชนชั้นทางสังคมยังประจักษ์ชัดในระหว่างการประชุมสมัชชาสาธารณะโดยที่ชนชั้นสูงได้รับที่นั่งที่ดีที่สุด รวมทั้งการได้รับการต้อนรับและได้รับจัดลำดับความสำคัญก่อน

4. หลักธรรม

ความหมายของหลักพุทธธรรมคำว่า “พุทธธรรม” คือธรรมะของพระพุทธเจ้าอันมีมากมายถึง 84,000 พระธรรมชั้นนี้เกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ที่มีทั้งความทุกข์และวิธีการดับทุกข์ (การศึกษาด้านธรรมะ, 2559)

หลักธรรมคำสอนเชื่อกันว่าเป็นคำสอนเป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธเจ้าได้สั่งสอน อบรม ที่ถูกถ่ายทอดสืบต่อมาเป็นเวลานานปีและได้ชื่อว่าเป็นภูมิปัญญาโลกเป็นภูมิปัญญาของมนุษยชาติเป็นมรดกโลกพระธรรมหมายถึงธรรม ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงค้นพบและนำออกเผยแผ่หรือคำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของทุกข์และวิธีการดับทุกข์ของพระพุทธเจ้า ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบนั้นคำว่า “ค้นพบ” ย่อมหมายถึง “ธรรม” เป็นสิ่งที่มีอยู่เดิมมีมาก่อนไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมพระพุทธองค์ แต่เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นก่อนที่พระพุทธองค์จะตรัสรู้จึงอาจกล่าวได้ว่าการเรียนรู้ธรรมก็คือการรับรู้ธรรมดาโลกเรียนรู้สิ่งที่ป็นปกติที่มีบ่อเกิดที่มาจากมาอย่างไรและไปอย่างไรเพราะหลักธรรมคำสอนของ

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ได้ตรัสสอนไว้กว่าสองพันปีที่ผ่านมาเป็น “สังฆธรรม” เพราะ “คนเราจะล่วงพ้นความทุกข์ได้เพราะความเพียรในการทำความดี” ผู้ใส่ใจในธรรมเท่านั้นถึงจะรู้ถ่องแท้

พระพุทธศาสนาเรียกหลักธรรมว่าพระธรรม คือหลักความเป็นไปของโลก เน้นความจริงที่เกิดขึ้นกับโลก การเกิดดับ ไม่มุ่งเน้นความสบาย พระพุทธศาสนาสอนให้มุ่งเน้นในส่วนที่โลกกำลังดำเนินอยู่ เกี่ยวพัน เกี่ยวข้องกับระบบทั้งหมด เราอยู่ในจักรวาล ก็ย่อมดำเนินตามระบบของจักรวาล เราอยู่ในโลกก็ย่อมดำเนินตามระบบของโลก ทุกอย่างล้วนเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ธรรมชาติก็คือระบบ ทุกอย่างพัวพันกับระบบ

5. การปฏิบัติตามหลักธรรมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม

การสร้างความสะดวกสบายเท่าเทียมกันความเสมอภาคในสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นขั้นพื้นฐานต่อการอยู่รอดและพัฒนาตัวเองตามหลักสิทธิมนุษยชน คือ ปัจจัยสี่ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย การนับถือศาสนา การศึกษาและการรับรู้ข่าวสาร การเข้าถึงบริการสาธารณะและสวัสดิการสังคม การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

การใช้หลักธรรม ในพระพุทธศาสนานั้น มีหลักธรรมหลายอย่างที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อไม่ให้เกิดความประมาณในการดำรงชีพ และมีหลักธรรมที่จะปฏิบัติที่จะทำให้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้นโดยใช้ธรรมะ เช่น การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 คือเป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เฉกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษยสัตว์ทั่วหน้า 2) กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ 3) มุทิตา คือ ความยินดี ในเมื่อผู้อื่นอยู่ดีมีสุข มีจิตผ่องใสบันเทิง ประกอบด้วยอาการแช่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ ต่อสัตว์ทั้งหลายผู้ดำรงในปกติสุข พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้ดีมีสุข เจริญอกงามยิ่งขึ้นไป และ 4) อุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลาง อันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญา คือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง

พระพุทธศาสนาได้สอนหลักปฏิบัติเพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพื่อให้สังคมไม่มีการแบ่งแยกวรรณะ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความสะดวกสบายเท่าเทียมกันสร้างความยุติธรรม ให้ความสำคัญต่อสังคมส่วนรวม และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคมจึงจะมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันทั้งในด้านวัตถุและจิตใจ พร้อมทั้งสร้างโอกาสเพื่อช่วยลดความขัดแย้ง และสร้างความสามัคคีไม่ต้องแข่งขันกัน

6. สรุป

ปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่ได้มีเพียงแค่ปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แต่ที่จริงแล้วความเหลื่อมล้ำเกิดจากปัญหาปัจจัยต่างๆ เช่น การกำเนิด ชาติพันธุ์ ผิวสี เพศสภาพ ถิ่นที่อยู่อาศัย อายุ สังคม

โอกาสและรวมถึงความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ปัญหาทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจตามมา และถ้าหากปัจจัยดังกล่าวยังมีมากเท่าไรความเหลื่อมล้ำก็มีความทวีคูณมากยิ่งขึ้น ความเหลื่อมล้ำที่เราเห็นได้ชัดในปัจจุบัน เช่น เรื่องการศึกษาที่เด็กได้รับโอกาสและการศึกษาไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือเด็กที่มีฐานะครอบครัวดีจะได้เรียนในสถาบันการศึกษาชั้นนำ เด็กที่มีฐานะยากจนแทบไม่มีโอกาสที่จะเข้าถึงระบบการศึกษาที่ดี ในด้านการบริการทางสาธารณสุขเช่นกัน ในยุคที่การรักษาหรือการบริการทางสาธารณสุขมีค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น คนที่จะมีโอกาสได้รับบริการที่ดีมีคุณภาพคือคนรวยเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงได้ ส่วนคนธรรมดาทั่วไปจะได้รับการรักษาหรือบริการในอีกระดับ และการจัดสวัสดิการของรัฐที่ปัจจุบันยังเป็นการจัดสวัสดิการแบบไม่ถ้วนหน้า เช่น ในกลุ่มคนพิการ เด็ก หรือผู้สูงอายุที่และการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้น มีหลักธรรมหลายอย่างที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อไม่ให้เกิดความประมาทในการดำรงชีพ และมีหลักธรรมที่จะปฏิบัติที่จะทำให้เกิดการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมนั้นโดยใช้ธรรมะ เช่น การใช้หลักธรรมพรหมวิหาร 4 คือเป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนดำรงชีวิตได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์เอนกเช่นพรหม เป็นแนวธรรมปฏิบัติของผู้ที่ปกครอง และการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ความเหลื่อมล้ำ หมายถึง การไม่เท่าเทียมกันในสังคม การขาดโอกาสต่างๆ หลักธรรม หมายถึง หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา หลักธรรมเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำ หมายถึง การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาใช้ปฏิบัติในชีวิต เพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำประเภทของความเหลื่อมล้ำซึ่งสรุปรูปแบบของความเหลื่อมล้ำในภาพรวมได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่ง และรายได้ 2) ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจาย 3) ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ ทั้งด้านสิทธิทางการเมืองสาเหตุของความเหลื่อมล้ำ หมายถึง การมีความคิดว่าตัวเองดีกว่า เช่น รวยกว่า การมีอำนาจมากกว่า เป็นต้น

การลดความเหลื่อมล้ำในสังคมโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา			
ความเหลื่อมล้ำ หมายถึง การไม่เท่าเทียมกันในสังคม	หลักธรรม หมายถึง หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา	ประเภทของความเหลื่อมล้ำ 1. ความเหลื่อมล้ำด้านความมั่งคั่งและรายได้ 2. ความเหลื่อมล้ำด้านการกระจาย 3. ความเหลื่อมล้ำด้านอำนาจ	สาเหตุของความเหลื่อมล้ำ การมีความคิดว่าตัวเอง ดีกว่า เช่น รวยกว่า การมี อำนาจมากกว่า

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- การศึกษาด้านธรรมะ. (2559). *ความรู้ด้านหลักพุทธธรรม*. เข้าถึงได้จาก <https://marin222.wordpress.com>
- ณัฐภัทร์ กิ่งเนตร และคณะ. (2562). *ความเหลื่อมล้ำมีดีอาชีพของไทย: กรณีศึกษาในอาชีพเกษตร*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2554). *โครงการศึกษาวิจัยประเด็นนโยบายเชิงลึกด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตคนและสังคมไทยภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่หลังวิกฤตเศรษฐกิจ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมชัย จิตสุชน. (2558). *รายงานการวิจัยความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย: แนวโน้มนโยบายและแนวทางขับเคลื่อนนโยบาย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- Wade, R. H. (2011). Global trends in income inequality: what is happening and should we worry?. *Challenge*, 54(5), 54-75.

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชน Buddhism and community development

พระมหาเอกชัย เอกชโย (โคตรมูล), พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, พระมหาณัฐพันธ์ สุทสุสนวิภาณี
และพระมหาถาวร ถาวรเมธี

Phramaha Ekachie Kachayo (Cootmoon), Phrarajpattanavajarabundit,
Phramaha Natthaphan Sudsana Vibhani and Phra Maha Thaworn Thawornmethi
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus, Thailand

บทคัดย่อ

การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่วไป เช่นการพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศ คือ การทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจการนำหลักการเพื่อพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนก่อน เพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งมีอยู่ 3 ประการ คือ 1) ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ได้แก่ ความขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน 2) ความเข้มแข็งทางจิตใจ ได้แก่ การช่วยเหลือตนเองไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก 3) ความเข้มแข็งทางปัญญา ได้แก่ ความพยายามทำด้วยตัวเอง ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเองเมื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการพัฒนา

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; การพัฒนา; ชุมชน

Abstract

Development means progress in general, such as community development, country development, which is making those things better. Grow to better serve the needs of the majority of the people, or it can be said that Development is a process of movement from an unsatisfactory condition to a satisfactory state Applying Dhamma principles to develop communities requires developing people first. To create people with strength, there are 3 things: 1. Behavioral strength, including diligence and seriousness

in work. 2. Mental strength, including helping oneself, not waiting for help. Help from outside. 3. Intellectual strength, including effort to do it yourself. Use intelligence as a tool To solve problems creating intellectual leadership which is the true leader When creating people to have If you are strong then you will be able to solve problems that occur in society. It also results in a strong community by adhering to Dhamma principles as a guideline for development.

Keywords: Buddhism; development; community

1. บทนำ

สังคมไทยปัจจุบันมีปัญหามากมาย หากความสงบมิได้ ทั้งที่เป็นแดนแห่งพระพุทธศาสนาเมื่อพิจารณาถึงเหตุที่แท้จริงแล้วจะพบว่า มูลเหตุของปัญหามีจุดกำเนิดมาจากความเสื่อมทางจิตใจของคนในสังคม เป็นเพราะการขาดคุณธรรมประจำใจ ดังนั้นการแก้ปัญหาที่ถูกต้องที่สุด คือการทำให้คนในสังคมมีศีลธรรมประจำใจ การปลูกฝังศีลธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจได้ดังนั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยอยู่หลายประการข้อสำคัญที่สุดก็คือ การมีแบบอย่างที่ดีของสังคมการมีแบบอย่างที่ดีของสังคม หมายถึง คุณความดีที่คนไทยทุกคนสมควรนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้ทั้งหมด มีอยู่แล้วใน หลักพุทธธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา

การที่จะพัฒนาประเทศให้สำเร็จผลดีบรรลุดุจดหมายที่ต้องการได้อย่างแท้จริงนั้น จะพัฒนาเพียงด้านวัตถุอย่างเดียวเท่านั้นไม่เพียงพอประสบการณ์ในการพัฒนา ตลอดเวลายาวนานที่ผ่านมา ได้สอนให้เป็นที่ตระหนักว่า การมุ่งพัฒนาวัตถุภายนอกอย่างเดียว นั้น แม้จะระดมทุนลงไปอย่างมากมาย ก็ไม่ทำให้สังคมบรรลุความมั่งคั่งรุ่งเรืองและสันติสุขที่แท้จริงได้ ตามวัตถุประสงค์ กลับสร้างปัญหาอย่างมากมาย เช่น 1) ปัญหาความยากจน ปรากฏว่ามีคนยากจนเร่ร่อนแค้นแผ่ขยายทั่วไปทั้งในเมืองและชนบท การกระจายรายได้ของประชากรไม่ดำเนินไปด้วยดีฐานะทางเศรษฐกิจของคนกลับห่างไกลกันมากขึ้น 2) ปัญหาด้านสุขภาพ ประชากรขาดแคลนแม้กระทั่งสาธารณสุขขั้นมูลฐาน เกิดโรคระบาดที่ร้ายแรง นอกจากสุขภาพทางกายไม่ดีแล้ว สุขภาพทางจิตก็เสื่อมโทรมลง ชีวิตคนในถิ่นที่เรียกว่าเจริญมีลักษณะสับสนวุ่นวาย คนมีทุกข์ใจมากขึ้น เป็นโรคจิตโรคประสาทมากขึ้น 3) ปัญหาด้านการศึกษา ความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษายังอยู่ในภาวะสัมฤทธิ์ผลได้ยาก เกิดความล้มเหลวในการจัดการศึกษา ก่อให้เกิดปัญหามากมายในสังคม เช่น ปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวง ความไม่ซื่อตรง เป็นต้น 4) ปัญหาทางการเมือง การพัฒนาประชาธิปไตยก้าวหน้าไปได้ไม่มากกว่าถอยหลัง 5) ปัญหาด้านจริยธรรมคุณธรรม ผู้คนไม่มีระเบียบวินัย เช่น ระเบียบวินัยในการใช้รถใช้ถนน อุบัติเหตุมีสถิติสูงอย่างน่ากลัวยิ่ง เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จนทำให้คนส่วนมากเกิดความหวาดกลัว อาชญากรรมยังแพร่หลาย คดีปล้น ฆ่า ข่มขืน ที่ร้าย

แรงปรากฏขึ้นบ่อย เป็นต้น 6) ปัญหาด้านวัฒนธรรม มีความเสื่อมโทรมทางด้านวัฒนธรรม มีค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนาและไม่เอื้อต่อการพัฒนา เช่น ค่านิยมบริโภคและความนิยมฟุ้งเฟ้อแผ่กระจายทั่วไป 7) ปัญหาทางเพศและอบายมุข มีปัญหาทางเพศเพิ่มสูง มีอัตราคนถูกข่มขืนสูง อัตราการหย่าร้างสูงขึ้น อบายมุขระบาดทั่วไป ทั้งในกรุงและชนบทประชากรฝากความหวังไว้กับการพนันในรูปแบบต่างๆและหมกมุ่นจนยากที่จะแก้ไขเยาวชนมากมายทำลายอนาคตของตนเองและก่อปัญหาแก่สังคมโดยเป็นผลสืบเนื่องจากการติดยาเสพติด 8) ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมทวีสูงขึ้น ป่าไม้ถูกทำลายไปมาก ดินน้ำลำธารร่อยหรอลง ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล แผ่นดินแห้งแล้ง ทำให้ทำการเกษตรยากลำบากมากขึ้น ส่งผลต่อความยากจนจนเรื้อรังยิ่งขึ้นไปอีก ประสบปัญหาทางการตลาด มีการเอารัดเอาเปรียบกันมาก เกิดมลภาวะทั้งในดิน ในน้ำ และท้องฟ้า คุณภาพชีวิตและสุขภาพของประชากรทั่วทุกคนบทรเรียนจากการพัฒนาสอนให้รู้ว่า การพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้านและอย่างทั่วถึง ไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียว (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

ผู้เขียนบทความเห็นว่าในปัจจุบัน สังคมไทยเกิดปัญหาสังคมขึ้นมากมายหลายประการ เช่น อาชญากรรม โสเภณีความยากจน ซึ่งเชื่อมโยงไปกับเรื่องความเสื่อมเสียทางศีลธรรม สรุปแล้วเรียกว่า เป็นวิกฤติการณ์ทางสังคม มีสาเหตุทั้งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเอง และสาเหตุจากกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไป กรณีดังกล่าว จึงเป็นปัญหาของประเทศต่างๆ ทั่วโลกดังนั้น การพัฒนาสังคมจะต้องนำหลักธรรมมาพัฒนาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดผลประโยชน์ของสังคมและประเทศสืบต่อไป

2. ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขให้แก่โลก คือเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบ่อเกิดอารยธรรมและภูมิปัญญาต่างๆ ของมนุษยชาติ และหลักธรรมของพระพุทธศาสนานั้น มุ่งหวังให้ทุกคนนำไปปฏิบัติเพื่อความสุข ความเจริญแก่ตนเองและนำไปสู่สันติภาพในสังคม

พระพุทธศาสนา (Buddhism) ถือได้ว่า เป็นศาสนาประจำชาติ และอยู่เคียงคู่กับชาติไทยมาโดยตลอด ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทย พอสรุปได้ดังนี้

1. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยนำหลักธรรมมาประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันและลักษณะนิสัยของคนไทยมีจิตใจที่ตั้งงามในทุกๆ ด้าน ความเป็นมิตรกับทุกคน
2. พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองประเทศ กษัตริย์ทุกพระองค์ของไทยได้นำเอาหลักธรรมพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศ เช่น ทศพิธราชธรรม ตลอดจนมาหรือใช้หลัก “ธรรมาธิปไตย” และหลักอปริหานิยธรรม เป็นหลักในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น
3. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ เนื่องจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเน้นให้เกิดความ

รักความสามัคคีกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน เป็นต้น จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนชาวไทยให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน

4. พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมไทย ด้วยวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับพระพุทธศาสนา จึงเป็นกรอบในการปฏิบัติตนตามหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาต่างๆ เช่น การบวชการแต่งงาน การทำบุญเนื่องในพิธีการต่างๆ การปฏิบัติตนตามประเพณีในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมไทยจนถึงปัจจุบัน

5. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นสถาบันหลักของสังคมไทย พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือ และสืบทอดกันมาเป็นช้านาน ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญของวิถีชีวิตของคนไทย พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญในด้านต่างๆ ทั้งด้านการศึกษา ด้านสังคม และด้านศิลปกรรม

6. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันอยู่อย่างแนบแน่นกับพระพุทธศาสนา ซึมแทรกผสมผสานอยู่ในแนวความคิด จิตใจและกิจกรรมแทบทุกก้าวของชีวิต โดยตลอดเวลายาวนาน โดยยังคงเนื้อหาสาระเดิมที่บริสุทธิ์ไว้ได้ก็มี ถูกดัดแปลงเสริมแต่งตลอดจนปนเปกับความเชื่อถือและข้อปฏิบัติสายอื่นหรือผันแปรในด้านเหตุอื่นๆ จนผิดเพี้ยนไปจากเดิมก็มาก

7. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นเอกลักษณ์ของชาติ การที่พระพุทธศาสนาอยู่กับคนไทยมาช้านาน จึงก่อให้เกิดการซึมซาบเอาหลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ก่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่ไม่เหมือนกับชาติอื่นๆ ที่เป็นเอกลักษณ์เด่น ได้แก่ รักความเป็นอิสระและความมีน้ำใจไมตรี

8. พระพุทธศาสนาในฐานะเป็นมรดกของชาติ หลักฐานทางคัมภีร์และศาสนาวัตถุซึ่งนักประวัติศาสตร์โบราณคดีเชื่อว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิก่อน พ.ศ.500 แต่ศรัทธาความเชื่อของปวงชนก็เกินไปตามยุคสมัย พระพุทธศาสนาจึงรุ่งเรืองและเสื่อมลงตามกาลสมัยด้วย จนกระทั่งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้สถาปนากรุงสุโขทัยและรับเอาพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ ครั้นราว พ.ศ. 1836 พ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ อาราธนาพระสงฆ์ลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชไปกรุงสุโขทัยและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาจนมั่นคงยืนนานมาในปัจจุบันนี้

9. พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรม ชนชาติหนึ่งๆ นอกจากมีหน้าที่ต้องพัฒนาประเทศชาติของตนเองแล้ว ก็พึงมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และส่งเสริมอารยธรรมโลกด้วยชนชาติไทยเป็นชนชาติที่เก่าแก่มาชนชาติหนึ่ง มีวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูงมาตลอดเวลายาวนาน จึงได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมอารยธรรมของโลกด้วย แม้ว่าจะอยู่ในขอบเขตที่ไม่กว้างนักส่วนร่วมที่ว่านี้ก็คือ ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจนมีแบบแผนเป็นของตนเอง อย่างที่เรียกว่ามีเอกลักษณ์ของความ เป็นไทยเด่นชัด ศิลปวัฒนธรรมไทยเหล่านี้มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

10. พระพุทธศาสนาในฐานะที่ช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่โลก พระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน

อารยธรรมที่สำคัญของโลกคงได้กล่าวมาแล้ว พระพุทธศาสนายังช่วยสร้างความสงบสุขให้แก่ชาวโลกได้ หากศึกษาในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนามีทั้งการสร้างสรรค อารยธรรมและสันติภาพแก่มวลมนุษยชนนั้น คือ พระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในประเทศอินเดียหรือชมพูทวีป พระพุทธศาสนาได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอินเดีย กล่าวคือสังคมอินเดียเคยนับถือพระพรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุด ผู้สร้างผู้บันดาลทุกสิ่ง มีการบูชาัญญเทพเจ้า แล้วก็มีกำหนดมนุษย์เป็นวรรณะต่างๆ โดยชาติกำเนิดเป็นกษัตริย์ เป็นพราหมณ์ เป็นแพศย์ เป็นศูทร แล้วก็ถือว่าพราหมณ์เป็นผู้ที่ติดต่อสื่อสารกับเทพเจ้ากับพระพรหม เป็นผู้รู้ความต้องการของพระองค์ เป็นผู้รับเอาคำสอนมารักษา มีการผูกขาดการศึกษาให้อยู่ในวรรณะสูง คนวรรณะต่ำเรียนไม่ได้ เป็นต้น เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องเหล่านี้อย่างมากมาย เช่น เรื่องวรรณะ 4 พระพุทธศาสนาไม่ยอมรับ แต่ให้ถือหลักว่า คนมีไม่ประเสริฐหรือต่ำทรามเพราะชาติกำเนิด แต่จะประเสริฐหรือต่ำทรามเพราะการกระทำ แล้วก็ไม่ได้หวังผลจากการอ่อนน้อมบูชาัญญ สอนให้เปลี่ยนการบูชาัญญหรือเลิกการบูชาัญญ ให้หันมาหวังผลจากการกระทำ นี่คือการ “ประกาศอิสรภาพของมนุษย์”(พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2543)

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทยเป็นศูนย์รวมจิตใจให้ชนชาวไทยตั้งอยู่ในสามัคคีเป็นหลักการแห่งเสรีภาพในการนับถือศาสนาเป็นสถาบันที่ดำรงยืนยงมาคู่ชาติไทยเป็นหลักคำสอนสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่รักความเป็นอิสระเสรีเป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมเอกลักษณ์ของชาติไทยเป็นมรดกและเป็นคลังสมบัติอันล้ำค่าของชนชาติไทย เป็นหลักนำทางในการพัฒนาชาติไทย และเป็นแหล่งของดีมีค่าที่ชนชาติไทยมอบให้แก่อารยธรรมของโลกศูนย์กลางของศาสนาประจำชาตินี้ พึงเป็นจุดรวมพลังชีวิตของพระพุทธศาสนา ดุจหัวใจเป็นศูนย์รวมพลังชีวิตของบุคคล เป็นแหล่งแพร่กระจายหลักการที่แท้ของพระพุทธศาสนาออกไปหล่อเลี้ยงวัดวาอาราม และองค์กรที่เผยแผ่พระธรรมวินัย ดุจหัวใจเป็นแหล่งสูบฉีดโลหิตไปหล่อเลี้ยงอวัยวะทั้งปวงทั่วร่างกาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2530)

ผู้เขียนบทความเห็นว่า พระพุทธศาสนามีความสำคัญในฐานะที่ช่วยสร้างสรรค์อารยธรรมและความสงบสุขให้แก่โลก คือ เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นบ่อเกิดอารยธรรมและภูมิปัญญาต่างๆ ของมนุษยชาติ และหลักธรรมของพระพุทธศาสนานั้น มุ่งหวังให้ทุกคนนำไปปฏิบัติเพื่อความสุข ความเจริญแก่ตนเองและนำไปสู่สันติภาพในสังคม

3. ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนา หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่วไป เช่นการพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศ คือ การทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้นหรืออาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ

การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่งการพัฒนามีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือการพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือ การทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไปโดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่าแต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวเองเพียงแต่ว่าจะมีปัญหามาก หรือปัญหาน้อย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2525)

การพัฒนา หมายถึง ความต้องการในด้านวัตถุเพื่อมาบริโภคใช้สอย จนลืมนึกถึง หลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา และไม่นำมาปฏิบัติ จึงก่อให้เกิดความเห็นแก่ตัวกันมากยิ่งขึ้น ถ้าคนเราขาดที่พึ่งทางใจแล้วก็ยากจะพัฒนาให้เจริญงอกงามได้ในเรื่องอื่นๆ เพราะไม่มีมนุษยธรรมนั่นเอง อีกอย่างหนึ่งพระสงฆ์ก็ควรที่จะช่วยดูแล เอาใจใส่ต่อศาสนิกชนของตน เพราะเป็นศูนย์กลางในการนำพาชาวบ้านให้เกิดการพัฒนาในด้านต่างๆ ได้เป็นอย่างดี (ประเวศ วะสี, 2530, หน้า 13-30)

การพัฒนาเป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ ลักษณะเดิมเปลี่ยนไป โดยมุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่าหรือสภาพเก่า แต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวเอง เพียงแต่ว่าจะมีปัญหามากหรือปัญหาน้อยการพัฒนาสามารถตีความหมายได้ 2 ประการคือ 1)การพัฒนาในความเข้าใจแบบสมัยใหม่ หมายถึง การทำให้เจริญในด้านวัตถุ รูปแบบและในเชิงปริมาณ เช่น ถนน บ้าน ดัชนีชี้วัดทางเศรษฐกิจ เป็นต้น และ 2)การพัฒนาในแง่ของพระพุทธศาสนา หมายถึง การพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจโดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิต และหลักของความถูกต้องพอดีซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืนและความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิต โดยไม่เบียดเบียนทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อมความสำคัญของพุทธศาสนาในการพัฒนาสังคมไทย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย, 2567)

ผู้เขียนบทความเห็นว่า การพัฒนา คือ การทำให้เจริญในด้านวัตถุ และการพัฒนาคนทั้งในด้านร่างกายและจิตใจโดยเน้นในด้านคุณภาพชีวิตและหลักของความถูกต้องพอดีซึ่งให้ผลประโยชน์สูงสุด ความกลมกลืน และความเกื้อกูลแก่สรรพชีวิตโดยไม่เบียดเบียน ทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

4. การนำหลักธรรมเพื่อพัฒนาชุมชน

พระธรรมปิฎก ได้กล่าวว่า การพัฒนาสังคมไทยหรือพัฒนาชุมชนนั้นจะต้องมีการพัฒนาคนก่อน เพื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งมีอยู่ 3 ประการ คือ 1) ความเข้มแข็งทางพฤติกรรม ได้แก่ ความขยันขันแข็งจริงจังในการทำงาน 2) ความเข้มแข็งทางจิตใจได้แก่ การช่วยเหลือตนเองไม่รอคอยความช่วยเหลือจากภายนอก 3) ความเข้มแข็งทางปัญญา ได้แก่ ความพยายามทำด้วยตัวเอง ใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดภาวะผู้นำทางปัญญา ซึ่งเป็นผู้นำที่แท้จริงนั่นเองเมื่อสร้างคนให้มีความเข้มแข็งแล้วก็จะสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในสังคมได้ อีกทั้งยังส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยยึดหลักธรรมเป็น

แนวทางในการพัฒนา ดังนี้ 1) ถือหลักทำการให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายามที่เรียกว่า “หลักกรรม” 2) ถือหลักเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งขึ้นเรื่อยไป ทั้งทางพฤติกรรมทางจิตใจ และทางปัญญา ที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” 3) ถือหลักทำการทั้งหลายอย่างเร่งรัด ไม่รอเวลาด้วยความไม่ประมาท ที่เรียกว่า “หลักอุปมาทะ” 4) ถือหลักทำตนให้เป็นที่พักพิงเพื่อพึ่งตนเองได้และเป็นอิสระ ที่เรียกว่า “หลักอิสรภาพแห่งการพึ่งตนได้ (พระธรรมปิฎก) (ป.อ.ปยุตฺโต), 2541, หน้า29-31)

การพิจารณาให้เกิดความเข้าใจถึงลักษณะของชีวิต และสังคมที่ถูกต้อง โดยเฉพาะลักษณะที่เป็นปัญหา สาเหตุของปัญหาความเป็นไปได้ของการแก้ไขปัญหา และแนวทางของการดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมายอย่างไม่มีปัญหาด้วยความเข้าใจทุกขั้นตอน ในหลักพุทธธรรมจะต้องเป็นความเข้าใจที่มาจากการพิจารณาไตร่ตรอง ตลอดจนการทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง มิใช่จากความเชื่อในธรรมเนียมที่มีมาแต่โบราณ หรือเชื่อในตำรา หรือเชื่อในบุคคล หรือเชื่อเพราะการนึกคาดเดาหรือเพราะเห็นว่าตรงกับความรู้สึกเก่าของตน เป็นต้น การที่หลักพุทธธรรมเน้นการสร้างใจเป็นพื้นฐานตั้งแต่ตอนต้นนั้น ก่อให้เกิดผลดีหลายประการ คือ 1) ทำให้คนดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานแห่งสัจจะหรือความเป็นจริง ไม่หลงมกมาย 2) การที่ต้องเรียนรู้และทดลองปฏิบัติด้วยตนเองจะทำให้คนรู้จักการพึ่งพาตนเองเพราะพระพุทธเจ้าก็ทรงย้ำว่า “อตตา หิ อตตโน นาโถ” ตนนั้นแลเป็นที่พึ่งแห่งตน 3) ความเข้าใจนี้จะป็นรากฐานแห่งศรัทธาที่มั่นคง คือ มีความเชื่อมั่นและความชัดเจนถึงแนวทางการพัฒนาตนเอง และสังคมไปสู่ชีวิตที่ลดละความทุกข์ ศรัทธาที่มั่นคงนี้จะก่อให้เกิดความวิริยะอุตสาหะที่จะพัฒนาไปให้ถึงเป้าหมายอย่างไม่มีย่อท้อ มีความปิติในการพัฒนา ฉะนั้น จึงทำให้คนในสังคมเป็นคนพากเพียรทำดี มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาความดีงามทั้งแก่ตนและสังคมส่วนรวม

ผู้เขียนบทความเห็นว่า หลักธรรมนั้นมีประโยชน์อย่างมาก ในการพัฒนาชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ตามนโยบายที่ได้วางเอาไว้โดยการกำหนดเป้าหมายของสังคมซึ่งสามารถพัฒนาได้ด้วยการใช้ความเพียรในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง การแสวงหาปัญญาหรือคบบัณฑิต รวมไปถึงการแสดงถึงเหตุปัจจัยในการสร้างประเทศชาติให้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็วด้วยชัยภูมิหรือต้นทุนที่ดีที่มีอยู่แล้ว และสุดท้ายสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นภายในสังคมชุมชนประเทศชาติอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยธรรม

5. สรุป

การพัฒนาสังคมไทยนั้น ต้องพัฒนาคนควบคู่ด้วยไม่ใช่พัฒนาแต่เศรษฐกิจอย่างเดียว เพื่อให้คนมีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย จิตใจ และปัญญา โดยการประพฤติปฏิบัติอยู่ในหลักศีลธรรมอันดีงาม ดำรงชีวิตอยู่บนรากฐานแห่งสัจจะหรือความจริง ไม่หลงมกมาย มีความพอเพียง รู้จักช่วยเหลือตนเองให้สามารถพึ่งตนเองได้และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข หลักธรรมที่นำมาใช้ในการพัฒนาสังคมนั้นได้แก่หลักธรรมคือ ความเพียรหรือความพยายาม หลักไตรสิกขา คือ การพัฒนาพฤติกรรมจิตใจ และปัญญาให้ดียิ่งขึ้น หลัก

อุปมาทะ คือการไม่รอเวลาและไม่ประมาท และหลักอิสรภาพแห่งการพึ่งตนได้ คือการพึ่งตนเองและเป็นอิสระ

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการที่รัฐบาลและประชาชนในชุมชน ร่วมกันวางแผนเพื่อปรับปรุงสร้างสรรค์ ชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และสิ่งแวดล้อม ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเองของประชาชน เป็นสำคัญ นักวิชาการและนักพัฒนาชุมชน โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น การส่งเสริมจิตใจและสติปัญญา รวมทั้งทางกายด้วย

พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชน	
พระพุทธศาสนา หมายถึง ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชนทั้งในยามทุกข์และสุข	การพัฒนาชุมชนหมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลและประชาชนในชุมชนร่วมกันวางแผนเพื่อปรับปรุงสร้างสรรค์ ชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้า โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการพัฒนา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย. (2567). *แนวคิดและความเข้าใจเกี่ยวกับ การพัฒนาสังคมไทย*. เข้าถึงได้จาก http://dnfe5.nfe.go.th/ilp/soc2/so31-2_1.htm
- ประเวศ วะสี. (2530). *การสร้างภูมิปัญญาไทยเพื่อการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้ง กรัฟ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2541). *ธรรมกับไทยในสถานการณ์ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ชุรสภา.
- _____. (2543). *ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2530). *พุทธมณฑล เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในวโรกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ พ.ศ. 2530*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.

การแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน ตามหลักอริยสัจ 4 Solving Drug Problems in Communities According to the Noble Truth 4

พระอธิการทวิศาสตร์ ฐานชโย, พระมหาณัฐพันธ์ สุทสุสนวิภาณี, พระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน,
พระมหาเมธี กิจจุสโร และพระมหาถาวร ถาวรเมธี

Phra Athikan ThawitsaThanachano, Phramaha NatthaphanSutasanviphani,

Phramaha Setha Setthamno, Phramaha Mechai Kitchasaro

and Phramaha Thaworn Thawaramethi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

บทคัดย่อ

บทความนี้ ได้นำเสนอการบูรณาการในการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน โดยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด ราชการ (พลังบวร) หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านคุณธรรม และจริยธรรม ได้แก่การประยุกต์ใช้แนวคิดตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งแนวคิดนี้มีปรากฏหรือมีอยู่ในชุมชนหรือสังคมอยู่แล้ว ขึ้นอยู่กับทุกคนทุกฝ่ายว่าต้องร่วมดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่องอย่างไร ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคมภาพรวม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชน และสังคมให้ปลอดจากยาเสพติด ส่งเสริมการขับเคลื่อนขบวนการแก้ปัญหา เพื่อส่งต่อและต่อเนื่อง จนทำให้เห็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ทั้งระดับบุคคล ชุมชนและสังคม ทำให้ชุมชนและสังคมมีความมั่นคงเข้มแข็ง และเกิดสันติสุขตามมา และยังสามารถนำผลสำเร็จไปเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้ชุมชนอื่นเพื่อขยายเครือข่ายแนวร่วมและพัฒนาต่อไป

คำสำคัญ: การแก้ปัญหา; ยาเสพติด; ชุมชน; อริยสัจ 4

Abstract

This paper presents the integration in solving drug problems in the community by collaborating between houses, temples, government agencies and related organizations with moral and ethical immunization, including the application of the concept according

to the Noble Truth 4, which this concept has already appeared or exists in the community or society. It is up to everyone and all parties to take action seriously and continuously, from individuals, families, schools, communities and society as a whole, in order to immunize people in the community and society to be free from drugs. Promote the movement to solve problems to pass on and continuously until the development is seen at the individual level. The results can be used as guidelines for other communities to expand the network of coalitions and develop further.

Keywords: solution; drugs; community; noble truth 4

1. บทนำ

ปัจจุบันเรื่องปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงและมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว แม้ว่ารัฐบาลจะได้ประกาศสงครามกับยาเสพติดแล้วก็ตาม ก็ยังแพร่ระบาดลงไปถึงระดับหมู่บ้าน ชุมชนโดยผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องนั้นส่วนใหญ่เป็นเยาวชนทั้งในและนอกสถานศึกษา โดยเฉพาะในชุมชนตามชนบทที่พบว่า มีการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างกว้างขวางและรุนแรงมากขึ้นปัญหาเสพติดเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานจนกลายเป็นปัญหาที่เรื้อรังของสังคมประเทศชาติ มีผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งต่อผู้เสพยาเสพติดและครอบครัว อีกทั้งยังนำไปสู่ปัญหาอื่นๆ อีกมากมาย เช่น ปัญหาอาชญากรรมปัญหาสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความมั่นคงของประเทศชาติ (สำเนา นิลบรรพ์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง, 2559, หน้า 195) และยังก่อให้เกิดความสูญเสียกับประเทศชาติหลายด้านด้วยกันทั้งด้านกำลังคน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านการเมืองการปกครอง รัฐบาลได้ตระหนักถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจึงได้มีการกำหนดนโยบายเร่งด่วนเพื่อจะลดการระบอบและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้กลยุทธ์ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันแก้ไขปัญาเกี่ยวกับการแพร่ระบาดยาเสพติดภายในประเทศรวมทั้งใช้มาตรการทางกฎหมายอย่างเฉียบขาดกับผู้ที่กระทำความผิดในการค้ายาเสพติดและผู้เสพยาเสพติด แต่ก็ยังเห็นและทราบข่าวเกี่ยวกับปัญหายาเสพติดจากสื่อต่างๆ วันไม่ว่าจะเป็นทางทีวี หนังสือนิตยสารและสื่ออื่นๆ ยังคงไม่สามารถทำให้ปัญหายาเสพติดนั้นหมดไปจากประเทศได้อย่างถาวร (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562, หน้า 7)

การแก้ปัญหายาเสพติดที่เป็นบ่อนทำลายสังคมไทยมาหลายสิบปี และนับวันแต่จะรุนแรงขึ้นสมัยก่อนชาวไทยภูเขาเคยปลูกฝิ่น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงอุทิศส่หาอบเหื่อต่างน้ำ ตั้งโครงการหลวงขึ้นมา แก้ไขชนชาวไทยภูเขาให้หันมาปลูกพืชเมืองหนาวแทน จนขณะนี้พวกเขาเลิกปลูกฝิ่นไปแล้วพืชเมืองหนาวทำรายได้ดีกว่ามาก ข้าพเจ้าก็นึกว่าจะเบาใจเรื่องยาเสพติดไปได้ ที่ไหนได้กลับมีผู้ใช้ประเทศไทยเป็นทางผ่านของยาเสพติดและยังมีผู้ลักลอบผลิตอีกด้วยโดยเฉพาะชนิดที่แพร่ได้เร็วยิ่งกว่า เชื้อโรค คือ

ยาบ้า เพราะสารตั้งต้นในการผลิตยาบ้าหาได้ง่ายผลก็คือ คนไทยตกเป็นทาสยาบ้าแล้วล้านๆคนข้าพเจ้า ไม่สบายใจเลยที่มีข่าวว่า ยาบ้ามีขายทุกตรอกซอกซอย แม้กระทั่งในโรงเรียน หรือในวัด ผู้ผลิตยาเสพติด และผู้ขายกำลังทำตนเป็นฆาตกรฆ่าลูกหลานไทยอย่างเลือดเย็นน่ากลัวเหลือเกิน (พระราชดำรัสสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ, 2554)

ชุมชนได้มีการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องทั้งทางทัศนะของผู้นำชุมชน หมู่บ้าน โรงเรียน และผู้นำทางศาสนาในพื้นที่ที่มีความเอาใจใส่ต่อแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด แต่ก็ยังไม่หมดไปจากชุมชนและมีอยู่เรื่อยๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่ามีข่าวการจับกุมผู้เสพยาอยู่เป็นประจำ โดยส่วนใหญ่จะเป็นเด็ก เยาวชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาในการแก้ไขปราบปรามยาเสพติดของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร เพราะเหตุนี้คนในชุมชนเองต้องตระหนักและให้ความสำคัญในการให้ความร่วมมือในการแก้ปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนและที่สำคัญต้องประสานความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง และในชุมชนใกล้เคียง ช่วยเป็นหูเป็นตาไม่ปล่อยปะละเลย เพราะถ้าทุกคนเข้าใจถึงปัญหา รู้สาเหตุของปัญหา และพิษภัยของยาเสพติดแล้ว ก็จะสามารถแก้ปัญหายาเสพติดได้อย่างแน่นอน และมีประสิทธิภาพ

บทความนี้ ได้นำเสนอการประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4มาเป็นแนวคิดในการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนซึ่งดำเนินการแก้ปัญหามาตามเหตุผลตามเหตุปัจจัย คือ การแก้ปัญหายาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล จากที่ได้ดำเนินการมา ได้เกิดความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด ราชการ (พลังบวร) โดยการมีวัดเป็นตัวเชื่อม และเป็นศูนย์กลาง ในการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักธรรมในการแก้ปัญหายา และแนวทางในการดำเนินชีวิตไม่ให้เกิดเป็นทาสยาเสพติดด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม ที่ทุกคนทุกฝ่ายต้องร่วมมือร่วมใจดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และสังคมภาพรวม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง เป็นภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชนและสังคมให้ปลอดจากยาเสพติด ทำให้ชุมชนและสังคมเกิดความปลอดภัยอยู่ดี ชีวิตมั่นคงและยั่งยืนสืบไป

2. สภาพปัญหายาเสพติด

สภาพปัญหายาเสพติดในปัจจุบันยังพบการแพร่ระบาดอย่างต่อเนื่อง ทั้งในและนอกสถานศึกษา พบกลุ่มผู้เสพยาทุกเพศ ทุกวัย แทรกซึมเข้าไปทุกที่ที่ทั่วชุมชนอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะกลุ่มเด็กเยาวชน ที่มีปัจจัยความเสี่ยงหรือโอกาสติดได้ง่ายกว่าทุกกลุ่มสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้กล่าวถึงเยาวชนที่มีแนวโน้มเสพยาเสพติด ระบุว่าเยาวชนกลุ่มพฤติกรรมเสี่ยงมากที่สุด คือ เยาวชนช่วงอายุ 13-18 ปี ที่มีลักษณะส่วนตัวพฤติกรรมโอกาสและเงื่อนไขปัจจัยในการใช้ชีวิต เช่น พื้นที่กลุ่มเพื่อน หรือตกอยู่ในสภาวะการณ์ที่มีแนวโน้มเข้าสู่การเสพยาเสพติดมากกว่าเยาวชนกลุ่มอื่น (สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด, 2552, หน้า

13) ถือเป็นปัญหาใหญ่ในชุมชนที่ต้องช่วยกันดูแล และแก้ปัญหาเพราะมีผลกระทบเป็นวงกว้าง เกิดปัญหาหลากหลายมิติตามมาทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจสังคม วัฒนธรรม

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาระดับชาติที่รัฐบาลได้มีนโยบายปราบปรามอย่างต่อเนื่อง โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธถึง การแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นนโยบายที่ทุกรัฐบาลกำหนดไว้ แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมาไม่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดให้ลุล่วงไปได้จนถึงปี 2541 ปัญหายาเสพติดก็ได้รับการยกระดับให้เป็นวาระแห่งชาติมาจนปัจจุบันเหมือนยิ่งปราบ ยิ่งเยอะ กลายเป็นปัญหาเรื้อรังมานาน เป็นเหมือนโรคระบาด ที่รักษาไม่หายขาด อย่างมากก็พอทุเลา เบาบางลง ถือเป็นปัญหาที่ทุกคน ต้องตระหนักให้มีความสำคัญในการแก้ปัญหายาเสพติดอย่างจริงจัง เพราะผลกระทบมากมายสามารถทำลายล้างได้หลายมิติในสังคมปัจจุบัน ซึ่งปัญหาใหญ่ๆ จากยาเสพติด ได้แก่ 1) ปัญหาด้านสาธารณสุข ร่างกายของผู้ที่เสพยาเสพติดทรุดโทรม อ่อนแอ เสียสุขภาพ มีผลต่อระบบสมองและประสาท 2) ปัญหาด้านสังคม ทำให้สังคมเสื่อมโทรม เนื่องจากผู้เสพยาจำนวนมาก ไม่ยอมทำงาน ไม่เรียนหนังสือ และอาจเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้เสพยากับกลุ่มคนปกติ 3) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณของรัฐในการใช้จ่ายเพื่อรักษาผู้ป่วยที่ติดยาเสพติดตาม พ.ร.บ. พ้นพสุสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ทั้งยังทำให้ขาดแรงงานที่มีประสิทธิภาพ 4) ปัญหาอาชญากรรม เนื่องจากยาเสพติดทำให้ขาดสติ เกิดปัญหาลักทรัพย์ หรืออาชญากรรมต่างๆ เช่น จี้จับตัวเนื่องมาจากเกิดการหลอน และการประทุษร้ายผู้อื่น (คณะทำงานจัดทำรายงานสุขภาพคนไทย, 2566) ทั้งหมดนี้ เป็นผลพวงจากปัญหายาเสพติดทั้งสิ้น

ปัญหาในชุมชนปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เกิดขึ้น พบว่าส่วนใหญ่มีจุดเริ่มต้นจากระดับหมู่บ้านและชุมชนต่างๆ เห็นได้จากการที่ผู้ค้า ผู้ขาย และผู้เสพยาอาศัยอยู่ในชุมชน มีแหล่งมั่วสุมในพื้นที่ชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นชุมชนไทยที่จำเป็นต้องเร่งแก้ไข เพราะปัญหายาเสพติดทำให้วิถีการดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายของคนในท้องถิ่นชุมชนมีความเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นเดียวกัน สภาพความเป็นอยู่ และค่านิยมอันดีงามแบบพึงพาอาศัย ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำกิจกรรมชุมชนร่วมกันลดเลือนหายไป กลายเป็นความห่างเหิน พึงพาอาศัยกันไม่ได้ มีความระหว่าดระแวงในชุมชนมีอาชญากรรมปล้น ฆ่าชิง รัง ราว เกิดขึ้นทำให้ชุมชนมีความอ่อนแอลงเป็นลำดับและเป็นเหตุให้ยาเสพติดเข้ามาเป็นตัวบ่อนทำลายชุมชนและสังคมได้ในที่สุด

ปัญหาในครอบครัวสถาบันครอบครัวเป็นพื้นฐานที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน ทุกครอบครัวที่ต่างต้องการให้สมาชิกในครอบครัวเป็นพลเมืองดีไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ปัญหายาเสพติดยังเป็นปัญหาในสังคม ที่สะสมเรื้อรังมานานหลายยุคสมัยจะเห็นได้จากข่าวสาร สื่อต่างๆ ที่มีข่าวจับกุมผู้ค้า ผู้เสพยาอยู่เป็นประจำ ส่งผลกระทบไปทั่วทุกหนแห่ง และในหลายๆด้าน เกิดเป็นปัญหาสังคม สร้างความเดือดร้อนในสังคม ครอบครัววัฒนธรรมวิถีชีวิตในชุมชนเปลี่ยนไปจากเคยอบอุ่นอาจห่างเหินกันทำลายความสุขในบ้าน ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของสมาชิกในครอบครัว เป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ตามมาจนอาจ

ทวีความรุนแรงให้ครอบครัวแตกแยก ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว และญาติพี่น้องจะหมดสิ้นไป ไม่สนใจที่จะดูแลครอบครัว ทำให้เสียเงินเสียทอง เพราะต้องหามาซื้อยาเสพติด และต้องเสียเงินรักษาตัวเอง ทำงานไม่ได้ขาดหลักประกันของครอบครัว และนายจ้างหมดความไว้วางใจสูญเสียสมรรถภาพในการหาเลี้ยงครอบครัว นำความหายนะมาสู่ครอบครัวและญาติพี่น้อง

วิธีแก้ไข การรณรงค์ให้ผู้คนในชุมชนตระหนักถึงโทษภัยของยาเสพติด ผู้นำชุมชนต้องสนองนโยบายการปราบปรามของรัฐบาลที่กำหนดเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกฝ่ายต้องร่วมแก้ปัญหา และกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ โดยการแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ คือที่คนเป็นอันดับแรก ครอบงำให้พ้นยาเสพติด บทบาทครอบครัว ให้ความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ โรงเรียนและชุมชนมีความรับผิดชอบ ใส่ใจให้ความรู้และช่วยเหลือ

การมีส่วนร่วมและระดมความร่วมมือจากทุกชุมชนในการแก้ปัญหา ต้องทำอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง นำกลยุทธ์และวิธีแก้ไขปัญหายาเสพติด ของโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด มาปรับใช้ให้เกิดเป็นชุมชนสีขาวมี 5 มาตรการ คือมาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา มาตรการรักษา มาตรการเฝ้าระวัง มาตรการบริหารจัดการ ภายใต้กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่ที่กำหนดให้สถานศึกษาต้องมียุทธศาสตร์ ต้องมีแผนงาน ต้องมีระบบข้อมูล ต้องมีเครือข่าย ไม่ปกปิดข้อมูล และไม่ไล่ออก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, หน้า 5) ให้ความสำคัญในการต่อต้านยาเสพติด ส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน ให้ทุกคนมีส่วนร่วม เช่น กิจกรรมคุณธรรมต่างๆ จิตอาสา การกุศล กีฬาเป็นต้น ตลอดจนน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วย เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในชุมชน และที่สำคัญต้องแก้ปัญหาสิ่งมอมเมาอบายมุขอื่นควบคู่กันไปด้วย

นำมาตรการทางกฎหมายมาบังคับใช้ให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์แผนงานป้องกันปัญหายาเสพติดในโรงเรียน มาตรการป้องกันยาเสพติดในระยะยาว โดยการให้ความรู้ ความเข้าใจ การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด และการฝึกการใช้ทักษะชีวิตให้รู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของคนติดยาเสพติด (พระครูสมุห์สมชัย นิสสโก (ประกอบพรชัย) และคณะ, 2562, หน้า 198)

การป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติดให้หมดจากสังคมไทย ไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้ด้วยการทำงานขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ทุกองค์กร ทุกฝ่ายต้องช่วยกัน และการรวมตัวกันของผู้ที่มีความตั้งใจที่จะไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จะทำให้เกิดพลังในการร่วมกันป้องกันปัญหายาเสพติดอย่างเข้มแข็ง (พระดาร์สพุทธกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี, 2546)

ผลกระทบ สำหรับผลกระทบอันดับแรกก็คือผลกระทบต่อตนเอง เพราะจะทำให้สภาพร่างกายทรุดโทรมและจิตใจแย่ ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม และมีผลต่อคนรอบข้างด้วยคือทำให้คนรอบข้างหวาดระแวง ผลกระทบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและเศรษฐกิจคือครอบครัวที่มีผู้ติดยา มักจะได้รับความเดือนร้อนในทุกๆ ด้านจากผู้ติดยา ขัดแย้ง แตกแยกกัน ทำลายชื่อเสียงของครอบครัว และทำให้สูญเสีย

ทรัพย์สิน เงินทอง ยิ่งถ้าเป็นหัวหน้าครอบครัวเสพหรือขาย เมื่อถูกจับกุมจะส่งผลกระทบให้สมาชิกในครอบครัวเดือนร้อนจนกลายเป็นครอบครัวแตกแยก กลายเป็นปัญหาสังคมและประเทศชาติ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาเสพติดในปัจจุบันยังคงแพร่ระบาดอยู่ทั้งระดับหมู่บ้าน ชุมชนจนถึงระดับชาติ กลุ่มที่เสี่ยงติดได้ง่ายคือเยาวชนช่วงอายุ 13-18 ปี การแก้ปัญหายาเสพติดทุกภาคส่วนต้องช่วยกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ผลกระทบจากปัญหายาเสพติดได้ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ อาชญากรรม สาธารณสุข เป็นต้น

การประยุกต์หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคมาปรับใช้กับการแก้ปัญหายาเสพติด เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ควรนำมาใช้แก้ปัญหาในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดจากสังคมไทย ได้นั้นต้องช่วยกันทุกภาคส่วน ทุกมิติในครอบครัวและชุมชน สังคม

3. อริยสัจ 4 กับการแก้ปัญหายาเสพติด

หลักอริยสัจ 4 เป็นหลักการวิธีแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหามาตามเหตุผลตามเหตุปัจจัย คือ การแก้ปัญหายาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เป็นสัจธรรมความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด อยู่ในเพศหรือภาวะใด จะต้องประสบด้วยกันทั้งสิ้น

อริยสัจ หรือ อริยสัจ แปลว่า ความจริงอันประเสริฐ ความจริงที่ทำให้ไกลจากกิเลสทุกข์ซ้ำซาก เช่น อิทโข ปน ภิกขเวทุกข์อริยสัจจํ ภิกขุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกข์อริยสัจ (วิ.มหา. (บาลี) 4/14/18.) อริยสัจ 4 แยกเป็น 2 คำ คือ 1) อริยะ แปลว่าประเสริฐ และ 2) สัจจะ คือ ความจริง รวมกันคือความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค มีรายละเอียดดังนี้

ทุกข์ จากยาเสพติดเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นผล ปัญหาทั้งหลายคือความไม่สบายกาย ความไม่สบายใจ และความคับแค้นใจ หรือบีบคั้น เป็นสภาวะของความลำบากทั้งทางกายและทางใจ

สมุทัย หรือสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ ความหลงของผู้เกี่ยวข้อง หลงว่าเสพแล้วมีความสุข หลงว่าขายแล้วรวย จึงพยายามและแสวงหาเพื่อความ สุข ความร่ำรวย ทั้งๆ ที่กว่าจะผ่านมานั้นผ่านความทุกข์มากมาย ทั้งโดนจับ โดนหักหลัง ความหลงเปรียบเหมือนต้นเหตุนั้น คือความอยากที่ไม่มีสิ้นสุดของผู้เสพ ผู้ค้า ทำให้เกิดการหลงผิด

นิโรธ คือ เป้าหมายที่ต้องการของสังคม คือ การดับทุกข์ หรือการละตัณหา 3 ประการ ได้แก่ ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถ้าดับเหตุได้ ทุกข์ซึ่งเป็นผลก็ดับไปเองเหมือนการดับไฟต้องดับที่เชื้อเพลิง ความดับทุกข์ เช่น ทุกข์ทางกาย ทุกทางจิตใจ ผู้ค้า ผู้ผลิต ผู้เสพยาเสพติดถือได้ว่าเป็นผู้มีความทุกข์ทั้งนั้นเพราะทำผิดกฎหมายและทำอาชีพที่ผิดกฎหมายผู้ค้า ผู้ผลิต ผู้เสพยาเสพติด บุคคลเหล่านี้ต้องหลบซ่อนเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งนั้นถ้าไม่นำหลักธรรม นิโรธมาปฏิบัติ

มรรค คือ แนวทางการแก้ปัญหายาเสพติดนั้นอาจจะมีหลายระดับเป็นแนวทางแห่งความจริง การ

แก้ปัญหานั้น มีหลายระดับ ขึ้นอยู่กับความสามารถ และความจริงใจในการปฏิบัติ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชนนั้น คือ การที่คนในชุมชนไปไม่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นการดีที่สุด มรรค คือ หนทางนำไปสู่ความดับทุกข์ (พระครูสมุห์สมชัย นิสสโภ (ประกอบพรชัย) และคณะ, 2562, หน้า 190)

1. อริยสัจ 4 การแก้ปัญหาในชุมชนปัญหา คือ ความเป็นสภาวะของความลำบากทั้งทางกายและทางใจ มนุษย์ทุกคนต่างก็เคยประสบกับความทุกข์ หรือประสบปัญหาต่างๆ มาแล้วทั้งนั้นเพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหายาเสพติดชุมชนคอยสังเกต ทำความเข้าใจบริบทชุมชนตามความเป็นจริง ตามเหตุผลตามเหตุปัจจัย ที่เกิดขึ้นในชุมชน เข้าใจปัญหา รู้สาเหตุของปัญหา สามารถแก้ปัญหาได้ตรงจุด และเหมาะสมที่สุด รู้จักใช้เรียนรู้วิธีการดับทุกข์ตามแนวทางของอริยสัจ 4 คนในชุมชน ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ไม่ไปในทิศทางที่เสี่ยงต่อการมั่วสุมติดยาเสพติด หากิจกรรมทำ สร้างงาน คอยชี้แนะ อบรม แนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมช่วยเหลือแบ่งปัน อ่อนน้อมถ่อมตนรู้จักการให้โอกาสแก่คนรอบข้าง คนใกล้ตัวเริ่มคิดมีเหตุมีผล ไม่ใจร้อน ไม่โมโห ไม่ก้าวร้าว รับฟังสิ่งดีดูแลสั่งสอนบุตรธิดาในประเพณีปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงามและสงเคราะห์ญาติพี่น้องสงเคราะห์ชุมชน สังคม เกิดความสามัคคี

2. อริยสัจ 4 การแก้ปัญหาในครอบครัว หลักอริยสัจ 4 ใช้พัฒนาและแก้ปัญหายาเสพติดในครอบครัวหมั่นคอยสังเกตพฤติกรรม สมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ที่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติด เพราะถ้าหลงเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยานรก อนาคตอาจไม่เป็นอย่างที่คิด หรือที่พ่อแม่เราหวังไว้ดังมีคำกล่าวไว้ว่า “หลงทางเสียเวลา หลงติดยาเสียอนาคต” ฉะนั้นแล้วสถาบันครอบครัวจึงเป็นรากฐานที่สำคัญของการใช้ชีวิตในสังคม ให้การศึกษา หากิจกรรมให้ทำ สร้างงานให้ทำและคอยชี้แนะ อบรมแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมช่วยเหลือแบ่งปัน อ่อนน้อมถ่อมตนรู้จักการให้โอกาสแก่คนรอบข้าง คนใกล้ตัวเริ่มคิดมีเหตุมีผล ไม่ใจร้อน ไม่โมโห ไม่ก้าวร้าว รับฟังสิ่งดีดูแลสั่งสอนบุตรธิดาในประเพณีปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงามและสงเคราะห์ญาติพี่น้อง

3. ผลที่ได้จากการนำเอาหลักอริยสัจ 4 มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับชุมชน ตามความต้องการของชุมชน ที่อยากเห็นการเปลี่ยนแปลงและลดปัญหายาเสพติดลง โดยอาศัยหลักธรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อนในกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ใช้แก้ปัญหายาเสพติดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาไปในทางที่ดีตามลำดับ ปัญหาต่างๆ ลดลง ผู้ค้า ผู้เสพลดลง นำผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัด ทุกคนในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและได้ขยายผลสู่ชุมชนอื่นด้วย เกิดเป็นพลังเครือข่ายต้านภัยยาเสพติดในชุมชน

ฉะนั้นการนำหลักอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชนยุคปัจจุบันนี้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหายาเสพติดอันเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาต่างๆ หลักการแก้ปัญหาตามแบบอริยสัจ 4 นั้นต้องรู้ซึ่งถึงปัญหานั้นและทำความเข้าใจก่อนแล้วสาวไปหาสาเหตุจนแน่ชัด จึงร่วมกันหาวิธีแก้ไขเพื่อลดจำนวนยาเสพติด ผู้เสพและผู้ค้าลง เพราะคือตัวปัญหาและนำไปสู่การลงมือปฏิบัติตามแนวทางที่วางไว้

4. การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการแก้ปัญหาเสพติด

ปัญหาเสพติดในชุมชนมีทางแก้ไขอยู่หลายทาง หลายระดับด้วยกันเพราะปัญหาเสพติดนั้นมีความเชื่อมโยงไปสู่ปัญหาอื่นๆด้วย การแก้ไขปัญหาเสพติดด้วยหลักแนวคิดทางพระพุทธศาสนาคือแนวทางของหลักอริยสัจ 4 นั้น คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรคซึ่งหลักอริยสัจ 4 เป็นหลักการวิธีแห่งปัญญา ซึ่งดำเนินการแก้ปัญหาตามเหตุผลตามเหตุปัจจัย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557, หน้า 89) กล่าวว่า หลักอริยสัจ 4 ถือเป็นระบบใหญ่ที่ครอบคลุมกระบวนการในการแก้ไขปัญหาทั้งหมด ซึ่งมีสาระสำคัญพอสรุปได้ว่า เมื่อเจอกับปัญหาหรือ ทุกข์ ก็ต้องสืบสาวหาเหตุปัจจัยว่าเกิดจากอะไร เรียกว่า สมุทัย เมื่อพบแล้วก็ต้องเล็งจุดหมายว่าจะเอาอะไรและจะสามารถทำได้แค่ไหนเพียงใด แล้วตั้งเป้าหมายขึ้นมา เรียกว่า นิโรธ เมื่อตั้งเป้าหมายชัดแล้ว ก็จะมาสู่ขั้นการลงมือปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย เรียกว่า มรรค คือ การแก้ปัญหของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เป็นสัจธรรมความจริงที่เกี่ยวกับชีวิตของคนทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในสถานที่ใด อยู่ในเพศหรือภาวะใด จะต้องประสบด้วยกัน

ตารางที่ 1 แสดงผลการประยุกต์ อริยสัจ 4 ในแก้ปัญหาเสพติดในชุมชน

อริยสัจ 4	กิจกรรม	ผลที่ได้
ทุกข์ (ปัญหา) สุขภาพกาย และใจ, สังคมเสื่อมโทรม, เศรษฐกิจ คือสิ้นเปลืองงบประมาณ, อาชญากรรม หลอนเกิดการประทุษร้ายผู้อื่น, สร้างความเดือดร้อนให้ชุมชน สังคม,	อบรมคุณธรรมจริยธรรม (คุณธรรมนำสุขสู่สังคม)	ได้เห็นการพัฒนาในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ชุมชนยึดหลักคุณธรรมทำให้สามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข ทั้งทางกายและใจ
สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) พฤติกรรมเลียนแบบ, ค่านิยมที่ผิดไป, อยากลองอยากรู้, หน่วยงานรับผิดชอบไม่ตระหนักถึงปัญหา, สภาพแวดล้อมในชุมชน, ขาดทักษะและความรู้ ในการครองตนให้พ้นสิ่งจากเสพติด	บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ (จิตอาสาพัฒนาชุมชน)	รู้จักช่วยเหลือ แบ่งปัน อ่อนน้อมถ่อมตนรู้จักการให้ออกสแก่คนรอบข้าง คนใกล้ตัวเริ่มคิดมีเหตุผล ไม่ใจร้อน ไม่โมโห ไม่ก้าวร้าว รับฟังสิ่งดี ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม และสงเคราะห์ญาติพี่น้อง สงเคราะห์ชุมชน สังคม เกิดความสามัคคี

อริยสัจ 4	กิจกรรม	ผลที่ได้
นิโรธ (การแก้ปัญหา) การคัดกรองคนในชุมชน ลดจำนวนผู้เสพและผู้ค้า การส่งเสริมประชนในชุมชนในการทำกิจกรรมสร้างสรรค์ การป้องกันและแก้ไขปัญหาการส่งต่อ และต่อเนื่อง, บังคับใช้กฎหมายให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์	ศูนย์เรียนรู้ฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น (หันหลังให้ยา หันหน้าหาสัมมาชีพ)	มีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีผู้ค้าผู้เสพลดลง รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักการให้โอกาสแก่คนรอบข้าง ขยันอดทน พึ่งพาตนเองได้ ตั้งใจประกอบสัมมาอาชีพเกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน
มรรค (แนวทางแก้ปัญหา) การเสริมสร้างความเข้มแข็ง การปลูกฝังค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม, เสริมสร้างทักษะให้แก่คนในชุมชนเพื่อให้รู้เท่าทันกับปัญหายาเสพติด, เลือกรหาวิธีที่ดีที่สุด, ใช้กลยุทธ์ 5 มาตรการ 4 ต้อง และ 2 ไม่, ใช้มรรค 8	หมู่บ้านรักษาศีล 5, บวชสร้างสุข บำบัดและฟื้นฟู (ขายจับ บำบัดเสพ)	สามารถลดปัญหาและอัตรา การทะเลาะวิวาท ประกอบอาชีพสุจริตการทำร้ายกันและลักขโมยในชุมชนลดน้อยลง ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามวิถีชีวิตชาวพุทธมากขึ้น เช่น เข้าวัดทำบุญวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รักษาศีลในบุญมีคุณธรรม

ผลจากตารางชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมเป็นตัวแปรที่สำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้พ้นภัยเสพติดเป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นความร่วมมือ ความเอาใจใส่จากทุกภาคส่วนหรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง ตลอดจนสมาชิกทุกคนที่อาศัยในชุมชน ถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการช่วยกันขับเคลื่อนเพื่อส่งต่อและต่อเนื่องจนทำให้เห็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลงทั้งระดับบุคคล ชุมชนและสังคม สามารถนำผลสำเร็จไปเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้ชุมชนอื่นเพื่อขยายเครือข่ายแนวร่วมและพัฒนาต่อไป

5. สรุป

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่มีความรุนแรงและมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วทั้งชุมชนเมืองและชนบทแม้ว่ารัฐบาลจะได้ประกาศสงครามกับยาเสพติดแล้วก็ตามก็ยังไม่หมดไปจากสังคมไทยเสียที ปัจจุบันได้มีหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง ได้ให้ความตระหนักถึงปัญหายาเสพติด เพราะมีผลกระทบที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเป็นวงกว้างเช่น ปัญหาอาชญากรรมปัญหาสังคม

เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และความมั่นคงของประเทศไทย การแก้ปัญหาเสพติดในชุมชนหรือสังคมตามหลักอริยสัจ 4 สิ่งสำคัญคือการเข้าใจบุคคลและสภาพแวดล้อมชุมชน หมายความว่า การรู้คนเสพ คนขายแหล่งที่มา หรือแหล่งผลิต คือถ้ารู้ที่มาของปัญหาก็จะสามารถจัดปัญหานี้ได้แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นขึ้นอยู่กับทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร ผู้นำบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต้องร่วมแรงร่วมใจกันจึงจะสัมฤทธิ์ผล ดังพระดำรัสทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ว่า “การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดจากสังคมไทย ไม่สามารถดำเนินการให้สำเร็จได้ด้วยการทำงานขององค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ทุกองค์กรทุกฝ่ายต้องช่วยกัน และการรวมตัวกันของผู้ที่มีความตั้งใจที่จะไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด จะทำให้เกิดพลังในการร่วมกันป้องกันปัญหายาเสพติดอย่างเข้มแข็ง” กิจกรรมชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนให้พ้นภัยเสพติด เพราะสะท้อนให้เห็นความร่วมมือร่วมใจ ความเอาใจใส่จากทุกภาคส่วน หรือผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรง ตลอดจนสมาชิกทุกคนที่อาศัยในชุมชนช่วยกันขับเคลื่อนเพื่อส่งต่อและต่อเนื่อง จนทำให้เห็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ทั้งระดับบุคคล ชุมชนและสังคม สามารถนำผลสำเร็จไปเป็นแนวทางปฏิบัติให้ชุมชนอื่นเพื่อขยายเครือข่ายแนวร่วมและพัฒนาต่อยอดได้กิจกรรมบำบดอย่างเป็นรูปธรรมหน่วยงานรัฐต้องปราบอย่างจริงจังกว่าที่เป็นอยู่

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ได้เห็นการพัฒนาในด้านการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ชุมชนยึดหลักคุณธรรมทำให้สามารถอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างมีความสุข ทั้งทางกายและใจ รู้จักช่วยเหลือแบ่งปัน อ่อนน้อมถ่อมตนรู้จักการให้โอกาสแก่คนรอบข้าง คนใกล้ชิดเริ่มคิดมีเหตุผล ไม่ใจร้อน ไม่โมโห ไม่ก้าวร้าว รับฟังสิ่งดีประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงามและสงเคราะห์ญาติพี่น้องสงเคราะห์ชุมชน สังคม เกิดความสามัคคี มีแนวโน้มด้านพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีผู้ค้า ผู้เสพลดลง รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ รู้จักการให้โอกาสแก่คนรอบข้าง คนใกล้ชิดเริ่มคิดมีเหตุผล ฟังพาดตนเองได้ ประกอบสัมมาอาชีพ เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน สามารถลดปัญหาและอัตราการทะเลาะวิวาท ประกอบอาชีพสุจริตการทำร้ายกันและลักขโมยในชุมชนลดน้อยลง ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาตามวิถีชีวิตชาวพุทธมากขึ้น เช่น ร่วมทำบุญวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา รักษาศีล ฝึในบุญมีคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). *คู่มือการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข*.

กรุงเทพฯ: สกสศ.

คณะทำงานจัดทำรายงานสุขภาพคนไทย. (2566). *เปิด 4 ปัญหาใหญ่ ยาเสพติดในชุมชน*. เข้าถึงได้จาก

<https://www.phufaresthme.com/blog/drug-issue-in-thai-teenager/>

- พระครูสมุห์สมชัย นิสสโก (ประกอบพรชัย) และคณะ. (2562). กลยุทธ์การป้องกันปัญหาเสพติดตามหลักอริยสัจ 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดสุโขทัย. *บัณฑิตศึกษานิตยสาร*, 7(2), 181-194.
- พระดำรัสทูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี. (2546). *โครงการรณรงค์ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด*. ในโอกาสเสด็จร่วมกิจกรรม TO BE NUMBER ONE ณ สยามเซ็นเตอร์, เข้าถึงได้จาก <https://www.tobefriend.in.th/abouttobe/content1.php>
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำเนา นิลบรรพ์, บุญเรือง ศรีเหรียญ และอุษา คงทอง. (2559). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมกระเสพยาของผู้เสพเมทแอมเฟตามีน. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 10(1), 194-207.
- สำนักพัฒนาการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด. (2552). *แนวคิดและรูปแบบการป้องกันยาเสพติดในเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเล่ม 2*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.

การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามแนวสัปปายะ 4 Suitable (Sappaya 4) For Buddhist Priest in Buddhism

พระอานาจ มหาปุณฺญโญ, พระมหาณัฐพันธ์ สุทฺตสนฺนิภาณี, พระมหาวราทิต อาทิตวโร, พระเมธีวัชรจารย์
และพระมหาถาวร ถาวรเมธี

Phra Aumnaj Mahapunyo, Phramaha Natthaphan Sutasanviphani,
Phramaha Warathit Athitawaro, Phra Methiwatcharacariya
and Phramaha Thaworn Thawaramethi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้นำเสนอการดูแลสุขภาพและส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ ตามแนวสัปปายะ 4 เพราะปัจจุบันนี้พระสงฆ์ไทยประสบปัญหาในด้านสุขภาพเป็นจำนวนมาก เนื่องจากขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมพระพุทธร่องค์ทรงให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพแข็งแรง ทรงชี้แนะให้พุทธสาวกดำรงตนให้เป็นผู้มีโรคพำน้อย รวมถึงการบริโภคปัจจัย 4 เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียน ความดำรงอยู่แห่งอัตภาพความเป็นอยู่โดยผาสุก และอนุเคราะห์แก่การประพาสพรหมจรรย์

ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะดูแลตนเองและดูแลพระสงฆ์ด้วยกันตามหลักพระธรรมวินัย ดังที่พระพุทธองค์ตรัสแนะนำไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายมารดาบิดาผู้จะพึงพยาบาลพวกเธอก็ไม่มี ถ้าเธอไม่พยาบาลตนเอง ใครเล่าจักพยาบาล ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพยาบาลเรา ก็พึงพยาบาลภิกษุไข้เกิดจากการประยุกต์หลักสัปปายะ 4 มีอवासสัปปายะ โภชนสัปปายะ บุคคลสัปปายะ และธัมมสัปปายะ ทำให้รู้จักประมาณในการบริโภค มีสุขภาพที่ดี ทั้งทางกาย และทางใจ การที่มีจิตใจบริสุทธิ์ ผ่องใสอยู่เสมอ จุดสูงสุดของการมีสุขภาพจิตใจดี คือ การกำจัดกิเลสอาสวะได้หมด และเกิดการพัฒนาด้านปัญญา

คำสำคัญ: การดูแลสุขภาพ; พระสงฆ์; สัปปายะ 4

Abstract

This article presents the care and promotion of monks' health according to Sappaya 4 because nowadays Thai monks face a lot of health problems due to lack of knowledge in proper health care. The Buddha emphasized the importance of good health,

instructing his disciples to maintain themselves as low-rokaphaths, including consuming factors. 4 For the absence of bigotry. Existence of conventions and the practice of celibacy.

Therefore, it is necessary to take care of themselves and take care of the monks together according to the principles of discipline, as the Buddha advised, “Look before the monks, mothers and fathers who should nurse them. Who told the nurse? Whoever nurses Me, let me nurse the monk. From the application of the 4 principles of Sappaya, there are Avasappaya, Bhochonsappaya, Sappaya persons, and Dhammasappaya. Be in good health, both physically and mentally. Having a pure and clear heart always. The pinnacle of good mental health is the elimination of defilements and intellectual development.

Keywords: Healthcare; Monks; Sappaya 4

1. บทนำ

สังคมไทยเป็นสังคมที่พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีการดำรงชีวิต ค่านิยม รวมถึงความเชื่อของคนไทยอย่างต่อเนื่องมายาวนาน สถาบันพุทธศาสนาจึงเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติกิจกรรมด้านต่างๆ ทั้งพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางการศึกษาในท้องถิ่น ตลอดจนเป็นแหล่งสืบทอดและเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่ง“พระสงฆ์” มีบทบาทที่สำคัญในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนและจรรโลงพุทธศาสนา ทั้งนี้ นอกจากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อประชาชนทั่วไปแล้ว ยังส่งผลต่อสุขภาพของพระสงฆ์ในปัจจุบันเช่นกัน (Sonthana, 2017)

พระสงฆ์นั้นคือประชากรกลุ่มใหญ่ กลุ่มหนึ่งของประเทศไทย และมีความสำคัญต่อสังคมไทยทั้งในด้านสุขภาพของประชาชน ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา และในด้านอื่นๆ แต่ในปัจจุบันนั้นพระสงฆ์ไทยประสบปัญหาในด้านสุขภาพเป็นจำนวนมาก เนื่องจากพฤติกรรมทางด้านสุขภาพในเรื่องพฤติกรรมการบริโภคอาหารและการออกกำลังกาย พระสงฆ์ส่วนใหญ่ต้องฉันภัตตาหารตามที่ยาติโยมถวาย ทำให้ไม่สามารถหลีกเลี่ยงอาหารที่มีผลต่อสุขภาพได้ เช่น อาหารที่มีไขมันสูง อาหารรสเค็ม เป็นต้น ส่วนสำหรับกิจวัตรด้านการออกกำลังกายของพระสงฆ์มีการปฏิบัติได้น้อย เพราะเกรงว่าจะผิดพระธรรมวินัย และชาวโลกติเตียน รวมทั้งขาดการแนะนำในการปฏิบัติด้านการออกกำลังกายที่ถูกต้อง (ยุพยง พรหมโมบล, สุริยรัตน์ นิธิภัทธารัตน์ และสุภาภรณ์ ตันติสุวณิษฐ์กุล, 2548) และพฤติกรรมอื่นๆที่ทำให้มีผลเสียต่อสุขภาพเช่น การขาดการออกกำลังกาย รับประทานอาหารที่หวาน เค็ม ไขมันสูง สูบบุหรี่ และยังขาดความรู้ในการดูแลสุขภาพที่เหมาะสมพระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพแข็งแรง ทรงชี้แนะให้พุทธสาวกดดำรงตนให้เป็นผู้มีโรคพารน้อย รวมถึงการบริโภคปัจจัย 4 เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรค เบียดเบียน ความดำรงอยู่แห่งอัตภาพ ความเป็นอยู่โดยผาสุก และอนุเคราะห์แก่การประพาสพรหมจรรย์

พระสงฆ์ถือว่าเป็นศูนย์กลาง หรือที่รวมจิตใจของคนไทยมาทุกยุค ทุกสมัยและถือเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นทางด้านสังคม ด้านการศึกษา หรือด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นสื่อกลางในการสืบทอดและนำพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าไปสู่การปฏิบัติ พระสงฆ์จึงต้องปฏิบัติให้อยู่ในพระธรรมวินัยที่กำหนดอย่างเคร่งครัดและในทางการดำรงสมณเพศของบรรพชิต พระสงฆ์ในทางพระพุทธศาสนาเป็นผู้ออกจากเรือน ไม่เกี่ยวข้องกับเรือนแล้ว จึงจำเป็นที่จะดูแลตนเองและดูแลพระสงฆ์ด้วยกันตามหลักพระธรรมวินัย ดังที่พระพุทธองค์ตรัสแนะนำไว้ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลายมารดาบิดาผู้จะพึงพยาบาลพวกเธอก็ไม่มี ถ้าเธอไม่พยาบาลกันเอง ใครเล่าจักพยาบาล ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดจะพยาบาลเรา ก็พึงพยาบาลภิกษุใช้เถิด” (คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสงเคราะห์, 2560, หน้า 3)

บทความวิชาการนี้ได้นำเสนอหลักสัปปายะ 4 สำหรับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา หมายถึง สภาวะที่สบาย สภาพที่เกื้อหนุนอย่างเหมาะสมและช่วยให้มีความเป็นอยู่ดีรวมถึงทำกิจกรรมหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้สะดวกและประสบผลสำเร็จ หลักสัปปายะประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม 4 ประการ คือ 1) ที่อยู่เหมาะสม สงบ สะอาด ไม่พลุกพล่านจอแจ 2) บุคคลเหมาะสม 3) อาหารเหมาะสม 4) ธรรมเหมาะสม พระสงฆ์มีความอยู่ดีกินดี มีความสุข ทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีความอบอุ่น มั่นคง อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นความเหมาะสม มีความสอดคล้องกับการใช้หลักสัปปายะสำหรับพระสงฆ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพระสงฆ์ ประชาชนทั่วไป ตามหลักของพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติต่อไป

2. สุขภาพพระสงฆ์ไทย

สุขภาพพระสงฆ์ในปัจจุบันนี้เป็นเรื่องที่ต้องบอกว่าน่าเป็นห่วงเป็นอย่างมาก ที่สังคมทุกวันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ เรื่อง รวมทั้งเรื่องของสิ่งบริโภคต่างๆ โดยเฉพาะเรื่องอาหารการกิน การดื่มที่พระสงฆ์มีข้อวัตรปฏิบัติที่ต่างจากโยม และที่สำคัญพระสงฆ์มีพระธรรมวินัยเป็นข้อยึดปฏิบัติในการดำรงตน ฉะนั้นทุกคนต้องให้ความตระหนักรู้เรื่องของสุขภาพของพระสงฆ์ให้มาก โดยเฉพาะเรื่องอาหารที่นำมาถวายต้องคำนึงถึงสุขภาพ และความปลอดภัยพระสงฆ์ด้วย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นพระสงฆ์เองก็ต้องเอาใจใส่ในสุขภาพของตัวเองด้วยเช่นกัน ในส่วนของการทำให้พระสงฆ์มีสุขภาพที่แข็งแรง และปราศจากโรคร้ายนี้ ในปี 2560 ได้มีการพัฒนาธรรมานุสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติขึ้นมา โดยมีกรอบแนวทางการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ 1) พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย 2) ชุมชนและสังคมกับการดูแลอุปถัมภ์จากพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และ 3) บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม จากนั้นมีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนธรรมานุสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติขึ้น โดยมีผู้แทนคณะสงฆ์ ผู้แทนหน่วยงานและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนร่วมเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนธรรมานุสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยมีเป้าหมายให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเป็นสุข ผ่านโครงการ/กิจกรรมของแต่ละหน่วยงาน

1. ปัญหาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในปัจจุบัน พระสงฆ์ เป็นผู้ที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว นำมาสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตามนั้นว่าเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อสถาบันพระพุทธศาสนา และมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจรรโลงศาสนาและจิตใจของประชาชนชาวไทย การอยู่ในเพศบรรพชิตจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติตามวินัยของพระสงฆ์ที่แตกต่างจากบุคคลทั่วไป จากอดีตที่ผ่านมาพบว่ากลุ่มนักบวชหรือพระสงฆ์เป็นกลุ่มที่มีโอกาสน้อย ในการเข้าถึงระบบบริการด้านสุขภาพ และขาดการส่งเสริมสุขภาพ เนื่องจากต้องปฏิบัติตามกิจประจำวัน เฉลียวปัญหาความเครียดต่างๆ ที่มาจากประชาชน นอกจากนั้นพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์อยู่ในระดับต่ำ ได้แก่ การบริโภคอาหารที่ได้จากการบิณฑบาต ขาดการตรวจสุขภาพประจำปี ตลอดจน ข้อจำกัดในการออกกำลังกายหรือเล่นกีฬา กลางแจ้งของพระสงฆ์ เป็นต้น (พระธรรมกิตติวงศ์, 2548, หน้า 110) เพราะฉะนั้น จึงทำให้พระสงฆ์มีความเสี่ยงในการเป็นโรคต่างๆ และปัญหาเรื่องสุขภาพเป็นจำนวนมากในแต่ละปีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ปัญหาสุขภาพพระสงฆ์ในปัจจุบัน ถือว่าเป็นปัญหาที่ชาวพุทธก็มีส่วนเป็นต้นเหตุ

ดังนั้น การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ซึ่งปัจจุบัน พบว่า พระสงฆ์มีปัญหาสุขภาพจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะการป่วยเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (non communicable diseases: NCDs) ซึ่งมีข้อมูลโดยกรมอนามัย จากการสำรวจปี 2565 สำรวจพระสงฆ์ 18,496 รูป พบว่าเกือบร้อยละ 75 มีพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่พึงประสงค์ ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ โรคเบาหวาน, โรคความดันโลหิตสูง, โรคหัวใจขาดเลือด, มีภาวะไขมันในเลือดสูง โดยในจำนวนข้างต้น กับเบาหวาน ความดันโลหิตสูงป่วยเกือบ 20,000 รูป ซึ่งส่วนหนึ่ง“เกิดจากอาหารที่ชาวพุทธใส่บาตร”

ปัจจุบันชาวพุทธส่วนใหญ่ใส่บาตรพระสงฆ์ โดยนิยมซื้ออาหารสำเร็จ อาหารถุง มาใช้เพื่อความสะดวก ซึ่งหากเป็น อาหารที่มีไขมันสูง มีเกลือสูง มีน้ำตาลสูง โดยกับน้ำตาลนั้นก็รวมถึงเครื่องดื่มรูปแบบต่างๆ ที่ชาวพุทธซื้อใส่บาตร โดยพระสงฆ์ก็ต้องฉันอาหารตามที่ชาวพุทธใส่บาตร เมื่อประกอบกับสถานภาพพระสงฆ์ไม่เอื้อต่อการออกกำลังกายอย่างเพียงพอเหมาะสม ก็จะ นำสู่ปัญหาสุขภาพในพระสงฆ์ ก็จึงเป็นจุดเริ่มต้นให้พระสงฆ์เสี่ยงป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังมีข้อมูลโดย กรมการแพทย์ ที่พบว่าพระสงฆ์ สามเณร ที่อาพาธ ที่ป่วย ที่เข้ารับรักษาใน โรงพยาบาลสงฆ์ ด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง โรคที่เป็นมากที่สุด 5 อันดับแรก คือ ไขมันในเลือดสูง, ความดันโลหิตสูง, เบาหวาน, ไตวายเรื้อรัง, ข้อเข่าเสื่อม ซึ่งโรคเหล่านี้ป้องกันได้ด้วยอาหารที่เหมาะสมเพียงพอตามหลักโภชนาการ และการบริหารร่างกายที่เหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยหลักที่ทำให้พระสงฆ์เกิดโรคต่างๆ รวมถึงมีภาวะน้ำหนักเกิน โรคอ้วน ส่วนใหญ่มีสาเหตุจากการฉันอาหารที่หวาน มัน เค็ม ที่ไม่ถูกหลักโภชนาการ และการมีกิจกรรมประจำวันที่เคลื่อนไหวร่างกายน้อย โดยมีการสำรวจพบว่า อาหารที่นิยมใส่บาตรกันมีโปรตีนเพียง 2 ใน 3 ของโปรตีนที่ร่างกายควรได้รับ ทำให้ได้รับโปรตีนไม่เพียงพอ และพบว่าพระสงฆ์ฉันเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลสูง ระดับที่ทำให้ได้รับน้ำตาลเกิน จึงเพิ่มความเสี่ยงเกิดโรคอ้วน และโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่างๆ ปัญหาอุปสรรคการดูแล

สุขภาพพระสงฆ์มีดังนี้ 1) พฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ คือการฉันทอาหารที่มีไขมันสูงหรือคลอเรสเตอรอลสูง อาหารผลไม้รสหวานและดื่มน้ำปาดะหรือเครื่องดื่มที่มีน้ำตาลมาก เช่น กาแฟ เครื่องดื่มชูกำลัง น้ำอัดลม เป็นต้น ทำให้พระสงฆ์เสี่ยงต่อการเป็นโรคและมีปัญหาสุขภาพมากขึ้น 2) การออกกำลังกายหรือกิจกรรมทางกายไม่เพียงพอ พบว่า การออกกำลังกายของพระสงฆ์มีข้อจำกัด พระสงฆ์ไม่สามารถออกกำลังกายได้เหมือนบุคคลทั่วไป และจากการจากมีพุทธบัญญัติที่พระสงฆ์ควรอยู่ในอาการสำรวม เป็นผู้ดำรงศีล 227 ข้อส่งผลให้พระสงฆ์มีข้อจำกัด ไม่สามารถออกกำลังกายได้ และ 3) การขาดความรู้ความเข้าใจ ในการดูแลสุขภาพตนเอง อีกทั้งการเข้าถึงข้อมูลหรือการบริโภคข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพของพระสงฆ์

2. วิถีแก้ไขและดูแลสุขภาพพระสงฆ์ สำหรับพระสงฆ์ควรมีการพิจารณาฉันทอาหารให้เหมาะสม ให้พอดี พอประมาณ และในส่วนของเตรียมอาหารใส่บาตร หรือภัตตาหารที่นำมาถวายของฆราวาสก็จำเป็นเช่นกัน โดยเนื้อหาในส่วนพระสงฆ์ควรฉันทอาหารอย่างไรเพื่อให้มีสุขภาพดี ซึ่งวิถีแก้ไขปัญหาหรือดูแลสุขภาพ มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การฉันท การฉันทภัตตาหารให้หลากหลายในสัดส่วนที่เหมาะสม ในปริมาณพอเหมาะเพียงพอที่ร่างกายต้องการ, ฉันทผักผลไม้ให้มากเป็นประจำ ฉันทผักทุกมื้อให้หลากหลายสลับกันไป ไม่ฉันทผลไม้ที่มีรสหวานจัด, เลี่ยงอาหารไขมันสูง เค็มจัด อาหารทอด, ไม่ฉันทน้ำปาดะที่หวานจัด ฉันทน้ำสะอาดให้เพียงพอ ฉันทภัตตาหารที่สะอาด คำนึงถึงคุณค่าทางอาหาร และที่สำคัญควรงดหรือเลิกสูบบุหรี่ ที่เป็นตัวการทำให้เกิดโรคร้ายแรงได้หลายอย่าง

2.2 การออกกำลังกาย การออกกำลังกายของพระภิกษุสงฆ์นั้น สามารถทำได้ แต่ต้องบริหารร่างกายด้วยความเหมาะสมเหมาะสมกับสมณเพศในสถานที่ที่เหมาะสมซึ่งในการออกกำลังกายที่เหมาะสมนั้นพระสงฆ์ส่วนใหญ่ จะเป็นการนำกิจวัตรประจำวัน ของพระภิกษุสงฆ์มาเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติ เช่น การเดินบิณฑบาต การเดินจงกรม การกวาดลานวัด (กิจวัตร 10 อย่าง) หรือการออกกำลังกายที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เพราะพระสงฆ์มีข้อวัตรปฏิบัติที่มีข้อจำกัดอยู่หลายอย่าง ซึ่งต่างจากบุคคลทั่วไป ซึ่งพระพุทธรเจ้าทรงใช้วิธีการบริหารร่างกาย ที่เหมาะสมกับสมณเพศเป็นอย่างดี ทรงยึดหลักการปรับเปลี่ยนอิริยาบถทั้ง 4 คือ ยืน เดิน นั่ง นอน ให้มีความสมดุล โดยเฉพาะ อิริยาบถเดิน ได้แก่ การเดินบิณฑบาตในตอนเช้า พระพุทธรเจ้าและพระสาวกจะออกเดินบิณฑบาตไปตามหมู่บ้านเป็นประจำทุกวัน รวมทั้งการเดินทางไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระอริยสาวกถือว่าการบริหารร่างกายไปด้วย

2.3 ผลกระทบ จากการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ทำให้เกิดมีผลทางด้านสุขภาพทั้งต่อตนเอง และภาพรวมในส่วนของพระธรรมวินัยและพระศาสนาด้วย ซึ่งกล่าวได้ว่าการดูแลสุขภาพเป็นเรื่องที่สำคัญและจำเป็นของมนุษย์ทุกคนที่ดำรงชีวิตในสังคมโลกปัจจุบัน และจากการดูแลสุขภาพใส่ใจสุขภาพของพระสงฆ์นั้น ในส่วนของเรื่องการฉันทภัตตาหารก็ดี ในเรื่องการออกกำลังกายก็ดี ทั้งนี้พระสงฆ์ได้มีการพิจารณาถึงการบริโภคปัจจัย 4 ถือปัจจัยที่สำคัญของบรรพชิต ให้พระสงฆ์พิจารณาในอรรถาพร่างกายของ

ตนเองว่า ควรฉันทให้พอประมาณ พอดี และมีการบริหารร่างกายด้วย ที่ไม่ขัดหลักพระธรรมวินัย เมื่อปฏิบัติ อยู่เป็นประจำ ทำให้มีสุขภาพจิต สุขภาพกาย สุขภาพใจที่ดี และที่สำคัญได้ยึดปฏิบัติตามหลักพระธรรม วินัย ทำให้เป็นที่ยังความศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนสืบไป

3. สัปายะ 4 กับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

หลักสัปายะในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของสัปายะ คือ สภาวะสบาย สภาพที่ เอื้อ เกื้อหนุน เหมาะช่วยให้มีความเป็นอยู่ดี ทำกิจกรรมหรือดำเนินการต่างๆ ได้อย่างผลดี เอื้อต่อการที่ จะปฏิบัติไปสู่ผลสำเร็จ สำหรับผู้สงฆ์ให้เหมาะสมหรือมีความสุขสบายมีความสมดุลที่อยู่อาศัย อยู่ใน สภาวะอากาศสิ่งแวดล้อมที่ดี มีอาชีพ มีบุคคลรอบกายที่ดี และมีอาหารรับประทานที่ดีมีประโยชน์ ปัจจัย ต่างๆ เป็นการสนับสนุนให้ผู้สงฆ์มีสัปายะในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (พระพรหม คุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557)

คำว่า สบายในที่นี้ หมายถึง ทำในสิ่งที่ทำให้มีความสบายต่อสุขภาพของตนเองสัปายะมี 7 ประการ ได้แก่ อาวาส, โภจร, การสนทนา, บุคคล, โภชนะ, ฤดู และอิริยาบถ สัปายะทั้ง 7 ประการนี้ เป็นเครื่องสนับสนุนให้การเจริญ “สมถวิปัสสนา” มีความก้าวหน้าส่วนสัปายะที่มีผลโดยตรงต่อการดูแล สุขภาพนั้นมี 4 ประการ คือ อาวาส, โภชนะ, บุคคล และธรรมะ

อาวาส แปลว่า ที่อยู่อาศัย อาวาสเป็นที่สบายต่อสุขภาพ หมายถึง อาวาสที่มีสิ่งแวดล้อมดีมีอากาศ บริสุทธิ์ ไม่มีมลภาวะเป็นพิษ ไม่ร้อนเกินไป ไม่หนาวเกินไป เป็นต้น การได้อยู่ในอาวาสเช่นนี้ก็จะทำให้มี สุขภาพร่างกายแข็งแรงและอายุยืนสถานที่นั้นต้องมีสภาพที่ถูกกับจริตนิสัยของเราและตัวเรายินดีพอใจที่ จะอาศัยในสถานที่นั้น

บุคคลสัปายะคนที่คบหากันต้องมีธรรมาศยถูกต้อง ไม่แตกแยกกันไปทางเดียวกันคนชอบให้ทาน ก็ต้องอยู่กับคนชอบให้ทาน ชอบเสียสละ เพื่อสาธารณะ ต้องอยู่กับคนลักษณะเดียวกันชอบไม่เหมือนกัน ทำงานด้วยไม่ได้ ไม่ไปทางเดียวกัน งานไม่สำเร็จ ยากอีก กระทบใจกันใจไม่สบายใจ ใจไม่สบาย การปฏิบัติ ธรรม ก็ไม่สะดวกราบรื่น ธรรมะไม่เจริญ เรื่องนี้ต้องคำนึงถึงจัดเป็น บุคคลสบาย (ใจ) และบุคคลรอบข้าง ต้องมีคุณธรรมมีน้ำใจให้ความช่วยเหลือเราได้เมื่อมีปัญหา

โภชนะ แปลว่า อาหาร อาหารเป็นที่สบายต่อสุขภาพ หมายถึง อาหารที่มีประโยชน์ มีคุณค่าทาง อาหารครบถ้วน อาหารการกินในท้องถิ่นนั้นเราสามารถที่จะหาได้และมีเพียงพอต่อการบริโภคและ ปลอดภัยจากสารพิษ เป็นต้น

ธัมมสัปายะเมื่อได้อยู่ในที่ที่มีคำสอนธรรมะที่ดี มีหลักปฏิบัติที่มุ่งตรงต่อหนทางพระนิพพานแล้ว ปัจจัยอย่างอื่นก็พอจะอดทนไปได้ (หรือบางครั้ง “ต้องอดทน”) เพราะหลักสำคัญคือ มุ่งการปฏิบัติธรรม เพื่อพัฒนาคุณธรรม โดยเฉพาะด้านจิตใจ (ธรรมะและชีวิตภูมิทัศน์, เสนาสนะ 5 สัปายะ 4, 2016)

ผลที่ได้ จากการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักสัปปายะ 4 คือ ได้เกิดมีการจักรงสรสิ่งที่เหมาะสมกับตน โดยใช้ปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา สนใจรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยเหลือและพัฒนาชุมชน ให้มีความสุขสงบ ร่มรื่นร่มเย็น เห็นปัญหาตามสิ่งที่ปรากฏขึ้นจริงและแก้ปัญหาในด้านต่างๆ ได้ ทั้งสภาพแวดล้อม และทางสุขภาพกายคือการมีสุขภาพร่างกายดี คือ การมีร่างกายแข็งแรง ไม่เจ็บป่วย และมีอายุยืนยืนานส่วนการมีสุขภาพจิตใจดี คือ การที่มีจิตใจบริสุทธิ์ ผ่องใสอยู่เสมอ จุดสูงสุดของการมีสุขภาพจิตใจดี คือ การกำจัดกิเลสอาสวะได้หมด

4. การประยุกต์หลักสัปปายะ 4 กับการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

การประยุกต์สัปปายะ 4 เพื่อเป็นแนวทางในการทำสิ่งต่างที่อยู่รอบตัวเรา ให้เป็นสิ่งที่สบาย มีสภาพที่เอื้อ สิ่งที่เกิดอุปต่อการพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะสมกันช่วยสนับสนุนให้รู้สึกสบาย โดยเฉพาะสังคม สิ่งแวดล้อม และธรรมชาติรอบตัวมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ จึงกล่าวได้ว่าสิ่งแวดล้อมดี หรือสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา สิ่งต่างก็เอื้อต่อความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตประจำวัน ในทางตรงกันข้าม หากอยู่ในสถานที่ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเป็นอยู่หรือการดำเนินชีวิตก็จะทำให้เกิดความลำบาก

หลักสัปปายะ เป็นสิ่งที่สนับสนุนเกื้อกูล ส่งเสริมหรืออำนวยให้เกิดความสะดวกสบายเกิดความคล่องตัวในการเป็นอยู่ ในการทำความดี คำว่า สบายในทางพระพุทธศาสนา ไม่ได้หมายความว่าสบายตามกิเลส สบายตามความอยากในสิ่งซึ่งเป็นอกุศล แต่สบายในที่นี้หมายถึง สิ่งที่จะช่วยเกื้อกูลให้ชีวิตไม่ลำบากในการสร้างกุศลคุณงามความดีหรือเรียกง่ายๆ ว่า สิ่งที่จะเกื้อกูลในการพัฒนาชีวิต ในพจนานุกรมไทยบาลี กล่าวถึงคำที่เป็นไวยากรณ์ของคำว่า สบาย หลายคำ เช่น สัปปาย สุข ผาสุ ผาสุก อาโรคฺย สาท สุขิต อนามย กุสล (พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช), 2559, หน้า 675)

การพิจารณาบริโภคาหารต้องให้เหมาะสมกับฐานะตนเอง ไม่เบียดเบียนชีวิตของผู้อื่น เช่น อาหารในท้องถิ่น อาหารตามฤดูกาล เพิ่มความสามารถในการต้านทานโรค บริโภคพอประมาณ ตามความเหมาะสมและความต้องการของร่างกายของแต่ละบุคคล เมื่อร่างกายได้รับสารอาหารที่มีคุณค่าครบถ้วน ร่างกายก็จะแข็งแรง ทำให้มีสุขภาพดีต้านทานโรคได้ดี

ตารางที่ 1 ผลการประยุกต์หลักสัปปายะ 4 ในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

สัปปายะ 4	กิจกรรม	ผลที่ได้
อवासสัปปายะ ที่อยู่อาศัย สถานที่สภาพแวดล้อม	ทำความสะอาดที่อยู่อาศัยเป็นประจำ, กิจกรรม 5 ส. กิจกรรมปลูกป่า	ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นรมณียสถาน เป็นที่รื่นรมย์ใจ เจริญตาแก่ผู้พบเห็นวัด เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งทางด้าน

สัปปายะ 4	กิจกรรม	ผลที่ได้
อาวาสสัปปายะ ที่อยู่อาศัย สถานที่สภาพแวดล้อม	ทำความสะอาดที่อยู่อาศัยเป็นประจำ, กิจกรรม 5 ส. กิจกรรมปลูกป่า	กายภาพและด้านจิตใจ วัดสวยงาม มีความสะอาดวัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในวัดเป็นสถานที่ที่น่าพักผ่อน น่านุโมทนาอย่างยิ่ง รื่นรมย์ใจของผู้ไปมาหาสู่ หรือมาทำบุญและสภาพแวดล้อมบรรยากาศสถานที่ของวัดให้เป็นสัดส่วน และยังคงความเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนด้วย
บุคคลสัปปายะพระสงฆ์ ฆราวาส อุบาสก อุบาสิกา	กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาสดมภ์ ทำวัตรเช้า-เย็น ร่วมทำสังฆกรรมทำบุญประเพณี	สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด และหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ ในชุมชน คณะสงฆ์มีความสามัคคี ไม่มีปัญหาทั้งภายในวัดและชุมชน มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน
โภชนสัปปายะอาหาร	ควบคุมอาหาร เลี่ยงอาหารไขมันสูง เค็มจัด อาหารทอด งดเครื่องดื่มที่มีน้ำตาล บริโภคพอประมาณ	พฤติกรรมการฉันอาหารพระสงฆ์เปลี่ยนไปในทางที่ดีเอาใจใส่เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพมากขึ้น รู้จักประมาณในการบริโภค ปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บมีสุขภาพที่ดี ทั้งทางกาย และทางใจ
ธัมมสัปปายะ การประพฤติปฏิบัติคุณธรรม จริยธรรม	ปฏิบัติธรรม ฝึกกรรมฐาน เติบงกรรม การประพฤติพรหมจรรย์ ยึดหลักพระ	การที่มีจิตใจบริสุทธิ์ ผ่องใสอยู่เสมอ จุดสูงสุดของการมีสุขภาพจิตใจดี คือ การกำจัด

สัปดาห์ 4	กิจกรรม	ผลที่ได้
อวาสสัปดาห์ ที่อยู่อาศัย สถานที่สภาพแวดล้อม	ธรรมวินัย	กิเลสอาสวะได้หมดเกิดการพัฒนาด้านปัญญา เป็นต้น

ผลจากการชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมต่างๆเป็นตัวอย่างที่สำคัญ ในการดูแลส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์เป็นกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความเอาใจใส่ให้ความสำคัญในคุณภาพชีวิตที่ดีของพระสงฆ์เอง หรือแม้แต่เรื่องดูแลพัฒนาวัดให้เป็นรมณีสถาน คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร ถือว่าได้ปฏิบัติตามข้อวัตรที่พระพุทธองค์ได้ทรงวางแนวทางไว้จนทำให้เห็นการพัฒนาเปลี่ยนแปลง ทั้งสุขภาพกายสุขภาพใจสติปัญญา และสามารถนำผลสำเร็จไปเป็นแนวทางปฏิบัติ ให้วัดต่างๆนำไปศึกษา และพัฒนาต่อไป

5. สรุป

การดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักสัปดาห์ 4คือมี อวาสสัปดาห์ โภชนสัปดาห์ บุคคลสัปดาห์ และธัมมสัปดาห์ ได้เกิดมีการจัดสรรสิ่งที่เหมาะสมกับตน โดยใช้ปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา สนใจรักษาสิ่งแวดล้อม ช่วยเหลือและพัฒนาชุมชน ให้มีความสุข สงบ ร่มเย็นร่มเย็นการมีสุขภาพดีได้ต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างควบคู่กันไป ธรรมานุสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ โดยมีกรอบแนวทางการดำเนินงาน 3 ด้าน คือ 1) พระสงฆ์กับการดูแลสุขภาพตนเองตามหลักพระธรรมวินัย 2) ชุมชนและสังคมกับการดูแลสุขภาพจากพระสงฆ์ที่ถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และ 3) บทบาทพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพแข็งแรง ทรงชี้แนะให้พุทธสาวกดำรงตนให้เป็นผู้มีโรคภัยน้อย รวมถึงการบริโภคปัจจัย 4 เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคภัยเบียดเบียน ความดำรงอยู่แห่งอติภาพ ความเป็นอยู่โดยผาสุก และอนุเคราะห์แก่การประพฤติพรหมจรรย์ทำให้รู้จักประมาณในการบริโภค มีสุขภาพที่ดี ทั้งทางกาย และทางใจ การที่มีจิตใจบริสุทธิ์ ผ่องใสอยู่เสมอ

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ทำให้วัดเป็นอาราม เป็นรมณีสถาน เป็นที่รื่นรมย์ใจ เจริญตาแก่ผู้พบเห็นวัด เป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งทางด้านกายภาพและด้านจิตใจ วัดสวยงาม มีความสะอาด วัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในวัดเป็นสถานที่น่าพักผ่อน น่าอนุโมทนาอย่างยิ่ง รื่นรมย์ใจของผู้ไปมาหาสู่ หรือมาทำบุญและสภาพแวดล้อม บรรยากาศสถานที่ของวัดให้เป็นสัดส่วน และยังความเลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนด้วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง บ้าน วัด และหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ ในชุมชน คณะสงฆ์มีความสามัคคีไม่มีปัญหาทั้งภายในวัดและชุมชน มีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันพฤติกรรมการทำอาหารมาถวายพระสงฆ์ของญาติโยมใส่ใจมากขึ้น การพิจารณาฉันอาหารของพระสงฆ์เปลี่ยนไปในทางที่ดีเอาใจใส่เกี่ยว

กับเรื่องสุขภาพมากขึ้น รู้จักประมาณในการบริโภคปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บ มีสุขภาพที่ดี ทั้งทางกาย และทางใจ การที่มีจิตใจบริสุทธิ์ ผ่องใสอยู่เสมอ จุดสูงสุดของการมีสุขภาพจิตใจดี คือ การกำจัดกิเลสอาสวะได้หมด เกิดการพัฒนาด้านปัญญา เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการฝ่ายสาธารณสุขสงเคราะห์. (2560). *ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
- ธรรมะและชีวิตปฏิวัติ. (2566). *เสนาสนะ 5 สัปดาห์ 4*. เข้าถึงได้จาก https://bhuritatta.blogspot.com/2016/09/blog-post_3.html
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด*. กรุงเทพฯ: ช่อระกา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). (2559). *พจนานุกรมไทย-บาลี*. กรุงเทพฯ: ปัญญามิตรการพิมพ์.
- ยุพยง พรหมโมบล, สุริย์รัตน์ นิธิภัทรรัตน์ และสุภาภรณ์ ตันติสุวณิชย์กุล. (2548). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการส่งเสริมสุขภาพของพระสงฆ์ที่มารับบริการ ณ หน่วยตรวจผู้ป่วยนอกโรงพยาบาลสงฆ์. *วารสารกรมการแพทย์*, 30(3), 48-56.
- Hfocus เจาะลึกระบบสุขภาพ. (2567). *ผลักดันฐานข้อมูลสุขภาพพระสงฆ์ ยกระดับบริการสาธารณสุข*. เข้าถึงได้จาก <https://www.hfocus.org/content/2024/01/29410>.
- Sonthana. (2017). *The Squat Bible: The Ultimate Guide to Mastering the Squat and Finding Your True Strength*. New York: CreateSpace Publishing.

พระสงฆ์กับบทบาทผู้นำจิตวิญญาณในชุมชนเพื่อสร้างสันติสุข

Monks and their role as spiritual leaders in the community

พระรัตนพล ญาณิสฺสโร, พระมหาณัฐพันธ์ สุทฺตสนฺนิภาณี, พระครูปริยัติพุทธิคุณ, พระมหาบัวพันธ์ ฉนฺทโสภโณ
และพระมหาถาวร ถาวรเมธี

Phra Rattanaphon Yanissaro, Phramaha Natthaphan Sudsanavibhani,
Phrakhru Pariyatputtikhun, Phramaha Buapan Chanthasophano
and Phramaha Thaworn Thawornmethi

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: lasando113@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนและสังคม เพื่อการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้น โดยใช้หลักธรรมที่มีชื่อว่า ทิศ 6 มาปรับประยุกต์ใช้ตามบริบทของสังคมในปัจจุบัน หลักทิศ 6 เป็นการกล่าวถึงหน้าที่ความสัมพันธ์ของคนในสังคมต่างคนต่างก็มีบทบาทหน้าที่ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างกัน ได้แก่ มารดาบิดากับบุตรธิดา ครูกับศิษย์ ภรรยากับสามี มิตรสหาย เจ้านายกับลูกน้อง และพระสงฆ์ สมณชีพรามณ์ทั้งหลาย โดยบทความวิชาการนี้ได้เน้นไปที่พระสงฆ์ คือ อุปัชฌาย์ ทิศเบื้องบน ผู้เป็นที่เคารพนับถือ ในชุมชน บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ที่สร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาให้กับคนในชุมชนต่อพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ได้ชื่อว่าเป็นผู้มีศีล มีธรรม เป็นที่เคารพบูชา เป็นแบบอย่างที่ดีของชาวพุทธทั้งหลาย หน้าที่ของพระสงฆ์ในหลักทิศ 6 เป็นการสร้างความสงบให้เกิดขึ้นภายในตัวบุคคล และสังคม ด้วยการอบรม สั่งสอน แนะนำการดำเนินชีวิตไปตามทำนองคลองธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน และสังคมอย่างสันติสุข

คำสำคัญ: พระสงฆ์; ผู้นำ; จิตวิญญาณ; หลักธรรม

Abstract

This academic article aims to present the role of monks as spiritual leaders in the community and society. in order to create peace By using the principles called the 6 Directions to adapt them to the context of today's society. The 6 Directions are about

the duties and relationships of people in society. Each person has a role to play in building relationships with each other, including mothers and fathers and children, teachers and students, wives and husbands, friends, bosses and subordinates, and monks and monks and brahmins. This academic article focuses on the monks, that is, the Upapramitis, the direction above, who is respected in the community, and the role and duties of the monks that build confidence. Faith for people in the community in Buddhism Monks are known as having good morals and Dhamma, and are revered. It is a good example for all Buddhists. The duty of the monks in the Six Directions is to create peace within individuals and society by training, teaching, and advising on living life in accordance with Dhamma. for the coexistence of people in the community and society in peace.

Keywords: monks; leader; spirit; principles

1. บทนำ

นับตั้งแต่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้และทรงแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 ได้แก่ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ณ มฤคทายวัน ตำบลอิสิปตนะ เมืองพาราณสีในวันเพ็ญ 15 ค่ำ เดือน 8 (วันอาสาฬหบูชา) ปฐมเทศนานั้นมีชื่อว่า ชื่อว่า “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” แปลว่า พระสูตรแห่งการหมุนวงล้อธรรม หรือพระสูตรแห่งการแผ่ขยายธรรมจักร โกณฑัญญะผู้เป็นหัวหน้าปัญจวัคคีย์ได้เกิดเข้าใจธรรม เรียกว่า เกิดดวงตาแห่งธรรมหรือธรรมจักขุ บรรลุเป็นโสดาบัน จึงทูลขอบรรพชาและถือเป็นพระภิกษุสาวก รูปแรกในพระพุทธศาสนา มีชื่อว่า อัญญาโกณฑัญญะหลังจากนั้นพระพุทธเจ้าก็ได้ทรงแสดงพระธรรมเทศนาที่มีชื่อว่า “อนัตตลักขณสูตร” ทำให้ปัญจวัคคีย์ที่เหลือทูลขอบรรพชา จากนั้นไม่นานต่อมาก็ได้มีกุลบุตรอีกมากมายมาขอบรรพชาเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา ทำให้มีพระสงฆ์เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากถือเป็นกำลังหลักในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2566)

บทบาทของพระสงฆ์ตามหลักพระพุทธศาสนาแล้วพระสงฆ์คือผู้บวชในบวรพระพุทธศาสนาแล้วซึ่งสภาวะความเป็นปัจเจกภาวะ แต่มีชีวิตเพื่อสังฆภาวะ เพื่อชุมชน มีจิตวิญญานเพื่อชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันวัดหรือพระสงฆ์กลายเป็นศูนย์กลางของชุมชนไปในตัว วัดเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ของชุมชนบทบาทของพระสงฆ์ในประเทศไทยมีมากขึ้นตามสภาพของสังคมไทยในปัจจุบัน เช่น ด้านการปกครอง ด้านเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ซึ่งงานทั้ง 6 ด้านที่กล่าวมานี้พระสงฆ์ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของการดำเนินชีวิต สังคมสงฆ์ต้องเป็นสังคมแบบอย่างหรือสังคมต้นแบบของสังคมเพื่อให้คนในชุมชนได้ปฏิบัติตามแต่ในสภาพสังคมไทยใน

ปัจจุบันนี้ บริบทพื้นฐานสภาพสังคมของชุมชนในประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก หลังจากเมืองไทยเราได้นำแนวคิดพัฒนามาจากคำว่า (Development) ซึ่งเป็นตะวันตกมาใช้เป็นฐานในการพัฒนา มีความยุ่งยาก ซับซ้อน (Complexity) ในด้านของเงื่อนไข และเหตุปัจจัย (พระมหาจักรพันธ์ จุกกวโร, 2551)

ดังที่กล่าวมาในเบื้องต้นแล้วนั้นทำให้ผู้เขียนสนใจนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีชื่อว่า ทิศ 6 มาใช้ในการศึกษาเพื่อการเขียนบทความนี้ หนึ่งในหลักธรรมของทิศ 6 นั้น คือ อุปริมทิส แปลว่า ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณชีพรากษณ์ทั้งหลายหน้าที่ของพระสงฆ์ในทิศ 6 คือ 1) ห้ามปรามจากความชั่ว 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี 4) ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง 5) ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง 6) บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ (ถ้าปรารถนากำเนิดศิริ, 2564) หน้าที่ทั้ง 6 ข้อที่กล่าวมานี้พระสงฆ์พึงปฏิบัติให้เป็นประจำ เพราะประชากรคนไทยส่วนมากเป็นชาวพุทธมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางจิตใจ (จิตวิญญาน) เพราะพระสงฆ์เป็นผู้ที่สูงสุดด้วยคุณธรรม อีกทั้งยังเป็นผู้ชี้ทิศ และเป็นแหล่งผลิตศีลธรรมอีกด้วย

2. บทบาทของพระสงฆ์ตามหลักของทิศ 6

บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ในทิศ 6 คือ อุปริมทิส ทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เป็นสาวกผู้สืบทอดพระธรรมคำสอนมาจากพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำทางสว่างมาสู่จิตใจของผู้คน อีกทั้งยังช่วยชี้ทิศที่ถูกต้อง จึงเป็นผู้ที่ควรอุปถัมภ์ คัดดี พุดดี และปฏิบัติดีต่อท่านให้การต้อนรับด้วยความเต็มใจ

1. ทิศ 6 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสพระธรรมเทศนาเรื่องทิศ 6 เอาไว้ใน สังคาลกสูตร แล้วใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ครอบคลุมไปทั่วแผ่นดินชมพูทวีปในเวลาต่อมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนต่อบุคคลต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัว เป็นหลักการจัดการความสัมพันธ์กับคนในสังคมเดียวกัน โดยเปรียบเทียบบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับตัวเราเป็นทิศทั้ง 6 ทิศ บุคคลประเภทต่างๆ ที่เราต้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ ดุจทิศที่อยู่รอบตัวจัดเป็น 6 ทิศดังนี้

1.1 ปุริตถิมทิสทิศเบื้องหน้า คือ ทิศตะวันออก ได้แก่ มารดาบิดา เพราะเป็นผู้มีอุปการะแก่เรามาก่อนบุตรธิดาพึงบำรุงมารดาบิดา ผู้เป็นทิศเบื้องหน้า ดังนี้ 1) ทานเลี้ยงเรามาแล้ว เลี้ยงท่านตอบ 2) ช่วยทำการงานของท่าน 3) ดำรงวงศ์สกุล 4) ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นทายาท 5) เมื่อท่านล่วงลับไปแล้ว ทำบุญอุทิศให้ท่าน บิดามารดาอย่ามอนุเคราะห์บุตรธิดา ดังนี้ 1) ห้ามปรามจากความชั่ว 2) ให้ตั้งอยู่ในความดี 3) ให้ศึกษาศิลปวิทยา 4) หาคุ้มครองที่สมควรให้ 5) มอบทรัพย์สมบัติให้ในโอกาสอันสมควร

1.2 ทักขิมทิสทิศเบื้องขวา คือ ทิศใต้ ได้แก่ ครูอาจารย์ เพราะเป็นทักษิณบุคคล ควรแก่การบูชาคุณศิษย์พึงบำรุงครูอาจารย์ ผู้เป็นทิศเบื้องขวา ดังนี้ 1) ลูกต้อนรับแสดงความเคารพ 2) เข้าไป

หา เพื่อบำรุง คอยรับใช้ ปรีกษา และรับคำแนะนำ 3) ไฟใจเรียน คือ มีใจรัก เรียนด้วยศรัทธา และรู้จักฟัง ให้เกิดปัญญาครูอาจารย์ย่อมอนุเคราะห์ศิษย์ ดังนี้ 1) ฝึกฝนแนะนำให้เป็นคนดี 2) สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 3) สอนศิลปวิทยาให้สิ้นเชิง 4) ยกย่องให้ปรากฏในหมู่คณะ 5) สร้างเครื่องคุ้มภัยในสารทิศ สอนฝึกให้รู้จัก เลี้ยงตัวรักษาตนในอันที่จะดำเนินชีวิตต่อไปด้วยดี

1.3 ปัจฉิมทิศทิศเบื้องหลัง ทิศตะวันตก ได้แก่ บุตรภรรยา เพราะติดตามเป็นกำลังสนับสนุน อยู่ข้างหลัง สามิบำรุงภรรยา ผู้เป็นทิศเบื้องหลัง ดังนี้ 1) ยกย่องให้เกียรติสมกับฐานะที่เป็นภรรยา 2) ไม่ดูหมิ่น 3) ไม่นอกใจ 4) มอบความเป็นใหญ่ในงานบ้านให้ 5) หาเครื่องประดับมาให้เป็นของขวัญตามโอกาส ภรรยาย่อมอนุเคราะห์สามี ดังนี้ 1) จัดงานบ้านให้เรียบร้อย 2) สงเคราะห์ญาติมิตรทั้งสองฝ่ายด้วยดี 3) ไม่นอกใจ 4) รักษาทรัพย์สมบัติที่หามาได้ 5) ขยันไม่เกียจคร้านในงานทั้งปวง

1.4 อุตตรทิศทิศเบื้องซ้าย ทิศเหนือ ได้แก่ มิตรสหาย เพราะเป็นผู้ช่วยให้ข้ามพ้นอุปสรรค ภัยอันตราย และเป็นกำลังสนับสนุน ให้บรรลุความสำเร็จบุคคลพึงบำรุงมิตรสหาย ผู้เป็นทิศเบื้องซ้าย ดังนี้ เพื่อแบ่งปัน พุดจามน้ำใจ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีตนเสมอ ร่วมสุขร่วมทุกข์กัน ซื่อสัตย์จริงใจต่อกันมิตร สหายย่อมอนุเคราะห์ตอบ ดังนี้ 1) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษาป้องกัน 2) เมื่อเพื่อนประมาท ช่วยรักษา ทรัพย์สมบัติของเพื่อน 3) ในคราวมีภัย เป็นที่พึ่งได้ 4) ไม่ละทิ้งในยามทุกข์ยาก 5) นับถือตลอดถึงวงศ์ ญาติของมิตร

1.5 เหนือทิศทิศเบื้องล่าง ได้แก่ คนรับใช้และคนงาน เพราะเป็นผู้ช่วยทำงานต่างๆ เป็น ฐานกำลังให้นายพึงบำรุงคนรับใช้และคนงาน ผู้เป็นทิศเบื้องล่าง จัดการงานให้ทำตามความเหมาะสมกับ กำลังความสามารถ ให้ค่าจ้างรางวัลสมควรแก่งานและความเป็นอยู่ จัดสวัสดิการดี มีช่วยรักษาพยาบาล ให้ยามเจ็บไข้ ได้ของแปลกๆ พิเศษมา ก็แบ่งปันให้ ให้มีวันหยุดและพักผ่อนหย่อนใจตามโอกาสอันควร คนรับใช้และคนงานย่อมอนุเคราะห์นาย เริ่มทำการงานก่อนนายเลิกงานที่หลังนาย ถือเอาแต่ของที่นาย ให้ ทำการงานให้เรียบร้อยและดียิ่งขึ้น และนำเกียรติคุณของนายไปเผยแพร่

1.6 อุปริมทิศทิศเบื้องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ เพราะเป็นผู้สูงด้วยคุณธรรม และเป็นผู้นำทางจิตใจ คฤหัสถ์ย่อมบำรุงพระสงฆ์ ผู้เป็นทิศเบื้องบน จะทำสิ่งใด ก็ทำด้วยเมตตา จะพูดสิ่ง ใด ก็พูดด้วยเมตตา จะคิดสิ่งใด ก็คิดด้วยเมตตา ต้อนรับด้วยความเต็มใจ อุปถัมภ์ด้วยปัจจัย 4 พระสงฆ์ ย่อมอนุเคราะห์คฤหัสถ์ห้ามปรามจากความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดี 3.) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดีให้ ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง บอกทางสวรรค์ คือทางชีวิตที่มีความสุขความเจริญ ให้(พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551 : 132-133)

บทบาททางสังคมของบุคคลกลุ่มต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับตัวเรา การปฏิบัติตนได้ถูก ต้อง และเหมาะสมกับสถานภาพ ถือเป็นรากฐานที่สำคัญของความสงบสุขในสังคมหากว่าบุคคลในแต่ละ ทิศทั้ง 6 ทิศ ปฏิบัติตนตามหน้าที่ อยู่ประจำทิศได้สมบูรณ์จริงๆ แล้ว ย่อมสามารถที่จะช่วยสร้างสังคม

ส่วนใหญ่ ให้เจริญรุ่งเรืองทั้งทางโลกและทางธรรมพระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดให้ พระสงฆ์ เป็นทิศเบื้องบน เพื่อเป็นแหล่งเผยแผ่ศีลธรรม แล้วส่งต่อไปกับอีก 5 ทิศที่เหลือ โดยเฉพาะ 2 ทิศที่สำคัญ คือ ทิศเบื้องหน้า มารดาบิดากับทิศเบื้องขวาครูอาจารย์ เพื่อให้ทิศทั้ง 2 นี้ นำศีลธรรมที่ได้มาส่งต่อไปให้กับบุคคลที่อยู่ตรงกลาง ส่วนพระสงฆ์เองเมื่อมีโอกาส ท่านก็จะลงมาเผยแผ่ศีลธรรมให้กับบุคคลที่อยู่ตรงกลางด้วยตัวของท่านเช่นกัน บ้าน วัด โรงเรียน จึงเป็นแหล่งปลูกฝังศีลธรรมเบื้องต้น ที่สำคัญที่สุดของพวกเราแต่ละคน สำหรับบุคคลในทิศที่เหลือ ไม่ว่าจะเป็นทิศเบื้องหลัง ทิศเบื้องซ้าย ทิศเบื้องล่าง หรือแม้แต่ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องหน้า ทิศเบื้องขวาของเราต่างก็มี บ้าน วัด โรงเรียน เป็นแหล่งปลูกฝังศีลธรรมให้เช่นกัน (นายติวพรี, 2566)

หลักธรรมทิศ 6 ได้แสดงให้เห็นว่าแนวคิดของพระพุทธศาสนาวางอยู่บนพื้นฐานการให้ความสำคัญของหน่วยเล็กๆ ที่มีอยู่ในสังคม ถ้าหากว่าผู้คนตามหลักของทิศ 6 ไม่ปฏิบัติตามหลักการที่วางไว้แล้ว เช่น บุตรธิดาไม่กตัญญูต่อบิดามารดา ไม่เลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ย่อมทำให้บิดามารดาไม่ได้รับการอุปถัมภ์ดูแล กลายเป็นภาระสังคม แต่ถ้าหากว่าทุกคนในสังคมปฏิบัติตามหลักของทิศ 6 แล้วนั้นก็จะสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ประกอบอาชีพอย่างสุจริต มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สภาพสังคม ก็จะมีสันติสุขเกิดขึ้นตามมา

2. บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้วางหลักธรรมเรื่องทิศ 6 ไว้เพื่อเป็นตัวควบคุมระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ทุกคนในสังคม เมื่อมนุษย์ในสังคมมีความราบรื่นเรียบร้อย ทุกคนก็จะสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข และเกิดสันติภาพขึ้นได้ บทบาทของพระสงฆ์ในทิศ 6 นั้นได้กำหนดให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน อบรมสั่งสอนคนในสังคมให้ประพฤติตัวอยู่ในศีลธรรม ช่วยเหลืออนุเคราะห์เมื่อสังคมตกที่นั่งลำบาก หรือประสบปัญหา ขี้ทางขวางในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีสติ และคนในสังคมก็ปฏิบัติต่อพระสงฆ์ด้วยความเมตตา เต็มใจ และบำรุงท่านด้วยปัจจัย 4 หลักธรรมในทิศ 6 ได้วางหลักให้พระสงฆ์และคฤหัสถ์มีความสัมพันธ์แบบถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน

ปัจจุบันการใช้ชีวิตของพระสงฆ์ในสังคมมีความสัมพันธ์กันอยู่ 2 ด้าน คือ 1) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กันเอง เช่น งานการปกครองคณะสงฆ์ การทำสังฆกรรม การระงับอธิกรณ์ เป็นต้น ในความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กันเองนั้นอยู่ภายใต้หลักของพระวินัย ให้ความเคารพกันตามหลักของอาวุโส 2) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับคฤหัสถ์นั้น พระสงฆ์ถูกกำหนดให้ต้องฝากชีวิตความเป็นอยู่ไว้กับคฤหัสถ์ คือพระสงฆ์จะต้องอาศัยปัจจัย 4 จากคฤหัสถ์เช่นอาหาร ผ้าไตรจีวร ภูมิจิต วิหาร เจริญ และยารักษาโรคต่างๆ พระสงฆ์จำเป็นต้องอาศัยคฤหัสถ์อยู่เป็นประจำ พระสงฆ์หน้าที่ทางสังคมเกิดขึ้นได้เพราะความผูกพันในด้านอาศัยปัจจัย 4 จากคฤหัสถ์อยู่เป็นสำคัญพระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่ที่จะต้องช่วยเหลือคฤหัสถ์ให้พ้นจากความทุกข์ โดยอาศัยความเมตตา ศีลธรรมที่มีอยู่ในตัวของพระสงฆ์ พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนหน้าที่นี้ ตั้งแต่ทรงเริ่มประกาศพระศาสนาทีเดียว ดังจะเห็นได้จากพุทธพจน์ ในการส่งพระ

สาวออกประกาศพระศาสนาว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ทั้งหลาย” (วัดญาณเวศกวัน, 2564)

หน้าที่หลักของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา แล้วปฏิบัติตาม พร้อมทั้งนำมาเผยแผ่แก่คฤหัสถ์ ประชาชนทั่วไป พระสงฆ์ในประเทศไทยมีหน้าที่ และบทบาทที่ต้องปฏิบัติต่อคณะสงฆ์รวมถึงคฤหัสถ์ในสังคม การปกครองคณะสงฆ์ การจัดการศึกษาแก่พระสงฆ์ สามเณร และคฤหัสถ์ทั่วไป การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ ก่อสร้างบูรณปฏิสังขรณ์ สิ่งปลูกสร้างภายในวัด การสาธารณสงเคราะห์ การให้การความสงเคราะห์ด้านการศึกษา งานทั้ง 6 ด้านของพระสงฆ์ไทยได้สอดคล้องกับหลักทศ 6 ในข้อ อุปริมทศ ทศเบื่องบน ได้แก่ สมณพราหมณ์ คือ พระสงฆ์ ในอุปริมทศของทศ 6 คือทศเบื่องบน หน้าที่ของพระสงฆ์โดยรวมแล้ว คือ การอบรมสั่งสอนคฤหัสถ์ ให้มีศีล ประพฤติตัวเป็นคนดี รู้จักช่วยเหลือแบ่งปัน แนะนำเส้นทางแห่งความเจริญในการดำเนินชีวิต

หลักธรรมที่มีชื่อว่าทศ 6 นั้นได้วางรากฐานระบบความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันระหว่างคนในสังคม ต่างคนก็ต่างมีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันและกัน เช่น พ่อแม่กับบุตรธิดา ครูอาจารย์กับศิษย์ สามีกับภรรยา ญาติมิตรสหาย เจ้านายกับลูกน้อง พระสงฆ์กับฆราวาสคฤหัสถ์ โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน อบรมสั่งสอน ชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับคฤหัสถ์ ประชาชนทั่วไป สามารถนำไปใช้กับตัวเองและคนอื่นได้ สังคมจะสงบและมีสันติสุขได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคนทุกฝ่าย หากทุกคนในสังคมประพฤติปฏิบัติหน้าที่ของตนตามหลักของทศ 6 แล้วความเจริญในสังคมก็จะบังเกิดขึ้น ความสงบสุขจะมีอยู่บนโลกใบนี้

3. พระสงฆ์ในฐานะผู้นำจิตวิญญาณในชุมชน

พระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณในชุมชนจะมีความรู้ ความสามารถ ยึดมั่นในพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างที่ดีและมีหน้าที่แนะนำ สั่งสอน อบรม ชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตตามทำนองคลองธรรม คือการมีสัมมาทิฐิ แก่คฤหัสถ์ทั้งชายและหญิงพระสงฆ์ต้องศึกษาหลักไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ให้แตกฉานเพื่อการพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นปูชนียบุคคลของพระพุทธศาสนาภายภาคหน้าต่อไป

1. ผู้นำ ได้มีนักวิชาการผู้มีความรู้หลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่าผู้นำไว้หลากหลายความหมายเช่น 1) พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 ให้ความหมายของผู้นำว่า เป็นนามหมายถึง “หัวหน้า” (พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ, 2530 : 256) 2.) ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งนำกลุ่มหรือพากลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์หรือสู่จุดหมายที่วางไว้ แม้แต่เพียงชี้แนะให้กลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางก็ถือว่าเป็นผู้นำทั้งนี้รวมถึงผู้นำที่นำกลุ่มออกนอกกลุ่มนอกทางด้วย (กวี วงศ์พุทธ, 2535: 14-15) 3) ผู้นำ หมายถึง ผู้มี

อิทธิพล มีศีลปะ มีอิทธิพลต่อกลุ่มชน เพื่อให้พวกเขามีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ (บุญทัน ดอกไธสง, 2535:266)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ผู้นำ หมายถึง บุคคลซึ่งเป็นหัวหน้าหน่วยงานหรือองค์กร มีอำนาจหน้าที่เหนือคนอื่นภายในองค์กรนั้นๆ ทำหน้าที่ในการสั่งการ วางแผน แนะนำ ชี้แนะหรือปฏิบัติ และมีความสามารถในการนำพากลุ่มหรือองค์กรไปสู่วัตถุประสงค์หรือสู่จุดหมายที่วางไว้(ครูบ้านนอกดอทคอม, 2552)

2. ผู้นำที่ดีในทางพระพุทธศาสนามีรากฐานแนวคิดมาจากการสร้างสรรค์บุคลากรในองค์กร หน่วยงาน ให้มีภาวะ บุคลิกภาพภาวะความเป็นผู้นำ การใช้เทคนิควิธีการ ความรู้ความสามารถในการจูงใจให้บุคคลอื่นปฏิบัติตามวัตถุประสงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนที่ตั้งเอาไว้ พระพุทธเจ้าทรงใช้พุทธวิธีในการเป็นผู้นำของพระองค์ด้วยการใช้หลักธรรมและการปฏิบัติของพระองค์เอง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเหล่าบรรดาพระสาวก และศฤงคารได้ประพฤติปฏิบัติตาม พระพุทธเจ้าทรงเน้นย้ำให้พระสาวกฝึกฝนพัฒนาตนเองตามกำลังความสามารถ เพื่อเป็นกำลังหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระพุทธศาสนาได้แบ่งประเภทของผู้นำไว้ 2 ลักษณะ คือ 1) ผู้นำแบบธรรมราชา ผู้นำที่ได้ชื่อว่า ราชา คือ ผู้นำซึ่งยังชนทั้งหลายให้อยินดีด้วยทศพิธราชธรรม ดังนั้น ผู้นำที่เป็นธรรมราชา หมายถึง ผู้นำทรงไว้ซึ่งความรู้ในธรรมของพระพุทธศาสนา (กิริติ กมลประเทืองกร, สุวัฒน์ รักขันโท, 2560 : 128) 2) ผู้นำแบบสมมติเทวราชา ลักษณะสำคัญของผู้นำแบบสมมติเทวราชา คือ การยกอำนาจสิทธิ์ขาดให้เป็นผู้ยิ่งใหญ่ เป็นผู้ดูแลรักษาความสงบ ปราบปรามเหตุการณ์ให้อยู่ในความสงบ ดำเนินการบริหารกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ผู้เป็นเทวราชาจะมีภาวะหรือคุณธรรมที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญ คือ มีความกล้าหาญเฉพาะในสิ่งที่เป็นธรรมตามทศพิธราชธรรม สิ่งที่เหมือนกันในเทวราชาและธรรมราชามีใช้เพียงสถานะสูงสุดในสังคม แต่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เท่าเทียมกันกับทุกๆ คน ในฐานะสมาชิกในสังคม ในฐานะผู้นำคือพันธกรณีในการดูแลทุกข์สุขของประชาชน ดังนั้น ประชาชนคนธรรมดาถ้ากระทำความดีก็อาจได้รับการยกย่องยอมรับนับถือให้เป็นสมมติเทพได้ คือ กษัตริย์ในยุคหนึ่งนั่นเอง

ผู้นำที่ดีตามหลักพระพุทธศาสนาในยุคสมัยใหม่ ควรมีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป ใช้หลักสัมมาวาจาในการสื่อสารเป็นประการแรก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน ปัญหาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง หรือแม้กระทั่งปัญหาภายในองกรเอง การเป็นผู้นำที่ดีนอกจากจะต้องมีหลักของทศ 6 หลักปฏิบัติแล้วควรมีหลักพรหมวิหาร 4 คือ 1) เมตตา มีน้ำใจ ปราปรณาดีต่อผู้อื่น 2) กรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ 3) มุทิตา ยินดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุน 4) อุเบกขา มีความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง ปัจจุบันประเทศไทยได้รับเอาอิทธิพลแนวคิดจากทางตะวันตกมาบริหารจัดการองค์กร ตั้งแต่ระดับสูงสุดจนถึงระดับล่างสุด คือ ตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับหมู่บ้านหรือชุมชน การนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการบริหารจัดการประเทศ จึงเป็นทางเลือกที่ดีมากกว่าการที่จะรับเอาแนวคิดจากทางตะวันตกมาใช้ในการบริหารจัดการประเทศแต่เพียงอย่างเดียว

พระสงฆ์ในฐานะผู้นำจิตวิญญาณในชุมชน ควรจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ความสามารถ ทั้งทางโลกและทางธรรม ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศุภุสสั ทั้งชายและหญิง สามารถจูงใจบุคคลทั้งหลายให้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาได้ เพื่อการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาในยุคปัจจุบัน ดังเช่นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบรรดาพระสาวก และศุภุสสัทั้งหลายได้ดำเนินรอยตามในยุคสมัยพุทธกาลที่ผ่านมา

4. บทบาทของพระสงฆ์ตามหลักของทศ 6

บทบาทของพระสงฆ์ตามหลักของทศ 6

ทศ 6 (อุปริมทศ)	ข้อปฏิบัติ	ผลกระทบที่ได้รับ
1. ห้ามปรามจากความชั่ว	- ส่งเสริมให้มีการเข้าวัดรักษาศีล ปฏิบัติธรรม ฝึกตนให้กาย วาจา ใจ มีความสงบ	กายภาพและด้านจิตใจ วัดสวยงามมีความสะอาดวัดมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ภายในวัดเป็นสถานที่น่าพักผ่อนน่าอนุโมทนาอย่างยิ่ง รื่นรมย์ใจของผู้ไปมาหาสู่ หรือมาทำบุญและสภาพแวดล้อมบรรยากาศสถานที่ของวัดให้เป็นสัดส่วนและยัง ความ เลื่อมใสศรัทธา แก่พุทธศาสนิกชนด้วย
2. ให้ตั้งอยู่ในความดี	- ส่งเสริมกิจกรรมหรือโครงการ เช่น การจัดประเพณีทำบุญต่างๆ ในชุมชนที่ถือปฏิบัติมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ	- คนในชุมชนได้รู้จักและสืบสานบุญ ประเพณีในแต่ละชุมชนที่ถือปฏิบัติมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ
3. อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี	- ให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแก้ไข ปัญหาที่มีอยู่ในชุมชนหรือยามที่คนในชุมชนตกทุกข์ได้ยาก	- คนในชุมชนให้ความเคารพ นับถือ เลื่อมใสศรัทธา ในพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์มากยิ่งขึ้น
4. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง	- นำพระธรรมคำสอนมาเผยแผ่โดยการแสดง พระธรรมเทศนา ปาฐกถาธรรม สู่สาธารณชนได้ ได้รับฟัง	- คนในชุมชนได้รับฟังพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า รู้จักหลักธรรมในการดำเนินชีวิต รู้จักบาป บุญ คุณโทษ

ทิศ 6 (อุปริมติส)	ข้อปฏิบัติ	ผลกระทบที่ได้รับ
5. ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง	- อธิบายหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาให้คนในชุมชนได้เข้าใจอย่างลึกซึ้ง	- คนในชุมชนเข้าใจหลักธรรมคำสอนได้อย่างลึกซึ้ง รู้จักและเข้าใจเรื่องของบาปบุญ คุณโทษ ได้อย่างแจ่มแจ้ง
6. บอกทางสวรรค์สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ	- แนะนำสั่งสอนคนในชุมชนให้ดำเนินชีวิตไปตามทำนองคลองธรรม ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต	- คนในชุมชนรู้จักการใช้ชีวิตตามทำนองคลองธรรม ไม่ประมาทในการใช้ชีวิต ประสบแต่ความสุขความเจริญ

อุปริมติสหนึ่งในหลักของทิศ 6 ที่เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตามสมควรแก่กาลให้กับคฤหัสถ์ คนในชุมชน เพื่อเป็นการสงเคราะห์แก่สังคมชนหมู่มาก ดังพุทธพจน์ที่ว่า “จรณภิกขเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย.” แปลว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนจำนวนมาก เพื่อเกื้อการุณย์แก่โลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551: 144) พุทธพจน์นี้ พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสกับพระภิกษุจำนวน 60 รูป ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวันในยุคเริ่มแรกของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระธรรมคำสอนจึงถือเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ แต่ในสมัยปัจจุบันนี้สังคมโลก สังคมประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างก้าวกระโดด โดยมีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นส่วนมาก ทำให้บทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์มีมากขึ้นตามไปด้วย นอกเหนือจากหน้าที่ในการเผยแผ่พระธรรมคำสอนแล้ว พระสงฆ์ยังจะต้องให้ความช่วยเหลือคนในชุมชน สังคม ที่ได้รับความเดือดร้อน ตกทุกข์ได้ยาก เช่น สงเคราะห์เกื้อกูลด้วยสิ่งของจำเป็น ให้อาหารยัดเยียดหรือถวายเป็นทาน อบรมสั่งสอนให้ตั้งมั่นอยู่ในความดี มีจิตสำนึกรับผิดชอบสังคมร่วมกัน พระสงฆ์ควรสร้างความเคารพนับถือ ความเลื่อมใส ศรัทธา ในพระพุทธศาสนาให้กับคนในชุมชน และเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำพระธรรมคำสอนไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณให้กับคนในชุมชนเพื่อการสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนต่อไป

5. สรุป

พระสงฆ์กับบทบาทผู้นำจิตวิญญาณในชุมชนเพื่อสร้างสันติสุขการนำหลักทิศ 6 ที่เป็นหน่วยความสัมพันธกันระหว่างคนในสังคมมาปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ควรเป็นหน้าที่ของทุกฝ่าย ทุกกลุ่มคน เพื่อการสร้างความสงบสุข สร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นบนโลกใบนี้ อุปริมติส คือ ทิศเบื้องบนหนึ่งในหลักทิศ 6 เป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อการอนุเคราะห์ สงเคราะห์อบรมสั่งสอนให้แก่คนทั้งหลายได้รู้จักการใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท นำหลักธรรมคำสอนมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิต

พระสงฆ์ต้องรู้จักการเรียนรู้ศึกษาทำความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบกับการแสวงหาความรู้ในโลกเพื่อให้รู้ทันสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคมในยุคปัจจุบัน การเป็นผู้นำในทุมิติของชุมชนของพระสงฆ์ต้องเริ่มต้นจากการเข้าถึงจิตวิญญาณของชุมชนนั้นๆ เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการปรับประยุกต์หลักธรรมมาใช้กับคนในชุมชน ให้เกิดผลที่เป็นประโยชน์กับทุกฝ่าย

การนำหลักธรรมคำสอนมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นหน้าที่อีกอย่างหนึ่งของชาวพุทธ หลักธรรมที่เรียนรู้ ไม่เพียงช่วยให้มีสมาธิและความสงบในใจ แต่ยังช่วยให้เราทำความเข้าใจเรื่องราวของชีวิต สามารถรับมือกับปัญหาความทุกข์ที่เกิดขึ้นทั้งทางทฤษฎีและทางปฏิบัติพระสงฆ์ถือเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำหลักธรรมคำสอนไปสู่คนในชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องควบคุมพฤติกรรมในการดำเนินชีวิตร่วมกันของคนในชุมชนปลูกฝังจิตสำนึกให้มองเห็นผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน และสังคมอย่างสันติต่อไป

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

พระสงฆ์กับบทบาทผู้นำจิตวิญญาณในชุมชนเพื่อสร้างสันติสุข การนำหลักทศ 6 มาปรับประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของชุมชนต่างๆ ในข้างต้น ผู้เขียนได้สรุปองค์ความรู้ไว้ ดังนี้ 1) ความรู้เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมตามหลักทศ 6 ต่างคนต่างมีหน้าที่ความสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน 2) ความรู้ในหลักการอยู่ร่วมกันของคมในชุมชน และสังคมตามหลักทศ 6 หน้าที่ของคนแต่ละคนในทศ 6 ล้วนแต่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีซึ่งกันและกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การรู้จักพึ่งพาอาศัยกันของคนในสังคม 3) พระสงฆ์คือบุคคลสำคัญอีกบุคคลหนึ่งที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีให้กับคนในชุมชน และสังคมด้วยการนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาไปใช้อบรม สอน อนุเคราะห์ สงเคราะห์ให้คนในชุมชนได้รู้จักการใช้ชีวิตตามทำนองคลองธรรม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

เอกสารอ้างอิง

กวี วงศ์พุทธ. (2539). *ภาวะผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพบัญชี.

กิริติ กมลประเทืองกร, สุวัฒน์ รักขันโท. (2560). *ภาวะผู้นำตามหลักพระพุทธศาสนา*. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 128-129.

ครูบ้านนอก.คอม. (2552). *ความหมายของผู้นำ*. เข้าถึงได้จาก [https:// www.kroobannok.com/20427](https://www.kroobannok.com/20427)
 ฤาภรณ์ กำเนิดศิริ. (2564). *ทศ 6*. เข้าถึงได้จาก <https://www.Truelookpanya.com/learning/detail/34877>

นายติวฟรี. (2566). *ทศ 6*. เข้าถึงได้จาก <https://www.tewfree.com/ทศ 6>

- บุญทัน ดอกไธสง. (2535). *จิตวิทยาผู้นำและมนุษยสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: หจก.เพทนิมิตการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระมหาจักรพันธ์ จุกวโร. (2551). *บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนา*. เข้าถึงได้จาก <https://mcutak.com/default.asp?content=contentdetail&id=27639>
- วัดญาณเวศกวัน (2564). *บทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน*. เข้าถึงได้จาก <https://www.watnyanaves.net/en/book-reading/422/5>
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2566). *วันอาสาฬหบูชา*. เข้าถึงได้จาก <https://th.wikipedia.org/วันอาสาฬหบูชา>
- ไม่ระบุ. (2534). *พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

หลักพุทธธรรมกับการให้บริการในมุมมองสังคมสงฆ์

Buddhist Principles and Service Provision from the Perspective of Monastic Society

พระมหาดนัย เทชปาณีโก, พระมหาปิรตกรณ อัมสุมาลี และพระมหาสำรอง สมญโต

Phramaha Danai Techapañño, Phramaha Piratkorn Amsumālī and Phramaha Samsong Sanñato

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6505501002@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมกับการให้บริการในมุมมองสังคมพระสงฆ์การต้อนรับด้วยการบริการที่ดีเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาองค์กรหรือวัดให้มีชื่อเสียงในทางที่ดีและเพียบพร้อมสมบูรณ์แบบ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริการมาพัฒนางานและการให้บริการในวัดที่อาศัยอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนที่สนใจและในสังคมพระสงฆ์สืบต่อไป การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ร่วมกับการให้บริการ ย่อมสามารถพัฒนาการให้บริการในสังคมของพระสงฆ์ให้ดีและมีประสิทธิภาพขึ้นได้ในที่สุด

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; สังคมสงฆ์

Abstract

This academic article is to study the principles of Buddhism and service provision from the perspective of monastic society. Welcoming with good service is important to help develop the organization or temple to have a good reputation and perfectly equipped To be used as a guideline in providing services to develop work and services in the temples where they live to be more efficient and provide maximum benefit to interested citizens and the monastic society going forward. Applying Buddhist principles in conjunction with service provision It would ultimately be possible to develop the service in society of monks to be better and more efficient.

Keywords: Buddhist Principles; Monastic Society

1. บทนำ

ธรรมเนียมไทยถือว่า เมื่อมีผู้มาเยือนถึงบ้าน เจ้าบ้านควรต้อนรับเป็นการแสดงมารยาทอันดีงามของเจ้าบ้านมารยาทเป็นคุณธรรมที่ดีที่ทุกคนควรปฏิบัติเราจะต้อนรับผู้มาเยือนอย่างไรจึงจะทำให้เขามาเยือนเราบ่อยๆและมีสมาชิกใหม่เพิ่มมาเรื่อยๆโดยการบอกเล่าต่อกันไปของผู้ที่เคยมาใช้บริการกับเราในทางที่ดี คำพูดและบุคลิกท่าทางมีความสำคัญมาก การบริการ หมายรวมถึงทัศนคติ การแสดงออก และความประพฤติดของบุคลากรภายในองค์กรทุกๆ คน การที่จะทำให้การบริการก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ดีของลูกค้าต่อองค์กร จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากพนักงานทุกๆ คนที่ต้องติดต่อพูดคุยกับลูกค้า คุณภาพในการบริการจึงอาจจะนับได้ว่าเป็นชุมทรัพย์แหล่งสุดท้ายขององค์กรที่จะช่วยให้องค์กรสร้างความแตกต่างได้ (ประเพณีการต้อนรับแขก.กระทรวงวัฒนธรรม, 2558)

ในปัจจุบันการให้บริการในสังคมพระสงฆ์ถือว่าการบริการมีความจำเป็นและเป็นปัญหาที่สังคมชาวพุทธควรให้ความสำคัญและตระหนักรู้ให้เกิดความเข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องมากขึ้น เนื่องจากการบริการในพระสงฆ์ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการ คุณภาพการบริการ และเทคนิคต่างๆ ในการพัฒนาคุณภาพการบริการในสังคมพระสงฆ์เพื่อพัฒนาองค์กรพระสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและเป็นสากลเข้ากับสังคมยุคใหม่ อีกทั้งยังเป็นการทำให้พระสงฆ์ได้มีความเข้าใจในปัญหาการให้บริการพระสงฆ์อาคันตุกะที่มาติดต่อ เยี่ยมเยียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพสังคมในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและหลากหลายอันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีตกอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้แนวคิด วิถีชีวิต ค่านิยมของบุคคลในสังคมเกิดเปลี่ยนแปลงไป การต้อนรับด้วยการบริการที่ดีเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาองค์กรหรือวัดให้มีชื่อเสียงในทางที่ดี เพียบพร้อม พระผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองมีความเมตตา เพราะในปัจจุบัน พระสงฆ์และประชาชนทั่วไปไม่ค่อยมีความรู้ความเข้าใจในการให้บริการการต้อนรับพระสงฆ์ที่มาในงานหรือมาติดต่อกันเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ท่านมากนัก จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจในการทำวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมกับการให้บริการในสังคมพระสงฆ์ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการนำเอาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการให้บริการมาพัฒนางานและการให้บริการในวัดที่อาศัยอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนที่สนใจและในสังคมพระสงฆ์สืบต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับหลักการให้บริการ

ปัจจุบันองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มุ่งการให้บริการเป็นสินค้าหลักนั้นต่างมุ่งเน้นสร้างภาพพจน์และคุณภาพของการบริการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ ดังนั้น การให้บริการที่ดีและมีคุณภาพจึงจำเป็นต้องประยุกต์ใช้แนวคิดทางจิตวิทยาในการให้บริการคือแนวคิดจิตวิทยาและจิตวิทยาเชิงพุทธผสมผสานเข้าด้วยกันในลักษณะเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในอันที่จะเสริมสร้างกลยุทธ์การ

ให้บริการและการพัฒนาทักษะการให้บริการที่เน้นคุณภาพและประสิทธิภาพเพื่อที่จะสามารถบรรลุเป้าหมายของการสร้างความพึงพอใจสูงสุดเกินคาดแก่ผู้รับบริการและช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (สังวรณ วรไวย, 2557)

ความหมายของการให้บริการ การบริการ (Service) หมายถึง กิจกรรมหรือปฏิบัติการใดๆ เพื่อช่วยเหลือในการดำเนินงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น (Hospitality) ซึ่งเป็นการปฏิบัติด้วยความตั้งใจสนใจดูแลเอาใจใส่อย่างไม่มีตรีจิตส่งผลให้เกิดความพึงพอใจการบริการ หมายถึง การปฏิบัติรับใช้ให้ความสะดวกต่างๆในบริการมีความหมายถึงกระบวนการหรือกระบวนการกิจกรรมในการส่งมอบบริการจากผู้ให้บริการไปยังผู้รับบริการนั้นๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554)

การให้บริการเป็นกระบวนการของการปฏิบัติตนเพื่อผู้อื่นในอันที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับความสุขความสะดวกหรือความสบาย” นอกจากนี้ การบริการยังเป็นการกระทำที่เกิดจากจิตใจที่เปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีช่วยเหลือเกื้อกูลเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เอื้ออาทรมีน้ำใจไมตรีให้ความสะดวกรวดเร็วให้เป็นธรรมและความเสมอภาคซึ่งการให้บริการจะมีทั้งผู้ส่งและผู้รับกล่าวคือถ้าเป็นการบริการที่ดีเมื่อผู้ให้บริการไปแล้วผู้รับบริการจะเกิดความประทับใจหรือเกิดทัศนคติที่ดีต่อการบริการดังกล่าวได้ (ศุภนิธย์ โชครัตนชัย, 2536) จึงสรุปได้ว่า การให้บริการ หมายถึง พฤติกรรมกิจกรรมหรือการปฏิบัติของบุคคลเพื่อตอบสนองความต้องการ และความพึงพอใจของทั้งผู้ให้และผู้รับที่สามารถสัมผัสได้ด้วยความรู้สึกที่ได้รับจากการบริการไม่สามารถจับต้องได้และไม่ได้ส่งผลของความเป็นเจ้าของสิ่งใด เพื่อให้รับบริการเกิดความพึงพอใจ

3. องค์ประกอบของการให้บริการ

การบริการถือเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทหนึ่งเรียกว่าผลิตภัณฑ์บริการ (Service Product) ซึ่งแตกต่างกับสินค้า (Goods) เนื่องจากผลิตภัณฑ์บริการที่แท้จริงจะไม่เกี่ยวข้องหรือมีตัวสินค้า แต่อย่างใดในการขายสินค้าโดยปกติก็มักจะมีการบริการควบคู่การขายไปด้วยนั้นซึ่งมักจะเป็นการบริการหลังการขาย (Product Support Service) ไม่จัดว่าเป็นผลิตภัณฑ์บริการ แต่ไม่ว่าจะเป็นการบริการประเภทใดก็ตามต่างก็ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่

1. ผู้รับบริการเนื่องจากความพึงพอใจของผู้รับบริการเป็นเป้าหมายหลักของการบริการและโน้มนำให้ผู้รับบริการกลับมาใช้บริการซ้ำอีกในภายหลัง แต่การบริการใดๆ จะได้ผลตรงก็ต่อเมื่อต้องได้รับความสนใจจากผู้รับบริการดังนั้นการรับรู้การบริการที่ผู้รับบริการพึงพอใจจึงเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้เพื่อจะได้บริการได้อย่างถูกต้อง

2. ผู้ปฏิบัติงานบริการเป็นผู้ดำเนินงานบริการซึ่งต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้รับบริการในแบบใดแบบหนึ่งและมุ่งปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพเพื่อภาพพจน์ที่ดีของการบริการนั้นๆ แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ประเภทที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์และปรากฏตัวกับผู้รับบริการเช่นพนักงานต้อนรับพนักงาน

ประชาสัมพันธ์ 2) ประเภทที่ไม่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ แต่ต้องปรากฏตัวกับผู้รับบริการเช่นพนักงานจัดเครื่องดื่ม 3) ประเภทที่ต้องปฏิสัมพันธ์ แต่ไม่ต้องปรากฏตัวกับผู้รับบริการเช่นนักบิน 4) ประเภทที่ไม่ต้องปฏิสัมพันธ์ และปรากฏตัวกับผู้รับบริการเช่นบัญชี

3. องค์การธุรกิจบริการมุ่งที่จะสนใจความต้องการของผู้รับบริการเสมอผลิตรายการที่ผู้ซื้อเกิดความพึงพอใจผู้ประกอบการเป็นผู้วางนโยบายการบริการและควบคุมการดำเนินงานขององค์การให้อยู่รอดและมีกำไรซึ่งผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน

4. ผลผลิตบริการการนำเสนอวิธีการให้บริการและการปฏิบัติต่อผู้รับบริการจะต้องเป็นไปตามนโยบายการบริการและมุ่งสู่เป้าหมายของการบริการที่มีคุณภาพสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการเพื่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดต่อผู้รับบริการองค์การจะต้องนำเสนอรูปแบบการบริการ (Service offer) ให้แก่ผู้รับบริการโดยคำนึงถึงองค์ประกอบของผลิตรายการรูปแบบการให้บริการและภาพลักษณ์ของการบริการในการนำเสนอผลิตรายการนั้นต้องมีการสำรวจความต้องการของผู้รับบริการและประเมินความคาดหวังของผู้รับบริการต่อการบริการเพื่อกำหนดระดับของการให้บริการได้อย่างถูกต้อง

5. สภาพแวดล้อมในการบริการมีส่วนเอื้อต่อการให้บริการและการปฏิบัติงานของบุคลากรเป็นภาพลักษณ์ (Image) ขององค์การทั้งด้านกายภาพอัน ได้แก่ อาคารสถานที่อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ และยังรวมไปถึงบรรยากาศของการบริการเช่นการจัดแบ่งสถานที่การประดับตกแต่งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในองค์การซึ่งสภาพแวดล้อมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนคือ 1) สภาพแวดล้อมภายนอกหมายถึงลักษณะที่ปรากฏภายนอกอาคารเช่นสถานที่ตั้งทางเข้าออกที่จอดรถป้ายสัญลักษณ์ต่าง เป็นต้น 2) สภาพแวดล้อมภายในหมายถึงลักษณะการจัดระบบภายในอาคารการวางแผนผังการจัดวางวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ (กุลธนะ ธนาพงศ์ธร, 2530)

4. คุณลักษณะของการให้บริการที่ดี

การบริการ (Service) ให้ดีมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้บริการนั้นสามารถพิจารณาได้จากตัวอักษรภาษาอังกฤษทั้ง 7 ตัวซึ่งเมื่อแยกออกมาแล้วจะให้ความหมายของการบริการที่ดีสามารถนำมายึดเป็นหลักปฏิบัติในการให้บริการได้ดังนี้คือ

S = Smiling & Sympathy ยิ้มแย้มและเอาใจเขามาใส่ใจเราเห็นอกเห็นใจต่อความลำบากยุ่งยากของผู้มารับบริการ

E = Early Response ตอบสนองต่อความประสงค์จากผู้มารับบริการอย่างรวดเร็วทันใจโดยไม่ต้องเอ่ยปากเรียกร้อง

R = Respectful แสดงออกถึงความนับถือให้เกียรติผู้มารับบริการ

V = Voluntariness manner การให้บริการที่ทออย่างสมัครใจเต็มใจหาไม่ใช่งานอย่างเสียไม่ได้

I = Image Enhancing รักษาภาพลักษณ์ของผู้ให้บริการและเสริมภาพลักษณ์ขององค์กร

C = Courtesy กริยาอาการสุภาพอ่อนน้อมอ่อนโยนมีมารยาทดี

E = Enthusiasm กระฉับกระเฉงกระตือรือร้นขณะให้บริการและให้บริการมากกว่าที่ผู้รับบริการคาดหวังเอาไว้ (จินตนา บุญบงการ, 2534)

การให้บริการที่ดีคือการรับใช้ช่วยเหลือเกื้อกูลและอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการเพื่อให้เกิดความพอใจรักใคร่และศรัทธาต่อการให้บริการทั้งนี้ปฏิบัติงานจะต้องให้ความร่วมมือพัฒนาการบริการให้เกิดความก้าวหน้ามั่นคงโดยหาวิธีการให้บริการแก่ผู้มาติดต่อให้เป็นไปอย่างรวดเร็วถูกต้องครบถ้วนทุกขั้นตอนและเป็นไปด้วยความเสมอภาคทั้งนี้จะต้องลดขั้นตอนลดเวลาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ซึ่งอาจใช้หลักการให้บริการใน 2 ลักษณะคือ 1) การให้บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) คือให้ทุกหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการให้บริการรวมอยู่ในสถานที่เดียวกันทั้งหมดเพื่อให้บริการแล้วเสร็จในการติดต่อเพียงครั้งเดียวทำให้ผู้ขอรับบริการใช้เวลาน้อยเกิดความพึงพอใจ 2) การให้บริการแบบอัตโนมัติ (Automatic Service) เป็นการให้บริการโดยใช้เครื่องมือที่ทันสมัยและมีอุปกรณ์อย่างเพียงพอที่จะทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วประหยัดเวลาและมีการประชาสัมพันธ์แจ้งให้ผู้ขอรับบริการได้ทราบถึงขั้นตอนระยะเวลาดำเนินการต่าง ๆ อย่างชัดเจน(ประสิทธิ์ พรธนพิสุทธิ์, 2540)

การให้บริการเพื่อให้การบริการบรรลุถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการบริการ นั้น ผู้ให้บริการจะต้องยึดถือลูกค้าหรือผู้มาติดต่อกันเป็นหลัก ว่าถูกต้องเสมอ การบริการเป็นผู้ให้ จะต้องมีความใจจดใจจ่อเอาใจลูกค้ามาใส่ใจเรายอมรับลูกค้าเป็นเสมือนญาติของเราเอง และบริการลูกค้าเปรียบเสมือนเราเป็นเจ้าของกิจการเสียเอง ซึ่งพนักงานจะต้องมีลักษณะที่ดี คือ แต่งกายเรียบร้อย พูดจาชัดเจน มีทางเสียงไพเราะ ทำตนเป็นคนสุภาพ สง่าผ่าเผย ยิ้มแย้ม แจ่มใสอยู่เสมอ ทั้งใบหน้า ดวงตา และริมฝีปาก หลีกเลียงคำกล่าวปฏิเสธ แสดงให้ปรากฏชัดเจนว่าเต็มใจให้บริการ ไม่มีอารมณ์ฉุนเฉียว ใส่อารมณ์ต่อลูกค้า ระลึกเสมอว่าต้องอดทน อดกลั้น ยกให้ลูกค้า หรือ ผู้มาติดต่อเป็นผู้ถูกอยู่เสมอ (กุลธนา ธนาพงศ์ธร, 2530)

5. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการในสังคมสงฆ์

ในปัจจุบันการให้การบริการในสังคมพระสงฆ์ถือว่า การบริการมีความจำเป็นและเป็นปัญหาที่สังคมชาวพุทธควรให้ความสำคัญและตระหนักรู้ให้เกิดความเข้าใจและปฏิบัติให้ถูกต้องมากขึ้น หลักพุทธธรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับการให้การบริการเป็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อการนำมาใช้ในการบริการในสังคมพระสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะ สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการที่เกี่ยวข้องกับหลักการให้บริการ ในการให้การบริการต้อนรับในสังคมของพระสงฆ์ เป็นวิธีปฏิบัติเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจของคนให้เกิดความรัก ความสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกัน และกันช่วยเหลือเกื้อกูลทุกคนร่วมสร้างสรรค์ประสานสังคมให้ตั้งงามเป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคี ในการให้บริการตามหลักสังคห

วัตถุประสงค์ 4 ทำให้การปฏิบัติงานใด ๆ เพื่อช่วยเหลือในการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นสำเร็จได้อย่างสมบูรณ์ โดยเป็นการผูกไมตรีเอื้อเพื่อเกื้อกูลหรือสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน 4 ด้าน อันประกอบด้วย ทาน เป็นการช่วยเหลือในการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วยการเอื้อเพื่อแผ่สละช่วยเหลือแบ่งปันให้ความรู้และคำแนะนำต่างๆ แก่ผู้รับบริการ ปิยวาจา เป็นการช่วยเหลือในการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วยการพูดด้วยวาจาสุภาพไพเราะอ่อนหวานน่าฟังพูดด้วยความจริงใจมีจิตสำนึกในการให้บริการ อัตถจริยา เป็นการช่วยเหลือในการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วยการช่วยเหลือด้วยแรงกายและชวนช่วยช่วยเหลือกิจการต่างๆ ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้ด้วยการทุ่มเทแรงกายแรงใจแก่ผู้รับบริการ สมานัตตตา เป็นการช่วยเหลือในการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นด้วยการประพฤติเสมอต้นเสมอปลายเป็นผู้มีจิตใจหนักแน่น ไม่วอกแวกไม่เลินเล่อให้ความเสมอภาค ปฏิบัติต่อผู้มาติดต่อและรับบริการอย่างยุติธรรม เท่าเทียมกันเมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการให้บริการ ย่อมสามารถพัฒนาการให้บริการในสังคมของพระสงฆ์ให้ดีและมีประสิทธิภาพขึ้นได้มากที่สุด หลักปฏิสันถาร 2 เป็นหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการบริการ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการให้บริการ ในการให้การบริการต้อนรับในสังคมของพระสงฆ์ เป็นการ การต้อนรับแขกผู้มาเยือน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และก่อให้เกิดความรู้สึกลึกซึ้งซึ่งดื่มด่ำในอริยาไยไมตรี ยากที่จะลืมเลือน ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในการบริการในสังคมพระสงฆ์เป็นอย่างดีการต้อนรับด้วยอาามิส คือ การต้อนรับ หรือรับรองแขกผู้มาเยือนด้วยเครื่องบริโภคน้ำอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ข้าว น้ำ และของขบเคี้ยว เป็นต้นธัมมปฏิสันถาร การต้อนรับด้วยธรรม คือ การต้อนรับ และสนทนาพอเหมาะแก่สภาพของผู้มาเยือน เช่น การเชื่อเชิญหรือต้อนรับแขกด้วยถ้อยคำที่ไพเราะเมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการให้บริการ ย่อมสามารถพัฒนาการให้บริการในสังคมของพระสงฆ์ให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพขึ้นได้มากที่สุด พรหมวิหาร 4 ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือของท่านผู้เป็นใหญ่ ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ เป็นหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการบริการ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการให้บริการ ในการให้การบริการต้อนรับในสังคมของพระสงฆ์ การให้การบริการนั้น หากจะให้ประสบความสำเร็จเป็นที่ประทับใจอย่างแท้จริง ผู้ให้บริการจะต้องมีพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในการบริการในสังคมพระสงฆ์เป็นอย่างดี เพื่อให้การให้บริการด้านต่างๆ ที่ออกมา นั้นเกิดจากความเมตตากรุณาสงสารจากใจจริงไม่ใช่กระทำไปเพราะเป็นเพียงหน้าที่เท่านั้น แต่มีความมุ่งมาดปรารถนาดีอยากให้พวกเขามีความสุขได้รับการบริการที่ดีๆ และพลอยรู้สึกสดชื่นเบิกบานไปกับผู้รับบริการด้วย คือ เมตตา ความรักใคร่ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ กรุณาความสงสารปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ใส่ใจในอันจะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงที่ก่อให้เกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ มุทิตาความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข มีจิตใจผ่องใสบันเทิงกอบด้วยอาการแห่งชื่น เบิกบานอยู่เสมอ พลอยยินดีด้วยเมื่อเขาได้รับความสุขกายสบายใจจากการบริการของเรา อุเบกขาความวางใจเป็น

กลางอันจะให้ดำรงอยู่ในธรรมตามที่พิจารณาเห็นด้วยปัญญาคือมีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมให้บริการด้วยความไม่เอนเอียงด้วยรักและซึ้ง เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานี้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการให้บริการ ย่อมสามารถพัฒนาการให้บริการในสังคมของพระสงฆ์ให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพขึ้นได้ในที่สุด

กัลยาณมิตรดา ความมีกัลยาณมิตร คือมีผู้แนะนำสั่งสอนที่ปรึกษาเพื่อนที่คบหาและบุคคลผู้แวดล้อมที่ดี การรู้จักเลือกเสวนาบุคคลหรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงปัญญา ที่มีความรู้ความสามารถซึ่งจะช่วยแนะนำสั่งสอนช่วยเหลือชี้ช่องทางเป็นแบบอย่าง เป็นหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการที่เกี่ยวข้องกับหลักการให้บริการ ในการให้การบริการต้อนรับในสังคมของพระสงฆ์ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในการบริการในสังคมพระสงฆ์เป็นอย่างยิ่งการบริการด้วยความมีกัลยาณมิตร คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเองให้ผู้อื่นอยากเข้าใกล้อยากเข้าไปหา นำเคารพ นำยกย่อง อดทนต่อถ้อยคำ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ เป็นต้น เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานี้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการให้บริการ ย่อมสามารถพัฒนาการให้บริการในสังคมของพระสงฆ์ให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพขึ้นได้ในที่สุด

การระวะ หรือ การรวดา 6 ความเคารพถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจัง เป็นหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการที่เกี่ยวข้องกับหลักการให้บริการ ในการให้การบริการต้อนรับในสังคมของพระสงฆ์ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ควรนำมาใช้ในการบริการในสังคมพระสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ธรรม 6 อย่างนี้ เมื่อนำมาใช้ในการให้การบริการ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแห่งภิกษุ เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานี้มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการให้บริการ ย่อมสามารถพัฒนาการให้บริการในสังคมของพระสงฆ์ให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพขึ้นได้ในที่สุด

6. สรุป

การพัฒนาคุณภาพการบริการในสังคมพระสงฆ์เพื่อพัฒนาองค์กรพระสงฆ์ให้มีประสิทธิภาพและเป็นสากลเข้ากับสังคมยุคใหม่ อีกทั้งยังเป็นการทำให้พระสงฆ์ได้มีความเข้าใจในปัญหาการให้บริการพระสงฆ์อาคันตุกะที่มาติดต่อ เยี่ยมเยียน การต้อนรับด้วยการบริการที่ดี เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยพัฒนาองค์กรหรือวัดให้มีชื่อเสียงในทางที่ดี เพียบพร้อม พระผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองมีความเมตตา จึงเห็นว่าหลักพุทธธรรมมีเกี่ยวข้องและสำคัญกับการให้บริการในสังคมพระสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง เพราะเมื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการนำเอาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการให้บริการมาพัฒนางานและการให้บริการในวัดที่อาศัยอยู่ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชนที่สนใจและในสังคมพระสงฆ์สืบต่อไป

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมกับการให้บริการในสังคมสงฆ์ยุคปัจจุบัน ต้องเริ่มจากการมีทัศนคติที่ดีในการบริการ หากทุกคนมีจิตสำนึกในการให้บริการ และถือว่าทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกัน

ทุกคนล้วนเป็นทูตในความสัมพันธ์กับลูกค้าหรือผู้รับบริการ ควรใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหลักธรรม คือ สังคหวัตถุ 4 คือหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจคนและประสานหมู่ชนไว้ให้มีความสามัคคีกัน อิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาการบริการให้ดีขึ้นไปอีก คือ รักที่จะทำ ตั้งใจทำ เต็มใจทำ แะตั้งใจทำ เข้าใจทำ ผลคือ สำเร็จทุกประการตามประสงค์ ปฏิสันถาร ซึ่ง เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และก่อให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งตื้นต่ำในอริยาศัยไมตรี ยากที่จะลืมเลือน เช่น 1) อามิสปฏิสันถาร การต้อนรับด้วยอามิส คือ การต้อนรับ หรือรับรองแขกผู้มาเยือนด้วยเครื่องบริโภคนกอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น ข้าว น้ำ และของขวัญ 2) ธัมมปฏิสันถาร การต้อนรับด้วยธรรม คือ การต้อนรับ และสนทนาพอเหมาะแก่สภาพของผู้มาเยือน พรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา หลักธรรมกัลยาณมิตร น่ารัก คือ เข้าถึงจิตใจ สร้างความรู้สึกสนิทสนม เป็นกันเองให้ผู้อื่นอยากเข้าใกล้อยากเข้าไปหา นำเคารพ น่ายกย่อง อดทนต่อถ้อยคำ กล่าวชี้แจงเรื่องต่างๆ ที่ยุ่งยากลึกซึ้งให้เข้าใจได้ ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ เป็นต้น คารวตา 6 ความเคารพ, การถือเป็นเรื่องสำคัญที่จะพึงใส่ใจและปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจัง เมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการให้บริการไม่ว่าจะหัวข้อใด ย่อมสามารถพัฒนาการให้บริการในสังคมของพระสงฆ์ให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพขึ้นได้ในที่สุด ด้วยความจริงใจ ทำให้เกิดความพึงพอใจที่พระสงฆ์ควรเป็นอย่างยิ่งที่จะนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาองค์กรในสังคมสมัยยุคปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2558). *ประเพณีการต้อนรับแขก*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม
- กุลธน ธนาพงศ์ธร. (2530). *ประโยชน์และบริการในเอกสารการสอนชุดวิชาการบริหารงานบุคคล*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จินตนา บุญบงการ. (2544). *การสร้างจิตสำนึกการให้บริการกับการปรับปรุงการบริการภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: ฟอรัมทพรินติ้ง.
- ประสิทธิ์ พรณพิสุทธิ์. (2540). *สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลบุคคลสำคัญของท้องถิ่น*. กาสสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ศุภนิธย์ โชครัตนชัย. (2537). *การบริหารการบริการสู่ความเป็นเลิศ หนังสือที่ระลึกประจำปีเล่มที่ 10*. กรุงเทพฯ: สถาบันข้าราชการพลเรือน.
- สังวรณ วรไวย. (2557). *ความพึงพอใจของประชาชนต่อการบริการด้านสุขภาพตามหลักสังคหวัตถุธรรมของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลกุดไผ่จ้อ*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อิทธิพลของคัมภีร์ธรรมบทที่มีต่อการเทศน์แหล่

The influence of the Dhammapada on many sermons

พระสุชเวท อาทิจโจ, พระกฤษดา สิริจันโท, พระมหาภิรตุภรณ์ อัมสุมาลี และพระมหาสำรอง สมนัญโต

Phra Sukhawet Atitjaro, Phra Kritsada Sirichantho, Phramaha Piratkorn Amsumâl;

and Phramaha Samsong Sanñato

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 6405504055@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เพื่อศึกษา การเทศน์แหล่อีสาน เรียกว่า “การเทศน์เสียง” โดยได้รับอิทธิพลมาจากอรรถกถาธรรมบท ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการแก้ไขปัญหาชีวิตโดยมิได้มุ่งเน้นเพียงทฤษฎีเท่านั้น แต่มุ่งหวังให้มนุษย์ตระหนักในการนำสารัตถะธรรมนั้นไปปฏิบัติจนเกิดผลเชิงคุณภาพที่ถูกต้อง ดีงาม และจริงแท้ได้อย่างชัดเจนทุกกาลสมัย รู้จักนำมาเป็นรูปแบบหรือแนวทางเพื่อเสริมแรงคิดในการแสวงหาทางออกของปมปัญหาต่างๆ ให้ได้เห็นแนวทาง ได้เรียนรู้วิธีคิด ส่วนเนื้อหาที่นำมาเทศน์นั้นก็จะเป็นิทาน ธรรมบท ชาดกต่างๆ การเทศน์แหล่จะมีท่วงทำนองเสียงสูง เสียงต่ำทอดยาวเป็นจังหวะคุณค่าของการเทศน์แหล่อีสานนั้นเป็นการสะท้อนให้เห็นหลักจริยธรรมที่หลากหลายมีทั้งอรรถรส คติเตือนใจ คติธรรมเกี่ยวกับเรื่องการเสียสละ ความสามัคคี การอนุเคราะห์ผู้อื่นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

คำสำคัญ: อิทธิพล; คัมภีร์ธรรมบท; การเทศน์แหล่

Abstract

This academic article is for study. Sermons from the Isaan region are called “audio sermons” and are influenced by Dhammapada commentary. which has the main goal of solving life problems without focusing only on theory But it aims to make people aware of the essence of the Dhamma. to practice until it produces qualitative results that are clearly correct, good, and true at all times Know how to use it as a model or guideline to enhance your thinking in finding solutions to various problems so that you can see the path. Learned how to think As for the content of the sermon, it will be

Dhammapada stories and various Jatakas. Many sermons will have a high-pitched melody. A low, long, rhythmic sound. The value of Isaan sermons is a reflection of various ethical principles, including meanings, reminders, and morals about sacrifice, unity, kindness to others, and human-human relationships.

Keywords: influence; Dhammapada; many sermons

1. บทนำ

การเทศน์แหล่มีองค์ประกอบทางวรรณกรรมของบทเทศน์เสียงประยุกต์ด้านรูปแบบคำประพันธ์ ประกอบด้วยคำประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง รูปแบบคำประพันธ์ร้อยแก้วเป็นคำพูดธรรมดา ใช้ในบทบรรยายและบทเจรจา ซึ่งมีทั้งภาษาไทยกลางและภาษาถิ่นอีสาน รูปแบบคำประพันธ์ประเภทร้อยกรองประกอบด้วย กลอนเทศน์ (กลอนเป็น) ซึ่งจัดว่าเป็นคำประพันธ์หลัก กลอนสุภาพและร่ายยาวซึ่งจัดว่าเป็นคำประพันธ์ประกอบ ธรรมเนียมนิยมในการแต่งมีการสร้างสารัตถะของเรื่อง ตามหลักคำสอนทางศาสนา เปิดเรื่องโดยการบรรยายท้าวความเป็นมาของเรื่อง ดำเนินเรื่อง ตามลำดับเหตุการณ์ ปิดเรื่องโดยสรุปหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนา กลอนเทศน์แต่ละตอนนิยมขึ้นต้นด้วยคำว่า “บัดนี้” และลงท้ายด้วยคำว่า “นั่นละนา ... ศรีธำมม”

ด้านรูปแบบการใช้ภาษา บทเทศน์เสียงประยุกต์มีการใช้คำภาษาถิ่นอีสานเป็นหลัก นอกจากนี้มีการใช้ภาษาไทยกลาง คำภาษาบาลี การเล่นเสียงของคำ การใช้คำง่าย คำแสดงอารมณ์คำเลียนเสียงธรรมชาติและคำอุทาน คำ คำซ้อน คำย่อ คำสแลงและการหลกคำ นอกจากนี้ยังมีการใช้โวหารในลักษณะต่างๆ คือ บรรยายโวหาร พรรณนาโวหาร เทศนาโวหาร สาธกโวหาร และโวหารเชิงภาพพจน์ อันได้แก่ อุปมา อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน อธิพจน์ ปฏิพจน์สัญลักษณ์ ตลอดจนการใช้สุภาษิต คำพังเพย และผญาภาษิตของอีสาน

ด้านทำนองและลีลาในการเทศน์ การเทศน์แหล่เสียงประยุกต์มีลีลาในการเทศน์ โดยการพูดภาษาถิ่นอีสาน การพูดภาษาไทยกลาง และการเทศน์ที่เป็นท่วงทำนอง ทำนองในการเทศน์แหล่เสียงประยุกต์มี 4 ทำนอง อันได้แก่ ทำนองแหล่ ทำนองแหล่สูตรขวัญ ทำนองขับเสภา และทำนองสวดมนต์เอื้อนเสียง การเทศน์นั้น มีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละรูปและแต่ละสำนัก บางสำนักมีรูปแบบวิธีการเทศน์ที่ไม่เหมาะสมและมีความเสี่ยงต่อการถูกติเตียนอย่างมาก เช่น การเทศน์มีบทเพลงและบทกลอนหมอลำสลับ มีการใช้วาจาหยาบคายประกอบลีลาการเทศน์เหมือนฆราวาสแสดงละครหรือหมอลำ บทโศกเศร้าเรียกวิญญาณของผู้ตายมารับผลทาน บางรูปบางสำนักมีการแสดงท่าทางที่ไม่เหมาะสมประกอบลีลาการเทศน์ด้วย เช่น มีการหลั่งน้ำตาให้สมบทบาทของความโศกเศร้าอาลัย และรำพึงรำพันจริงมากเกินไป มีการ

เทศน์กลอนเรียกวินญาณบอกข่าวถึงผู้ตายและเชิญวินญาณมารับผลบุญ ผู้ฟังผูกแขนให้พระผู้เทศน์โดยสื่อความหมายว่าเป็นการรับขวัญรับวิญญาณของผู้ตาย อย่างนี้ก็มีอยู่มากในปัจจุบันตามหลักองค์แห่งธรรมกถึกกำหนดไว้ว่า ผู้จะเป็นพระธรรมกถึกหรือพระนักเทศน์ต้องตั้งอยู่ในองค์แห่งคุณธรรม 5 ประการ คือ (1) แสดงธรรมไปโดยลำดับไม่ตัดลัดให้ขาดความ (2) อ่างเหตุผลและแนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจ (3) ตั้งจิตเมตตาปรารภนาให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ฟังจริงๆ (4) ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ (5) ไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่นคือไม่ยกตนเสียดสีผู้อื่น (อง. ปญจก. (ไทย) 22/159/ 263)

จากพุทธพจน์นี้สะท้อนให้เห็นหลักปฏิบัติและวิธีการว่า การเทศน์นั้นทั้งผู้เทศน์และวิธีการเทศน์ต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวังอย่างเคร่งครัด ผู้เทศน์ต้องยึดแบบแผนและธรรมเนียมปฏิบัติ ไม่ให้ผิดเพี้ยน ประโยชน์ของผู้ฟังต้องถือเป็นสาระสำคัญที่ผู้เทศน์ต้องตระหนัก การเทศน์แบบกระทบตนและผู้อื่นย่อมกระทำไม่ได้ การหาประโยชน์จากการเทศน์ไม่ใช่กิจอันสมควรของผู้เทศน์ ผู้จะเป็นนักเทศน์จะต้องเข้าใจและปฏิบัติให้ได้ตามองค์ธรรม 5 ประการนี้ แต่ปัจจุบันนี้พฤติกรรมหลายอย่างของพระนักเทศน์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความสำรวมระวังและความตั้งใจที่จะปฏิบัติให้ถูกต้องอย่างเคร่งครัดมีน้อย บางรูปบางสำนักวิธีการเทศน์น่าจะเป็นการกระทบต่อพระธรรมวินัยก็มี

2. ความเป็นมาของการเทศน์ทำนองสรภัญญะในสมัยพุทธกาล

ในครั้งพุทธกาลก็มีพระบางรูปที่สวดสาธยายธรรมเป็นทำนองไพเราะ แต่ทำนองที่เวลานั้นต่างจากลักษณะการเทศน์เหล่านี้ปัจจุบัน พระอรหันต์องค์หนึ่ง คือ พระโสณกุฎทิณณะ (อง.ปญจก. (ไทย) 22/221/363) จากแคว้นอวันตี ศิษย์ของพระมหากัจจายนะได้มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า (จุดมุ่งหมายนอกจากจะมาราบพระศาสนา ก็คือได้รับคำฝากมาจากพระมหากัจจายนะว่า ขอให้ทูลขอพระพุทธาณูญาติเรื่องลดหย่อนพระวินัยบางข้อสำหรับพระที่อยู่ในประเทศชายแดน) ในวันที่ท่านมาถึงนั้น พระพุทธเจ้าได้ทรงให้พระอานนทภัททีพักให้พระโสณะฯ ได้พักในพระคันธกุฎีเดียวกันกับพระองค์ และในช่วงกลางดึก พระพุทธเจ้าทรงให้พระโสณะฯ กล่าวธรรมกถาให้พระองค์ได้ทรงฟัง (ท่านองจะทรงทดสอบว่า พระรูปนี้ได้เรียนธรรมะอะไรมาบ้าง) พระโสณะฯ ได้กล่าวธรรมะกถา (ซึ่งเป็นเนื้อหาในพระสูตรจากคัมภีร์ขุททกนิกายสุตตนิบาต แสดงว่าในครั้งพุทธกาลก็เริ่มมีศึกษาแบบทรงจำพระไตรปิฎกกันแล้ว) ด้วยเสียงที่ “ไพเราะ” เมื่อกล่าวจบพระพุทธเจ้าทรงชมว่า ได้ศึกษามาดี ทรงวาจาดี กล่าวได้ดีถูกต้องทั้งอรรถะทั้งพยัญชนะต่อมาพระโสณะฯ รูปนี้ได้รับยกย่องว่าเป็นเอกทัคคะในทาง “กล่าวธรรมะด้วยเสียงไพเราะ” (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/122/138-141) ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีพระชนมอยู่นั้น การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระองค์นั้น ทรงตรัสว่าพระองค์เป็นเจ้าของศาสนา เป็นศาสนาของศาสนาพุทธ ทรงประกาศพระศาสนาตลอดสี่สิบห้าพระพรรษานับแต่บรรลุนิพพาน พระองค์ทรงแสดงธรรมที่ชื่อธรรมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ทั้งห้าตลอดจนวาระสุดท้ายก่อนดับขันธปรินิพพานพระองค์ก็ยังทรงแสดงธรรมที่เรียกว่า

ปัจฉิมโอวาท ตลอดระยะเวลาที่พระองค์ทรงเผยแผ่ เราจะเห็นว่าพระองค์ทรงใช้การแสดงธรรมที่เรียกว่า เทศน์หรือ เทศนาพระภิกษุในการนั้นเรียกกันว่า สวาก มาจากคำว่า สวาสะโก แปลว่า ผู้ฟังตาม ฟังตามคำสอน มีคำกล่าวในบาลีว่า ภิกขุ ฌมฺม เทเสติ แปลว่า ภิกษุแสดงอยู่ซึ่งธรรมนั้นแสดงให้เห็นว่าการแสดงธรรมที่เรียกว่าเทศน์ หรือเทศนา ถือเป็นเรื่องสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในกาลนั้นตลอดจนถึงปัจจุบัน เมื่อกล่าวถึงการแหล่งของพระภิกษุสงฆ์ผิวดินวินัยหรือไม่ อย่างไรนั้น ก็อาจจะวิเคราะห์ไปถึงพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสว่า “ตถาคตรู้ว่าจาได ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบไปด้วยประโยชน์ทั้งวาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่เจริญใจของคนอื่นๆ แม้ว่าจานั้นตถาคตก็ไม่ตรัส อนึ่ง ตถาคตรู้ว่าจาได เป็นของจริง เป็นของแท้ ประกอบไปด้วยประโยชน์ แต่ว่าจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่เจริญใจของคนอื่นๆ ตถาคตย่อมรู้กาลอันควรที่จะใช้วาจานั้น ตถาคตรู้ว่าจาได ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบไปด้วยประโยชน์ แต่ว่าจานั้นเป็นที่รักเป็นที่เจริญใจของคนอื่นๆ ตถาคตไม่ตรัสวาจานั้น ตถาคตรู้ว่าจาได เป็นของจริง เป็นของแท้ และไม่ประกอบไปด้วยประโยชน์ แต่ว่าจานั้นเป็นที่รักเป็นที่เจริญใจของคนอื่นๆ แม้ว่าจานั้นตถาคตก็ไม่ตรัส อนึ่ง ตถาคตรู้ว่าจาได เป็นของจริง เป็นของแท้ ประกอบไปด้วยประโยชน์ ทั้งวาจานั้นเป็นที่รัก เป็นที่เจริญใจของคนอื่นๆ ตถาคตย่อมรู้กาลอันควรที่จะใช้วาจานั้น” (ม.มู. (ไทย) 13/83/84)

การที่พระสงฆ์เทศน์แหล่งโดยเฉพาะเทศน์มหาชาติอาจดูเหมือนเป็นการขับร้องที่เปล่งเสียงยาว แต่ก็ถือว่าเป็นการอนุโลมเพราะการเทศน์แหล่งนี้แม้พระราชามหากษัตริย์ก็ทรงมีพระราชศรัทธาในการฟังเทศน์ทำนองนี้มาก ครั้งหนึ่งเคยตรัสกับพระนักเทศน์แหล่งรูปหนึ่งว่า “ท่านต้องรักษาไว้ในะเรื่องการเทศน์แหล่งนี้ไม่ใช่เพียงเรื่องทางศาสนา แต่เป็นมรดกของชาติด้วย” ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “อนุชานามิ ภิกขเว ราชนัง อนุวตติตุง” (วิ.มहा. (บาลี) 5/305/139) ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้อนุโลมตามพระราชได้ (วิ.มहा. (ไทย) 5/305/239) แต่สังคมส่วนหนึ่งอาจมองและแสดงทัศนคติความเห็นว่า ไม่เหมาะสมกับสมณสาธูปเพราะโดยนัยแล้วนั้นพระภิกษุนักเทศน์แหล่งนั้นต้องการหาปัจจัย (เงิน) เสียมากกว่าที่จะศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์อย่างถ่องแท้ แล้วสั่งสอนประชาชนสาธุชนให้รู้ตามเมื่อมีการเทศน์ฯ เมื่อใดวันไม่ได้ต้องมีปัจจัยทุกครั้ง ถ้าเทศน์เป็นทำนองสรภัญญะก็ไม่มีผลในทางเสียหายหรือก่อให้เกิดปัญหาประการใด (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542.)

การเทศน์โดยใช้เสียงและทำนองที่มุ่งความไพเราะเป็นสำคัญอย่างเช่น เทศน์มหาชาติหรือเทศน์แหล่ง มีการเทศน์ที่นำมาเสริมโดยมุ่งความสุนทรีย์ เช่น แหล่งขมก แหล่งขมดง แหล่งหญิงม่าย นอกจากนี้ยังมีเทศน์แบบอื่นๆ เช่น เทศน์แจ้งการเทศน์ ถือเป็นภาระของพระภิกษุที่จะเอื้อประโยชน์ให้แก่พุทธศาสนิกชนตามศรัทธาและกำลังสติปัญญาของผู้ฟัง สำหรับงานมงคลส่วนใหญ่นิยมจัดให้มีเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องการฉลองในบางท้องถิ่น ที่นิยมทำเป็นรายการสุดท้ายของงานทำบุญ ถ้าเป็นเทศน์ธรรมดาก็เทศน์ทั้งก่อนและหลังเพล และมีได้เทศน์แหล่งโดยแบบเทศนาของพระภิกษุทั่วไป และการเทศน์แหล่งบางครั้งยังพบการเทศน์แหล่งแบบทำนองแหล่งไม่เป็นไปตามลำดับ เนื้อหา ถ้อยคำไพเราะ แต่ไม่ชัดเจน วกวน

ใช้ทำนองและสำเนียงการเทศนาไม่น่าสนใจ นักเทศน์ส่วนมากไม่สนใจการประเมินผล เมื่อลงจากธรรมมาสน์ไปแล้วก็แล้วกันไป ทำให้การเป็นนักเทศน์ที่จะพัฒนานั้นเข้าไป เพราะนักเทศน์ที่ดีต้องทำการประเมินผลที่ตนเองได้เทศน์ไปแล้ว เพราะจะได้ทราบว่าผู้ฟังเทศน์ของตนนั้นเป็นอย่างไร เข้าใจในเนื้อหาที่ตนเองนั้นเทศน์มากน้อยแค่ไหน และการเทศน์ของตนเป็นที่ยอมรับของผู้ฟังหรือไม่อย่างไร (จันทน์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2547: 49) เพราะรูปแบบการเทศนาธรรมของพระสงฆ์นั้นมีหลากหลายรูปแบบ เช่น 1) การเทศน์ตามใบลานที่นักปราชญ์ประพันธ์ไว้เป็นร้อยแก้ว 2) การเทศน์เสียงหรือการเทศน์แหล่ ซึ่งเป็นที่นิยมเป็นอย่างดีสามารถโน้มน้าวใจผู้ฟังให้เกิดความอยากทำตาม ฟังง่าย เข้าใจง่าย และฟังได้ทุกระดับ ได้อย่างไร และ (3) คุณค่าต่อการดำรงชีวิตประจำวันหรือไม่ อย่างไรด้วย เพื่อให้สอดคล้องกับการเทศนาของพระภิกษุสงฆ์ด้วย และเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้ฟัง และเป็นแบบอย่างต่อรุ่นต่อไปด้วย(พระโสภณธรรมวาที, 2546: 67)

3. ความเป็นมาของเรื่องเศรษฐีขี้เกี๋ย (มัจจุรณทล)

มัจจุรณทล เป็นนิทานธรรมบท สารของเรื่องได้แสดงให้เห็นถึงหลักธรรมทางศาสนาในเรื่องความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่งในโลก เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดาของสัตว์ทั้งหลาย ความเชื่อเรื่องการทำบุญทำทานผลบุญกุศลจะช่วยให้มีความสุขเมื่อละจากโลกนี้ไปแล้ว ความตระหนี่เป็นอุปกิเลสทำให้เกิดความเศร้าหมอง เนื้อเรื่องกล่าวถึงมัจจุรณทล มัจจุรณทลบุตรขุนผู้ไปเกิดเป็นเทวดา เพราะมีจิตเลื่อมใสในพระพุทธเจ้า

มัจจุรณทล คือชื่อของเด็กหนุ่มชาวเมืองสาวัตถี พ่อแม่ของเขาเป็นพราหมณ์ผู้มั่งคั่ง แต่มีความตระหนี่ถี่เหนียวมาก จนได้รับฉายาว่า “ผู้ไม่เคยให้อะไรแก่ใคร”. ถึงกระนั้น พราหมณ์ผู้เป็นพ่อก็ยังมีความใจเออาทองมาตีแม่ทำเป็นตุ้มหูเกลี้ยงๆ ให้ลูกชายได้สวมใส่ ด้วยเหตุนี้คนทั้งหลายจึงเรียกเด็กคนนี้ว่า “มัจจุรณทล” แปลว่า “มีตุ้มหูเกลี้ยง” อย่างไรก็ดี ตุ้มหูที่พราหมณ์ให้ลูกใส่ นั้นเขาก็ยังอดส่ำทำเอง เพราะไม่อยากเสียค่าจ้างให้ช่างทำทอง เมื่ออายุ 16 ปี มัจจุรณทลป่วยเป็นโรคผอมเหลือง มีอาการหนักมาก แม่เห็นลูกป่วยก็สังสาร จึงขอร้องให้พ่อพาลูกไปหาหมอ แต่พ่อเกรงจะเสียเงิน เลยถามหมอว่า “คนป่วยอาการอย่างนี้ต้องกินยาอะไร” แล้วพ่อก็ไปหารากไม้ ใบไม้มาต้มให้ลูกกินตามที่หมอบอกแต่ก็ไม่เป็นผล ลูกอาการทรุดลงเรื่อยๆ จนเมื่อไปหาหมอ หมอไม่รับรักษา พ่อคิดว่าลูกคงตายแน่แล้วคราวนี้ ข้ายังกลัวว่า “ถ้ามีใครมาเยี่ยมจะเห็นทรัพย์สมบัติ เลยห้ามลูกชายออกมานอนที่ระเบียงนอกห้อง”.

เช้าวันรุ่งขึ้น พระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรด ทรงทอดพระเนตรเห็นมัจจุรณทลนอนตะแคงหันหน้าเข้าฝาบ้านอยู่ไม่ทันเห็นพระองค์ จึงทรงเปล่งพระรัศมีไปวาบหนึ่ง ชายหนุ่มคิดว่า “แสงอะไรกันนะ” แล้วหันหน้าออกมามองก็เห็นพระพุทธเจ้า จึงคิดว่า “เพราะพ่อเราเป็นอย่างนี้ เราจึงไม่ได้เข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ไม่ได้ถวายทานหรือฟังธรรม บัดนี้ แม้แต่มือเราก็กายไม่ไหวเสียแล้ว จะทำอย่างอื่นได้อย่างไร” คิดแล้วจึงทำจิตใจให้เลื่อมใสในพระศาสดา พระพุทธองค์ทรงทราบในจิตที่เลื่อมใสของชายหนุ่ม จากนั้นก็เสด็จจาก

ไป ชายหนุ่มสิ้นใจในวินาทีนั้นเองและได้ไปเกิดเป็นเทวดา

ฝ่ายพราหมณ์พอ เมื่อฝังศพลูกชายแล้ว ก็ได้แต่ไปยืนร้องไห้คร่ำครวญที่ป่าช้าทุกวันว่า “ลูกชายคนเดียวของพ่ออยู่ไหน มาหาพ่อเถิดเทพบุตรมัญญกณทลีนั้น เมื่อพิจารณาสมบัติที่ตนได้มาในนิมานแล้ว ก็รู้ว่าทั้งหมดได้มาเพราะจิตที่เลื่อมใสในพระศาสนา และเมื่อมองลงไปยังโลก เห็นพ่อที่ยืนร้องไห้อยู่ที่ป่าช้า จึงแปลงกายเป็นชายหนุ่มซึ่งมีหน้าตาคล้ายมัญญกณทลี ได้มายืนร้องไห้อยู่อีกมุมหนึ่งพราหมณ์เห็นเข้าจึงถามขึ้นว่า เหตุใดจึงมายืนร้องไห้อยู่เช่นนี้ ชายหนุ่มได้ทักเฝ้าย้อนถามกลับไปว่า “ท่านเล่ามีความทุกข์อะไร”

“ข้าพเจ้าเศร้าโศกถึงบุตรชายคนเดียวที่ตายไป” พราหมณ์ตอบ

“ข้าพเจ้ามีรถอยู่คันหนึ่ง” ชายหนุ่มพูดขึ้น “ตัวรถเป็นทองคำผุดผ่องสวยงามนัก แต่ยังหาล้อรถไม่ได้ ข้าพเจ้าคงจะต้องตรอมใจตายแน่เลยคราวนี้”

พราหมณ์ได้ยินดังนั้นก็ตกตะลึงนิ่งอึ้งไปครู่หนึ่งจึงกล่าวขึ้นว่า “ท่านจะต้องการล้อทอง หรือเงิน หรือแก้วมณี หรือโลหะ จงบอกเถิด ข้าจะจัดหามาให้”

ชายหนุ่มคิดว่า “ดูพ่อเราหนอ ช่างเป็นไปไม่ได้ ตอนเราป่วยหนักไม่ยอมเสียเงินค่ารักษาแม้แต่หน่วย แต่ตอนนี้เห็นเรามีรถทอง กลับจะยอมจัดหามาให้ ไม่ว่าล้อเงินหรือล้อทอง แ่จริงๆ แต่เอาเถอะ เราจะล้อແຄ່เล่นสักหน่อย” คิดดังนั้นแล้ว เทพบุตรมัญญกณทลีจึงกล่าวต่อไปว่า “สิ่งใด จะเหมาะกับรถของข้าพเจ้า เท่าดวงจันทร์กับดวงอาทิตย์เล่า ถ้าได้มาเป็นล้อรถคงจะงามเยี่ยมเป็นแน่แท้”

พราหมณ์คิดว่าเด็กหนุ่มคนนี้จะบ้า จึ่งเอ่ยว่า “ท่านโง่เขลาเหลือเกิน ตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย ก็เอาดวงจันทร์และดวงอาทิตย์มาทำล้อไม่ได้หรอก”

เทวดาแปลงกายจึงตอบว่า “พราหมณ์ ดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ยังปรากฏให้เห็นอยู่ ข้าพเจ้ายังต้องการสิ่งที่มองเห็นได้ ส่วนท่านคร่ำครวญถึงสิ่งที่ใครๆ ก็มองไม่เห็น ใครโง่กว่าใครกันแน่เล่า”

พราหมณ์ได้สติ ยอมรับว่าชายหนุ่มพูดถูกและตระหนักว่าตนนั้นโง่เขลามาก เพราะต้องการในสิ่งที่มองเห็นไม่เห็นและไม่เคยมีใครเรียกคืนมาได้ “ข้าพเจ้าเป็นผู้ร่ำรอนักหนา ท่านได้รดน้ำคือความเห็นถูก ทำให้ข้าพเจ้ากลายเป็นผู้เย็น ความกระวนกระวายของข้าพเจ้าดับลงแล้ว ความทุกข์โศกบรรเทาแล้ว” ต่อจากนั้น พราหมณ์จึงถามมัญญกณทลีว่า “เขาชื่อใคร” เขาตอบว่า “ตนคือลูกชายของพราหมณ์ที่ตายไปแล้ว และได้ไปเกิดเป็นเทวดาเพราะจิตที่เลื่อมใสในพระพุทธเจ้า”. พราหมณ์ฟังแล้วเกิดปีติปราโมทย์กล่าวว่า “อัสจรรยจริงหนอ ประหลาดจริงหนอ การทำอัญชลีกรรมแด่พระพุทธเจ้ามีผลถึงปานนี้เชียวหรือ ถ้าเช่นนั้น ข้าพเจ้า จักทำใจให้เลื่อมใสนับถือพระพุทธเจ้าในวันนี้เลยทีเดียพราหมณ์ได้ให้สัญญาแก่เทวดาลูกชายว่า ต่อจากนี้ จะรักษาศีลให้ท่าน และเลื่อมใสในพระรัตนตรัย เสร็จแล้วเขาก็ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ทูลอาราธนาให้พระองค์เสด็จไปเสวยภัตตาหารที่เรือนของตนในวันรุ่งขึ้น เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปที่บ้านของพราหมณ์ ชาวบ้านต่างพากันแห่มาดูมากมาย เมื่อเสวยภัตตาหารเสร็จแล้ว พราหมณ์ทูลถามพระองค์

ว่า “มีหรือพระโคตม บุคคลที่ไม่ได้ถวายทานแก่พระองค์ ไม่ได้บูชาพระองค์ ไม่ได้รักษาอุโบสถศีล แต่ได้ไปเกิดในสวรรค์ด้วยเหตุเพียงการทำจิตให้เลื่อมใสในพระองค์แต่เพียงอย่างเดียว” พระศาสดาตรัสตอบว่า “ท่านจะถามอีกทำไมเล่า มัณฐกุนทลได้บอกความจริงแก่ท่านแล้วมิใช่หรืออย่างไรก็ดี” พระองค์ทรงทราบวามหาชนยังไม่สิ้นสงสัย” จึงทรงอธิษฐานให้เทพบุตรมัณฐกุนทลลงมาจากสวรรค์พร้อมทั้งวิมานแล้ว พระองค์ก็ตรัสถามมัณฐกุนทลในเรื่องนี้ ซึ่งเขาก็ได้ทูลตอบตามความจริง. มหาชนทั้งหลายปีติโสมนัสและกล่าวด้วยความเลื่อมใสว่า “ดูเถิดบุตรของพราหมณ์ไม่ได้ทำบุญอย่างอื่นเลย เพียงทำใจให้เลื่อมใสในพระพุทธเจ้าเท่านั้น ยังได้สมบัติถึงปานนี้ พระพุทธเจ้าทรงมีพระคุณน่าอัศจรรย์แท้” พระศาสดาจึงตรัสว่า “สิ่งทั้งหลายสำคัญที่ใจ ถ้าใจดี ใจผ่องใส การกระทำและคำพูดก็จะพลอยดีตามไปด้วย และความสุกก็จะติดตามมา...เหมือนเงาตามตน”

สารัตถธรรมจากเรื่องเศรษฐีขี้เกียจ คือ “สิ่งทั้งหลายสำคัญที่ใจ ถ้าใจดี ใจผ่องใส การกระทำและคำพูดก็จะพลอยดีตามไปด้วย และความสุกก็จะติดตามมา...เหมือนเงาตามตน” ด้วยว่า บุคคลที่ไม่ได้ถวายทานแก่พระสงฆ์ ไม่ได้บูชาพระสงฆ์ ไม่ได้รักษาอุโบสถศีล แต่ได้ไปเกิดในสวรรค์ด้วยเหตุเพียงการทำจิตให้เลื่อมใสในพระรัตนตรัยเท่านั้น

4. รูปแบบของการเทศน์แหล่

เทศน์ หรือเทศนา หมายถึงการแสดงธรรมสั่งสอนในทางศาสนา(ราชบัณฑิตยสถาน.2526:56) เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจและปฏิบัติตามหลักหรือแนวทางของศาสนานั้นๆ ในพุทธศาสนา การเทศน์ถือว่าเป็นกิจวัตรอย่างหนึ่งของสงฆ์ที่จะต้องกระทำในสัปดาห์วัตรใหญ่ อันได้แก่ การลงอุโบสถบิณฑบาตเลี้ยงชีพ สวดมนต์ไหว้พระ กวาดอาวาสวิหารลานพระเจดีย์ รักษาผ้าครอง อยู่ปริวาสกรรม โกณมม ปลงหนวด ตัดเล็บ ศึกษาสิกขาบทและปฏิบัติอาจารย์ เทศนาบัตติ และพิจารณาปัจจุเวกขณะทั้ง 4 ฉะนั้นการเทศน์จึงนับได้ว่ามีความสำคัญยิ่งสำหรับพระสงฆ์ในพุทธศาสนา (พระครูสังฆกิจวิสุทธิ, 2534: 34)

ภายหลังจากที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งเป็นศาสดาของศาสนาพุทธ ได้ทรงตรัสรู้แล้ว พระองค์มีความต้องการที่จะสั่งสอนธรรมะอันพระองค์ได้ตรัสรู้แล้วนั้นแก่เวไนยสัตว์ จึงทรงพิจารณาผู้ที่จะรับธรรมะ ในเบื้องต้นทรงระลึกถึงอาฬารดาบสกาลามโคตรและอุทกดาบสรามบุตร ที่พระองค์ได้เคยศึกษาลัทธิด้วย แต่ท่านทั้งสองได้สิ้นชีพไปก่อนแล้ว ลำดับต่อมาทรงรำลึกถึงปัญจวัคคีย์ คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ ซึ่งเคยออกบวชติดตามอุปฐากพระองค์ โดย หวังว่าถ้าพระองค์ได้บรรลุธรรมใด จักเทศนาสั่งสอนคนให้บรรลุธรรมนั้นบ้าง

การเทศน์ในอีสานนั้นมิได้มีการนำหัวข้อธรรมมาเทศน์กันมากนักส่วนใหญ่นิยมเทศน์นิทานชาดก นอกจากนั้นก็ปรากฏว่ามักจะนำนิทานคติธรรมมาเทศน์ เช่น เรื่องท้าวคันหนาม ท้าวโล้วจ หน้าผากไกล กะดัน ฯลฯ การเทศน์นิทานในอีสานดังกล่าวอาจจำแนกตามท่วงทำนองที่ใช้ในการเทศน์ เป็น 2 ประเภท

ใหญ่ ดังนี้

1. เทศน์มหาชาติ การเทศน์มหาชาติ หรือล่ำมหาชาติในงานบุญเฉพาะของชาวอีสานนั้นแต่เดิมจะใช้ทำนองเทศน์ธรรมดา บางท่านเรียกว่า “ทำนองในผูกในมัด” เป็นทำนองหลักที่พระภิกษุใช้อ่านใบลานล่ำมหาชาติซึ่งมีลักษณะเป็นคำประพันธ์ประเภทการเทศน์มหาชาติทำนองในผูกในมัดนี้ อาจมีส่วนปลีกย่อยแตกต่างกันออกไปตามท้องถิ่น (ธวัช ปุณโณทก, 2525: 97) ซึ่งจารุวรรณธรรมวัตร (2521) ได้กล่าวถึงทำนองเทศน์มหาชาติของภาคอีสานว่ามีแบบฉบับในการ เทศน์ที่เป็นของตนเอง 3 แบบ คือ

1.1 ทำนองลมพัดพร้าว เป็นการเทศน์ทำนองช้า ทอดเสียงแรงบ้าง เบาบ้างลักษณะคล้ายลมพัดใบมะพร้าว เป็นทำนองเทศน์ของจังหวัดอุบลราชธานี

1.2 ทำนองช้างเทียมแม่ เป็นการเทศน์กดเสียงน้อยเสียงใหญ่ ไม่ปล่อยเสียงออกมาเต็มที่ จะเล่นทำนองเสียงสูงต่ำแต่ไม่ยืดเยื้อ เป็นทำนองเทศน์ของจังหวัดขอนแก่นและชัยภูมิ

1.3 ทำนองกาเต้นก้อน เป็นการเทศน์ที่ขยักเสียง ช้าบ้างเร็วบ้าง ลักษณะเหมือนอีกาเต้นตามซี้ไถกระโดดไปมาแล้วหยุด เป็นทำนองของจังหวัดร้อยเอ็ด เกิดที่อำเภอสุวรรณภูมิ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทำนองสุวรรณภูมิ

2. เทศน์นิทาน การเทศน์นิทานในภาคอีสานนั้น พระผู้เทศน์จะใช้ทำนอง หรือเรียกว่า “เทศน์ลำ” ซึ่งมีลักษณะคล้ายทำนองลำพื้นถิ่นที่หมอลำขึ้นนำไปตามงานเทศกาลต่างๆ ตลอดจน “งานเฮือนดี” ของสังคมอีสาน การเทศน์นิทานนั้น ในสมัยก่อนเมื่อถึงช่วงออกพรรษา รวมถึงฤดูเก็บเกี่ยวในตอนเย็น ชาวบ้านหนุ่มสาว และคนมีอายุที่ว่างงานจะมารวมกันที่วัด ช่วยกันทำความสะอาดวัดบ้าง หลังจากนั้นพระก็นำสวดมนต์ทำวัตรเย็นและเทศน์นิทานคติธรรมให้ชาวบ้านฟังซึ่งเป็นกุศโลบายในการสอนศีลธรรมแก่ชาวบ้าน เรื่องที่เทศน์นั้นนอกจากจะนำมาจากพุทธประวัติและนิทานชาดกแล้ว ยังนำนิทานพื้นบ้านของอีสานมาเทศน์ด้วย ซึ่งนิทานพื้นบ้านที่นำมาเทศน์นั้นมักเป็นเรื่องเดียวกับที่หมอลำเช่น เรื่อง สินไซ (สังข์ศิลป์ชัย) ท้าวทาดำ การะเกด ไก่แก้ว นางผมหอม เป็นต้น ส่วนกลอนที่ใช้ในการเทศน์ก็มีลักษณะเดียวกันกับกลอนลำพื้นและบางครั้งก็อาจเป็นสำนวนเดียวกัน

ต่อมาเมื่อประมาณ 50 กว่าปีมานี้ ได้มีการเทศน์อีกทำนองหนึ่งเกิดขึ้น เรียกว่า “เทศน์แหล่” การเทศน์แหล่ของอีสานนี้มีท่วงทำนองคล้าย “ลำทางยาว” ของขราวาส มูลเหตุที่ทำให้เกิดเทศน์แหล่สันนิษฐานว่ามาจากพระสงฆ์บางรูปก่อนที่จะมาบวชนั้นเคยเป็นหมอลำมาก่อน ฉะนั้นเมื่อพระภิกษุเหล่านี้มาเทศน์มหาชาติจึงอาจคิดดัดแปลงประยุกต์การเทศน์เพื่อสร้างความสนใจแก่ผู้ฟัง เทศน์แหล่ในครั้งแรกๆ จะใช้เฉพาะในกัณฑ์มัทรีเพียงกัณฑ์เดียว เนื่องจากกัณฑ์นี้มีเนื้อหาที่สะท้อนอารมณ์มากที่สุด เมื่อนำมาเทศน์โดยใช้ทำนองแหล่ซึ่งคล้ายทำนองลำทางยาวอันเป็นทำนองที่เหมาะสมกับการพรรณนาความเศร้าโศก ความอาทร และความสะท้อนอารมณ์ จึงสามารถทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามได้มาก

3. การเทศน์แบบ “โฆสัปปมาณิกา” คือการเทศน์โดยในเสียงและทำนองเป็นปกติเหมือนอ่าน

หรือพุทธธรรมดา ไม่ได้ออกเสียงและทำนองไพเราะด้วยการขับขาน มุ่งให้เข้าใจเนื้อหาธรรมะเพื่อให้นำไปปฏิบัติได้เป็นสำคัญ เรียกว่า “เทศน์ทำนองธรรมวัตร”

4. การเทศน์แบบ “ธรรมปมาณิกา” คือ เทศน์โดยใช้เสียงและทำนองที่มุ่งความไพเราะเป็นสำคัญ เช่น เทศน์มหาชาติ เทศน์แหล่ ซึ่งมีทั้งแหล่ในคือเรื่องในมหาชาติและแหล่นอกคือเรื่องอื่นๆ ที่นำมาเสริมโดยมุ่งความสุนทรีย์ เช่น แหล่เรื่องพระเวสสันดร แหล่เรื่องไถ้ร่มกาสาวพัสตร์

5. อิทธิพลของธรรมบทที่มีต่อการเทศน์

พระธรรมบทเป็นคัมภีร์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา คัมภีร์หนึ่ง เป็นพระพุทธานุญาตที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เนื้อหาของคัมภีร์ประกอบด้วยหลักคำสอนต่างๆ เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปในดินแดนต่างๆ พระธรรมบทก็ได้รับการเผยแพร่ด้วย ต่อมามีการแต่งอรรถกถาเพื่ออธิบายความพระคาถา เรียกว่า “อรรถกถาธรรมบท” ธรรมบท จึงเป็นส่วนหนึ่งของคำสอนที่รวบรวมอยู่ในพระไตรปิฎกส่วนที่เรียกว่า พระสุตตันตปิฎก คัมภีร์ที่ว่าด้วยพระธรรมเทศนาทั่วไป มีประวัติและท้องเรื่องประกอบ แบ่งออกเป็น 5 หมวดใหญ่ คือ ทิฆนิกาย มัชฌิมนิคาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย และขุททกนิกาย โดยเฉพาะธรรมบทที่ปรากฏอยู่ในหมวดที่ 2 ของขุททกนิกายซึ่งมีอยู่ 15 หมวด ได้แก่ ขุททกปาฐะ ธรรมบท อุทาน อิติวุตตกะ สุตตนิบาต วิมานวัตถุ เปตวัตถุ เถรคาถา เถรีคาถา ชาดก นิทเทส ปฏิสัมภิทามัคค์ อปทาน พุทธวงศ์ จรียาปิฎก จึงถือได้ว่าพระธรรมบทนี้มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลนั่นเอง

คัมภีร์ธรรมบทเป็นเพชรงามน้ำเอกชิ้นเยี่ยมที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะธรรมบทเป็นภาษากวี ซึ่งเรียกว่า “คาถา” จำนวน 432 คาถา มีเนื้อหากินใจ สั้น ลุ่มลึก คมคาย เล่าว่า เข้าใจดีวันหนึ่ง ท่านพระอนุรุทธเถระสวดธรรมบทที่เชตวันวิหาร หญิงคนหนึ่งได้ยินเสียงสวดจึงบอกแก่บุตรว่า “อย่าส่งเสียงดัง ภิกษูกำลังสวดบทธรรม ถ้าเรารู้แจ้งบทธรรมแล้วทำตามได้ข้อนั้นย่อมเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่เรา” ยืนยันว่าธรรมบทมีอยู่ตั้งแต่สมัยพุทธกาล ผู้ใคร่รู้แจ้งบทธรรม ทำตามได้จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้นั้น นอกจากนี้ ธรรมบทล้วนมีประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าต่อยอดไปสู่การปฏิบัติเผยแผ่ให้เป็นประทีปแห่งปัญญา นำไปพัฒนาชีวิต ให้เกิดให้มีให้เป็นและให้ได้คุณภาพต่อไป ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของธรรมบททั้งสิ้นโดยแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1. ด้านจิตวิทยา (ธรรมชาตินุษย์) คือมนุษย์ชอบสิ่งประโลมใจ ชอบสิ่งสูงใจ มนุษย์ชอบสิ่งอัศจรรย์ ชอบเรื่องประหลาด มนุษย์โน้มเอียงไปทางรักสวยรักงาม ชื่นเสียงเกียรติยศหรือหลักธรรมและการทำตัวปอนๆ มนุษย์ปากกับใจไม่ตรงกัน พูดอย่างหนึ่ง คิดอย่างหนึ่ง ถิ่นมนุษย์มีอันตรายไม่มีใครไม่ถูกนิทา มนุษย์ชอบการแข่งขัน “ใครเก่งกว่ากัน” มนุษย์ต้องเพียรพยายามด้วยตนเองคนหิวกระหายไม่สนใจคำสอน คนโง่ไม่รู้เหตุไม่รู้ผล คนเลี้ยวโค ตามหาไก่ที่หาย อันตรายชีวิตรู้ได้ยาก

2. ด้านทัศนคติ คือ การสร้างบารมีในอดีตชาติ สังสารวัฏฏ์ลึกลับซับซ้อน การเกิดในภพภูมิต่างๆ

ชีวิตในอดีตชาติสนับสนุนชาตินี้ ชาตินี้มีผลต่อชาติหน้า สวรรค์เป็นที่ที่ทุกคนใฝ่ปรารถนาและชอบใจ กายมนุษย์เปรียบดังภาชนะดิน กายเทวดาเปรียบดังภาชนะทองคำ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นภพภูมิที่น่าปรารถนาและน่าชอบใจ ทุกคนเคยเกิดเป็นชายและเคยเกิดเป็นหญิงมานับไม่ถ้วน การบ่นบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การบวงสรวงเทวดา ทรัพย์สินสมบัติของผู้มีบุญย่อมหายไป เมื่อเขาไปบวชเทวดาช่วยเหลือผู้มีบุญ เช่น เนรมิตบ้านและทรัพย์สินสมบัติ ผู้มีบุญสามารถห้ามดวงอาทิตย์ให้หยุดโคจร เทวดาปรากฏตอนกลางคืน เทวดาสั่งที่ฉัตร ที่ชุมประตู่ ที่ต้นไม้ สิ่งที่เชื่อกันว่าเป็นมงคลต่อชีวิต ฯลฯ

3. วิถีชีวิตของภิกษุ คือยกย่องวิถีชีวิตนักรบ (การครองเรือนเหมือนหมอน้ำทะเล) การศึกษาของภิกษุ ความสามัคคีของพระสงฆ์ การปฏิบัติธรรมมีค่ากว่าปริยัติธรรม กิจวัตรของชาวพุทธ ปฏิบัติชอบเป็นอายุพระพุทธศาสนา ยกย่องสมาธิปฏิบัติ โสดาบันมีคุณค่ามากกว่าสมบัติจักรพรรดิมากกว่าสมบัติในเทวโลกและในพรหมโลก

4. วิถีชีวิตพระอรหันต์คือ พระอรหันต์ไม่โกรธ ไม่กล่าวเท็จ ไม่ทำร้ายตนเอง ไม่คลุกคลีหมู่คณะ ไม่กล่าวพาดพิงลาภผล ไม่กลัวตาย พระอรหันต์รุ่งเรืองด้วยฉานสมาบัติ

5. ประเพณีครั้งพุทธกาลคือ การต่อมณฑกกับอาจารย์ (มุขปาฐะ), ธรรมเนียมการปูอาสนะสำหรับพระพุทธเจ้า ธรรมเนียมก่อนเสด็จจาริก ภิกษุปูอาสนะสำหรับพระพุทธเจ้าในที่พักของตนมนุษย์ต้องการพระสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืองานอวมงคล ศิษย์ไม่วางสัมภาระไว้บนที่นั่งที่นอนครูอาจารย์ การเลี้ยงดูบิดามารดาเป็นหน้าที่ของบุตรธิดา คำสอนหญิงที่ไปอยู่ในบ้านของสามีตำแหน่งเศรษฐีต้องได้รับการแต่งตั้ง เทศกาลเลือกคู่ (วิฆ्नุกัษัตร์) เทศกาลของคนพาล (พาลนักรัษัตร์) เทศกาลดื่มสุรา (สุราฉน)

6. บทบาทของพระพุทธเจ้าคือ เป็นมนุษย์แต่บทบาทยิ่งกว่าเทวดา มีหลายร้อยหลายพันพระองค์ มีวิสัยทัศน์ สวรรค์โลกวันละ 2 ครั้ง (ที่มทสสินา พุทธเน) เป็นนิกคัยหาที่ เข้มงวดฉลาดในวิธีการสอน (เทศนากุสลดตา) แสดงธรรมตามภูมิหลังของผู้ฟัง เป็นครูของชาวโลก (โลก-ครุณา พุทธเน) ไม่ประสงค์คนคุยโวโอ้อวด บอกทางดำเนินชีวิต เหมือนช่างศึกในสงครามที่รับลูกศรจากจตุรทิศ

7. ความรู้ทางพระพุทธศาสนา คือ คำสอนในธรรมบท คือพุทธภาษิต หลักธรรมในธรรมบททุกทกนิกาย เช่น การฝึกตนฝึกยาก (อตตา หิ กิร ทุกฺทโม) ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน (อตตา หิ อตฺตโน นาโถ) ในหมู่มนุษย์ ผู้ฝึกตนได้เป็นคนประเสริฐ (ทนโต เสฏฺโฐ มนุสฺเสสุ) ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ (อาโรคฺยปรมา ลาภา) ปฏิบัติมุงลาลักการะเป็นอย่างหนึ่ง ปฏิบัติมุงพระนิพพานเป็นอีกอย่างหนึ่ง (อญฺญา หิ ลาภุปนิสา อญฺญา หิ นิพฺพานคามีนิ) วาจาสุภาษิตมีผลแก่ผู้ปฏิบัติตามด้วยดี (สุภาสิตาวาจา สผลา โหติ สุกฺกพฺพโต) ความมกน้อยเป็นประเพณีของพระพุทธเจ้า (อปปิฉตฺตา นามสฺมา มม ตนฺติ มม ปเวณิ) ฯลฯ

สรุป เรื่องราวต่างๆ ในธรรมบทเป็นหลักธรรมคำสอนที่ทำให้เกิดความเข้าใจ เข้าถึงและพัฒนาวิถีชีวิตของมนุษย์ให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข สงบสุข จนเกิดบรมสุขแก่มนุษยชาติ เพราะการเทศน์ของพระสงฆ์โดยเฉพาะการเทศน์แหล่ของภาคอีสานที่มุ่งเน้นในเรื่องของข้ออรรถข้อธรรมในการ

ใช้ชีวิต นำไปเผยแพร่ให้สังคมได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้เกิดสมดุลต่อกระแสโลก
ในยุคปัจจุบัน

6. ประโยชน์ของการเทศน์

การฟังเทศน์ฟังธรรมเปรียบเสมือนการสร้างถ้ำให้แกจิตใจ แต่บางท่านไม่สนใจฟังธรรม ถ้าท่าน
สร้างถ้ำไว้ในจิตใจอยู่ด้วยความสงบ ฟังไปก็เกิดความรู้ ความดี มีพลังและปัญญา แต่บางคนก็ไม่อยากฟัง
มันใกล้ชิดกันเกินไป เหมือนสัปเหร่ออยู่ใกล้ผี ซื่ออยู่ใกล้พระ ใกล้เกลือกินต่างการฟังธรรมนั้นก็ยาก เพราะ
ในทุกวันนี้ไม่ค่อยสนใจฟังธรรมซักเท่าไร วันพระเราควรจะมาพบพระสักวันหนึ่ง เพราะจิตใจท่านจะ
ประเสริฐในการพบพระ สำหรับอานิสงส์ของการฟังธรรม 5 ประการ ใน อัมมัสสวนสูตร (อง.ปญจก.
22/202/276) กล่าวไว้ดังนี้

1. ย่อมได้ฟังในสิ่งที่ไม่เคยฟัง หมายถึง เป็นการเพิ่มความรู้ เป็นข้อแรก ที่เราได้และเห็นชัดมาก
ที่สุด ในเรื่องเกี่ยวกับธรรมะ บางเรื่องที่เราไม่รู้มาก่อน เราก็ดำเนินได้ จากการฟังธรรมจากพระนั่นเอง และ
เราก็สามารถ เอาหลักธรรม ที่พระท่านเทศน์สอน เอามาปรับใช้ ในชีวิตประจำวันของเราได้ โดยที่เราไม่
ต้องไปหาอ่านในหนังสือ เพราะพระท่านศึกษา และปฏิบัติตามหลักธรรมนั้น มาก่อนเราแล้ว จึงเอามา
เทศน์ให้เราฟัง ทำให้เราได้เอาไปเป็นหลักการ ในการดำเนินชีวิต ให้มันมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. สิ่งที่ได้ฟังแล้วย่อมเข้าใจและแตกฉานขึ้น หมายถึง เป็นการทบทวนความรู้ บางเรื่องที่เราเคย
ฟังไปก่อนแล้ว และอาจจะลืมไปบ้าง เราก็จะได้จำได้แม่น มากยิ่งขึ้น จากการเข้าไปฟังเทศน์ ฟังธรรมใน
วัดบ่อยๆ เพราะธรรมบางเรื่อง เราก็อาจจะจำไม่ได้เลย ในการฟังเพียงครั้งเดียว สิ่งที่จะทำให้เราจำได้
ก็คือการฟังซ้ำๆ หลายครั้ง เราจึงต้องหมั่นเข้าวัดอยู่เสมอ

3. บรรเทาความสงสัยเสียได้ หมายถึง ในเรื่องบางเรื่องที่เราสงสัยเกี่ยวกับธรรมะต่างๆ เราก็จะ
ได้คลายความสงสัย เมื่อเราได้ฟังเทศน์จากพระนั่นเอง เพราะธรรมะบางหัวข้อมันก็อาจจะจากเกินไปที่จะ
เข้าใจการฟังซ้ำบ่อยๆ จึงทำให้เราเข้าใจมากยิ่งขึ้น

4. ทำความเห็นให้ตรงให้ถูกต้องได้ หมายถึง เป็นการปรับความเห็นให้ตรง บางเรื่อง ที่เรารู้มา
หรือได้ยินได้ฟังมา ซึ่งอาจจะผิดไป เราก็จะมาได้คำตอบ ในสิ่งที่ถูกต้อง จากการฟังธรรมจากพระ เพราะ
พระสงฆ์ ท่านศึกษาธรรมะมาโดยตรงซึ่งมีความแม่นยำในเรื่องหลักธรรม คำสอนต่างๆ ของพระพุทธเจ้า
มากกว่าที่เราไปถามจากที่อื่นเป็นการทำความเข้าใจของเราให้ตรงตามหลักนั่นเอง

5. จิตใจผู้ฟังย่อมสงบ หมายถึง การฟังเทศน์ฟังธรรม คือ การอบรมจิตใจ การเปลี่ยนนิสัย
เปลี่ยนความประพฤติของเราให้ดีขึ้น เรื่องไหนที่เราเคยทำไม่ดีเราก็สามารถที่จะเปลี่ยนได้จากการ
เอาหลักธรรมที่ได้ ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตของเรา ไม่ว่าจะเป็นการกระทำทางกาย ทางวาจา หรือ
ความคิดภายในจิตใจของเราก็ตาม จะเห็นได้ว่าอานิสงส์แห่งการฟังเทศน์ฟังธรรมจากพระสงฆ์นั้น

มีประโยชน์อย่างมากเพราะจะช่วยทำให้เราเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบมากยิ่งขึ้นและเป็นการสั่งสมบุญของเราด้วย เหนือสิ่งอื่นใดเลยคือทำให้เราเป็นคนดีนั่นเอง เป็นการขัดเกลาทั้งกายและใจของเราให้มันสะอาดอยู่เสมอ

7. สรุป

การเทศน์ของพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาทั้งในอดีตและปัจจุบันได้ถูกหยิบยกเนื้อหาสาระเรื่องราวจากธรรมบทมาประพันธ์เป็นทำนองเทศน์แล้วเติมแต่งเป็นทำนองและนำเสนอในรูปแบบต่างๆซึ่งว่าโดยประเภทของการเทศน์ จะใช้ทำนอง 2 ลักษณะ คือ 1) ธรรมวัตรเทศนา 2) สรภัญญเทศนา ถ้าว่าโดยบุคคลผู้แสดงมี 3 อย่าง คือ 1) เทศน์เดี่ยว 2) เทศน์คู่ ปุจฉาวิสัชนา 3) เทศน์เรื่อง ซึ่งเทศน์เดี่ยวแยกออกเป็นประเภทได้อีกดังนี้ (1) เทศน์ตามหนังสือ (2) เทศน์ปากเปล่าไม่ดูตามหนังสือซึ่งเรียกว่าเทศนาโวหารบ้าง ปฏิภาณเทศนาบ้าง การเทศน์โดยวิธีต่างๆดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ในภาคใด ไม่มีความแตกต่างกันมากนัก เพราะมีแนวปฏิบัติสำหรับการเทศน์อย่างเดียวกัน คือถือตามแบบอย่างที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา ที่สำคัญคือยึดหลักปฏิบัติตามองค์แห่งธรรมกถึก 5 ประการ และเสขยวัตรหมวดว่าด้วยธรรมเทศนา ปฏิสัยสูตร หรือลักษณะอาการที่เหมาะสมอันภิกษุพึงกระทำในขณะที่แสดงธรรมต่อบุคคลที่อยู่ในอาการต่างๆ แต่วิธีการของสรภัญญเทศนาหรือการเทศน์ทำนองสรภัญญะ ของพระสงฆ์ในแต่ละภาคจะแตกต่างกันโดยเฉพาะการเทศน์แหล่เสียงประยุกต์ทำนองสรภัญญะของพระสงฆ์ในภาคอีสานมีการพัฒนาวิธีการเทศน์และรูปแบบการเทศน์แตกต่างจากพระสงฆ์ในภาคอื่นเป็นอย่างมาก ซึ่งการเทศน์เสียงทำนองสรภัญญะนี้ในภาคอีสาน เรียกว่า “เทศน์แหล่” บ้างเรียกว่า “เทศน์เสียงบ้าง” เป็นการเทศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำภาคอีสานวิธีหนึ่ง เพราะสามารถสื่อสารเข้าใจและทราบถึงวัตถุประสงค์ได้เป็นอย่างดีของพุทธศาสนิกชนในอีสานหรือสำหรับผู้ที่มีสายเลือดเป็นคนอีสานโดยแท้เท่านั้นจึงจะซาบซึ้งในสาระท่วงทำนอง ลีลา และบทกลอนที่นำมาเทศน์

องค์ความรู้จากการศึกษาค้นคว้าบทความฉบับนี้ ผู้เขียนสรุปได้ ดังนี้ การเทศน์แหล่อีสาน ส่วนมากได้รับมาจากคัมภีร์ธรรมบทนำเสนอในรูปแบบการประพันธ์เป็นทำนองต่างๆ เพื่อปรับใช้กับวิถีชีวิตรูปแบบของคนในชุมชนให้ตระหนักรู้ และเป็นคุณค่าของชีวิต โดยนำหลักสัจธรรมของคัมภีร์ธรรมบททางพระพุทธศาสนาเป็นรูปแบบในการเสริมแรงคิด เพื่อแสวงหาทางออกของปมปัญหาต่างๆ ดังจะได้จาก นิทานธรรมบท เรื่อง มัฏฐกุนทล ที่หยิบยกมาจากหลักธรรมทางศาสนา เพื่อเป็นคติสอนใจเกี่ยวกับความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่งในดลก อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของการเทศน์แหล่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาเข้ามานาน

เอกสารอ้างอิง

- ธวัช ปุณโณทก. (2525). *ลักษณะวรรณกรรมอีสาน ในวัฒนธรรมประเพณี ศิลปะวรรณคดีอีสานวรรณกรรมท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: พระพัฒนา.
- พระครูสังฆกิจวิสุทธิ. (2534). *มนต์พิธีพร้อมคำแปล*. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). *พุทธวิธีในการสอน*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระโสภณธรรมวาที. (2546). *ความรู้พื้นฐานการเทศน์*. กรุงเทพฯ: ศิลป์สยามบรรจุกัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณวิไลโส*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2554). *อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2555). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2526). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน*. พ.ศ. 2525. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

ກາດຜນວກ

คำสั่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตขอนแก่น
ที่ 97/2567

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 6 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6 และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เรื่อง “พุทธนวัตกรรมเพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน” ในวันที่ 27 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2567 เป็นไปด้วยความเรียบร้อย

อาศัยอำนาจตามความมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 จึงแต่งตั้งผู้มีรายนามต่อไปนี้เป็นคณะกรรมการดำเนินงานการประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น โดยมีหน้าที่รับผิดชอบดังต่อไปนี้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี	ประธานกรรมการ
พระพรหมวัชรเมธี	เจ้าคณะภาค 9	รองประธานกรรมการ
พระเทพวิสุทธิคุณ, ดร.	เจ้าคณะจังหวัดขอนแก่น	รองประธานกรรมการ
พระราชวัชรสารบัณฑิต รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา	รองประธานกรรมการ
พระเทพปวรเมธี, รศ. ดร	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร	รองประธานกรรมการ
พระเทพเวที, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต	รองประธานกรรมการ
พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	รองประธานกรรมการ
พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนุตเสนโน, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายต่างประเทศ	รองประธานกรรมการ
พระมหาชานาญ มหาชาโน, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์	รองประธานกรรมการ
พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น	รองประธานกรรมการ
รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	รองประธานกรรมการ
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย	กรรมการ
พระเมธีวราญาณ, ผศ.ดร.	คณบดีคณะพุทธศาสตร์	กรรมการ
พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์	กรรมการ
พระครูสังวรรักษ์เอกภัทร อภินโน, รศ.ดร.	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์	กรรมการ

พระมหากษัตริย์ ปณฺธิตเมธี,ดร.	คณบดีคณะครุศาสตร์	กรรมการ
พระธรรมวชิราจารย์	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์มหาสารคาม	กรรมการ
พระสิริรัตนเมธี, ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์เลย	กรรมการ
พระเมธีวชิราจารย์, ดร.	ผู้อำนวยการหน่วยวิทยบริการกาฬสินธุ์	กรรมการ
พระครูวาปีจันทคุณ, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด	กรรมการ
ดร.สรินดา สายลุน	ที่ปรึกษารองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น	กรรมการ

มีหน้าที่ ดังนี้

1. ควบคุมดูแล ให้คำปรึกษา แนะนำในการดำเนินงาน
2. อำนวยความสะดวกในการจัดโครงการให้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย

คณะกรรมการฝ่ายอำนวยการ

พระราชพัฒน์วชิรบัณฑิต, รศ.ดร.	รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น	ประธานกรรมการ
พระอุดมปัญญาภรณ์, ดร.	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่	รองประธานกรรมการ
รศ.ดร.วิทยา ทองดี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	รองประธานกรรมการ
ผศ.ดร.นิเทศ สันนหารี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	รองประธานกรรมการ
พระครูศรีพุทธบัณฑิต, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ	รองประธานกรรมการ
พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ, ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น	รองประธานกรรมการ
นายคัทธินันท์ ศรีหาบงค์	รก.ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น	กรรมการ
พระครูสมุห์ธีระพงษ์ นรินโท, ดร.	รก.ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร	กรรมการ
ดร.อมรรัตน์ เตชะนอก	ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น	กรรมการ
นางจิตรดา แก้วมงคล	รก.ผู้อำนวยการส่วนคลังและทรัพย์สิน	กรรมการ
นายนิรุต ป้องสีดา	รก.ผู้อำนวยการส่วนสนับสนุนวิชาการ	กรรมการ
ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่: ควบคุมดูแล ให้คำปรึกษา อำนวยการ สั่งการติดต่อประสานงานอำนวยการกำกับดูแล ช่วยแก้ไขปัญห และอุปสรรคที่เกิดขึ้นแก่คณะกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อให้งานดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยทุกประการ

คณะกรรมการฝ่ายอาคารสถานที่

รศ.ดร.วิทยา ทองดี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	ประธานกรรมการ
นายคัทธินันท์ ศรีหาบงค์	ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น	รองประธานกรรมการ
พระบุญ วรบุญโญ	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการ
นางวาท เก่งโชน	นักการภารโรง	กรรมการ
นางสำภา ร้อยพรหม	นักการภารโรง	กรรมการ

นางคำทอง เคนหนู	นักการภารโรง	กรรมการ
นางศิริวัฒน์ พาพรม	นักการภารโรง	กรรมการ
นางบังใบ ไยแก้ว	นักการภารโรง	กรรมการ
นางสมปอง สิมารักษ์	นักการภารโรง	กรรมการ
นางลำไย บุริจันทร์	นักการภารโรง	กรรมการ
นางชลีพร นางหนองตุม	นักการภารโรง	กรรมการ
นางสมพร ปรัชญา	นักการภารโรง	กรรมการ
นายสุรพร ตุ่นป่า	นักวิชาการศึกษา	กรรมการ
นายธรรม สีสาย	นายช่างเทคนิค	กรรมการ
นายหนูพันธ์ ประสมพล	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการ
นายสุพัฒน์ วรรณญาติ	คนสวน	กรรมการ
นายมนี ศรีสะอาด	พนักงานรักษาความปลอดภัย	กรรมการ
องค์การนิสิตวิทยาเขตขอนแก่น		กรรมการ
สโมสรนิสิตวิทยาเขตขอนแก่น		กรรมการ
พระครูสมุทรธีระพงษ์ นรินโท, ดร.	ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร	กรรมการและเลขานุการ
พระภาณุวัฒน์ จันทวฑฒโน	อาจารย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายตะวัน พรหมบุตร	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายปิยะพงษ์ คุ่มภัย	ช่างเทคนิค	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายสุทธิรักษ์ ตาพล	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายประดิษฐ์ สังฆพงษ์	นายช่างเทคนิค	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่: ดังนี้

1. จัดสถานที่ประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ประกอบด้วย
 - 1.1 ห้องประชุมใหญ่
 - 1.2 ห้องประชุมกลุ่มย่อย
 - 1.3 ห้องรับรองวิทยากร ผู้มีเกียรติ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ
2. จัดสถานที่รับประทานอาหารกลางวันและอาหารว่าง
3. ประดับตกแต่งห้องประชุมใหญ่และห้องประชุมย่อย

คณะกรรมการฝ่ายพิธีการ/พิธีกร

รศ.ดร.วิทยา ทองดี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	ประธานกรรมการ
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	รองประธานกรรมการ
ผศ.ดร.นิรัช เรืองแสน	ผู้อำนวยการสถาบันภาษา วช.ขอนแก่น	รองประธานกรรมการ

ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต	กรรมการ
อ.ดร.สุนทร สายคำ	ผู้อำนวยการหลักสูตร ค.ม.(พุทธบริหารฯ)	กรรมการ
ผศ.ดร.พชรกฤต ศรีบุญเรือง	เลขานุการหลักสูตร ค.ม.,ค.ด. (การสื่อสารภาษาไทย)	กรรมการ
อ.ดร.วิรัตน์ ทองภู	อาจารย์	กรรมการและเลขานุการ
อ.จิรวัดณ์ ลิทธิธรรม	อาจารย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่: ดังนี้

1. จัดทำกำหนดการ
2. ลำดับพิธีการตามกำหนดการ
3. เป็นพิธีกรในการประชุม
4. กำกับดูแลด้านศาสนพิธี

คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และวิเทศสัมพันธ์

พระอุดมปัญญามรณ, ดร.	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่	ประธานกรรมการ
ผศ.ดร.สุรพล พรหมกุล	อาจารย์	รองประธานกรรมการ
ผศ.ดร.นิรัช เรืองแสง	ผู้อำนวยการสถาบันภาษา วช. ขอนแก่น	รองประธานกรรมการ
ผศ.ดร.พลเผ่า เพ็งวิภาศ	หัวหน้าสถานีวิทยุ	กรรมการ
ผศ.ดร.ชาญชัย สวดศรี	อาจารย์	กรรมการ
อ.ดร.วิรัตน์ ทองภู	อาจารย์	กรรมการ
พระอธิการไชยา ติคุชวิโร	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการ
นายสุนทร เสนาสุข	นักวิชาการศึกษา	กรรมการ
นายนิรันดร์ เลิศวีรพล	นักวิชาการคอมพิวเตอร์	กรรมการ
พ.อ.ทองดี ทองลั่น	นักประชาสัมพันธ์	กรรมการ
นายสุทธิพงษ์ อุพลเกียรติ	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและเลขานุการ
นายอภิวัฒน์ สาระบัน	นักวิชาการโสตทัศนศึกษา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่: ดังนี้

1. จัดส่งหนังสือเชิญนักวิชาการทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
2. ประสานงานสถาบันอุดมศึกษาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
3. จัดทำโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์
4. ออกแบบและจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ตามจุดต่างๆ
5. จัดทำป้ายวิทยากรในห้องประชุมใหญ่และห้องประชุมย่อย
6. จัดทำป้ายคัดเอาท์บนเวที
7. ออกแบบประชาสัมพันธ์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

8. นำบทความวิจัยเผยแพร่ผ่านทางเว็บไซต์
9. ควบคุมระบบการสื่อสารทั้งในห้องประชุมใหญ่และประชุมย่อย
10. จัดทำวีดิทัศน์แนะนำมหาวิทยาลัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
11. บันทึกภาพนิ่ง/วิดีโอ/เสียง ตลอดงาน

คณะกรรมการฝ่ายเอกสารวิชาการ

ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	ประธานกรรมการ
พระครูภาวนาโพธิคุณ, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ม., พธ.ด.(ปรัชญา)	รองประธานกรรมการ
พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.	ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.ม., พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)	รองประธานกรรมการ
พระครูสุธีศัมมภิระญาณ, วิ. รศ.ดร.	อาจารย์	กรรมการ
พระครูศรีปริยัติบัณฑิต, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการหลักสูตร พธ.บ.(ปรัชญา)	กรรมการ
รศ.ดร.ดิปติ มหันตะ	อาจารย์	กรรมการ
ผศ.ดร.นิรัช เรืองแสน	ผู้อำนวยการสถาบันภาษา วช. ขอนแก่น	กรรมการ
ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น	อาจารย์	กรรมการ
ผศ.ดร.จรัส ลีกา	อาจารย์	กรรมการ
ผศ.ดร.จักรพรรณ วงศ์พรพจน์	อาจารย์	กรรมการ
ผศ.ดร.ประกอบ มีโคตรทอง	อาจารย์	กรรมการ
ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี	อาจารย์	กรรมการ
อ.ดร.สมควร นามสีฐาน	อาจารย์	กรรมการ
อ.ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา	อาจารย์	กรรมการ
อ.ชยันต์ บุญพิโย	อาจารย์	กรรมการ
ผศ.ดร.สุรพล พรมกุล	ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวสาริกา ไสวงม	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวมารีสา ไสวงม	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวอนุดิตา บุญตะวัน	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่ ดังนี้

1. จัดทำต้นฉบับบทความ
2. ประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ และส่งบทความให้ตรวจสอบ
3. ประสานงานกับเจ้าของบทความ เพื่อส่งบทความให้แก้ไข
4. จัดเตรียมบทความที่แก้ไขแล้วเพื่อนำเข้าห้องประชุมกลุ่มย่อย
5. จัดทำข้อสรุปของแต่ละบทความที่ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแล้วให้กับเจ้าของบทความได้แก้ไข
6. จัดทำรายงานสืบเนื่องจากการประชุม (Proceeding)

7. แปลเอกสารทางวิชาการและเอกสารการประชุมในระดับนานาชาติ

คณะกรรมการประจำห้องประชุมกลุ่มย่อย

ห้องประชุมย่อยที่ 1 ห้อง B 202 ชั้น 2 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช (สนิท ชวณมหาปัญญามหาเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางศาสนา/ปรัชญาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. พระครูภาวนาโพธิคุณ, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ประธานกรรมการ
2. รศ.ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	กรรมการ
3. ผศ.ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	กรรมการ
4. ผศ.ดร.สุวิน ทอปปัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. พระสมภาร ฐิตญาโณ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. ผศ.ดร.จักรพรรธน์ วงศ์พรพจน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นายจักรี มาป้อง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 2 ห้อง B 203 ชั้น 2 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช (สนิท ชวณมหาปัญญามหาเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางศาสนา/ปรัชญาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. พระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ประธานกรรมการ
2. รศ.ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	กรรมการ
3. ผศ.ดร.วิเชียร แสนมี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	กรรมการ
4. ผศ.ดร.จรัส ลีกา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. พระมหาสำรอง สญญาโต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. ผศ.ดร.ประกอบ มีโคตรทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นายชัยรัตน์ มาสอน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 3 ห้อง B 204 ชั้น 2 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช (สนิท ชวณมหาปัญญามหาเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางศาสนา/ปรัชญาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. พระเมธีวัชรารักษ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วช.ร้อยเอ็ด	ประธานกรรมการ
2. รศ.ดร.ประพันธ์ ศรีภร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	กรรมการ
3. พระครูศรีพุทธินันท์, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	กรรมการ
4. พระมหาณัฐพันธ์ สุทิสฺสณานิ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. พระมหาสุทธิดิล จิตตปัญโญ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. อ.ดร.สุนทร สายคำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นางสาวรุ่งนภา โยนต์ัน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 4 ห้อง B 205 ชั้น 2 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช (สนธิ ชวนมหาปัญญามหาเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รศ.ดร.อิศรา ก้านจักร	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	ประธานกรรมการ
2. พระมหาศุภชัย สุภกิจโจ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วช.อีสาน	กรรมการ
3. พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษ ฐริปัญโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	กรรมการ
4. อ.พันทิวา ทับภูมิ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. อ.กนกวรรณ ประจันตะเสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. ผศ.อนุสรณ์ นางทะราช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นางสาวแพรวพรรณ ประจักษ์โก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 5 ห้อง B 302 ชั้น 3 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช (สนธิ ชวนมหาปัญญามหาเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รศ.ดร.วิทยา ทองดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ประธานกรรมการ
2. รศ.ดร.สิทธิพล อาจอินทร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	กรรมการ
3. ผศ.ดร.ชุตินันต์ สະສອງ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	กรรมการ
4. ผศ.ดร.พชรกฤต ศรีบุญเรือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. พระครูวินัยธรวรุฒิ เตชะมุโม, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. อ.ดร.วิรัตน์ ทองภู	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นางสาวดารณี ปะเตชะกัง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 6 ห้อง B 303 ชั้น 3 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช (สนธิ ชวนมหาปัญญามหาเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางการศึกษาเพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รศ.ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประธานกรรมการ
2. รศ.ดร.มณฑา ชุ่มสุคนธ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น	กรรมการ
3. อ.ดร.เอกชาติ สุขเสน	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วช.อีสาน	กรรมการ
4. พระครูปลัดบุญช่วย โชติวิโส, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. นางฤดี แสงเดือนฉาย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. พระมหาศรายุทธ สมนต์ปาสาทิโก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นางสาววิภาดา โคตรแก้ว	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 7 ห้อง B 304 ชั้น 3 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช (สนธิ ชวนมหาปัญญามหาเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประธานกรรมการ
2. ผศ.ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	กรรมการ
3. ผศ.ดร.วิกรม บุญนุ่น	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	กรรมการ
4. อ.ดร.ยิ่งสรรค์ หาพา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. อ.สมพร ศิริพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. ผศ.ดร.กาญจนาภรณ์ ปุณรัตน์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นายพัฒนพงษ์ หนองน้ำ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 8 ห้อง B 305 ชั้น 3 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวนมहाปญฺญมहाเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผศ.ดร.สุริยะจรัส เตชะตันมื่นสกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	ประธานกรรมการ
2. ผศ.ดร.วรวีทย์ นพแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	กรรมการ
3. อ.ดร.ชาญชัย ฤทธิร่วม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	กรรมการ
4. อ.ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิ์ทา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	เลขานุการ
5. อ.ดร.พงษ์นรินทร์ อุทัยกาญจนกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. พระมหากิตติ กิตติเมธี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. อ.บุญส่ง นาแสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 9 ห้อง B 402 ชั้น 4 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวนมहाปญฺญมहाเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รศ.ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประธานกรรมการ
2. ผศ.ดร.ไพศาล เครือแสง	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	กรรมการ
3. ผศ.ดร.เกษภา ผาทอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	กรรมการ
4. ผศ.ดร.เรียงดาว ทวะชาติ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. อ.อภิณพ ฮาดภักดี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. อ.ดร.สมควร นามสีฐาน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นางสาวแพรทอง กัปโก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 10 ห้อง B 403 ชั้น 4 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวนมहाปญฺญมहाเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผศ.ดร.อนุรัตน์ อนันทนาธร	มหาวิทยาลัยบูรพา	ประธานกรรมการ
2. ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	กรรมการ
3. อ.ดร.กาญจน์ชนิดาภา เมธีวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์	กรรมการ
4. อ.ดร.ปณจิตร์ สุกุมลย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. อ.ดร.อินตอง ชัยประโคน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. พระสอนดำ วาฬสโท, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นางรพีพร มณีวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 11 ห้อง B 404 ชั้น 4 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ชวนมहाปญฺญมหาเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์	ประธานกรรมการ
2. ผศ.ดร.สิริศักดิ์ อาจวิชัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ	กรรมการ
3. อ.ดร.อารีย์ บินประทาน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	กรรมการ
4. อ.ทรงพล โชติกเวชกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. พระโมฏิกานนิก นริสโร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. พระมหาอริวัฒน์ ภัทรทวี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นางสาวกัญติศา ศรีเสนา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ห้องประชุมย่อยที่ 12 ห้อง B 405 ชั้น 4 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ชวนมहाปญฺญมหาเถร)

: พุทธนวัตกรรมทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพื่อการสร้างสังคมสันติสุขอย่างยั่งยืน

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รศ.ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้	ประธานกรรมการ
2. ผศ.ดร.สมปอง สุวรรณภุมมา	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ	กรรมการ
3. อ.ดร.โกมินทร์ ว่างอ่อน	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่	กรรมการ
4. อ.ดร.ธีรดนัย กัปโก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
5. นางสาวธิดารัตน์ วรจักร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
6. อ.จิรวัดน์ สิทธิธรรม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
7. นางประกายเพชร ชารินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

ระดับนานาชาติ

ห้องประชุมย่อยที่ 13 ห้องเขียวเตอร์ ชั้น 5 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (สนิท ชวนมहाปญฺญมหาเถร)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รศ.ดร.สุพหล สุธะพรหม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ประธานกรรมการ
2. พระมหาสมบุญ วุฒิกโร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	กรรมการ
3. รศ.ดร.ไชยวัฒน์ เผือกคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	กรรมการ

4. ผศ.ดร.บุญมี พรรษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	กรรมการ
5. ดร.เจฟฟี่ วิลสัน	สถาบันวิจัยพุทธศาสนา DIRI ซิดนีย์ ออสเตรเลีย	กรรมการ
6. อ.ดร.สรินญา มารศรี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เลขานุการ
7. อ.สุริยา บุญยะรังค์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	ผู้ช่วยเลขานุการ
8. ผศ.ดร.นิรัช เรืองแสน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	พิธีกร
9. นายบัลลังก์ ศรีบุญเรือง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วช.ขอนแก่น	เทคโนโลยีสารสนเทศ

มีหน้าที่ ดังนี้

1. ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของบทความ วิพากษ์ ให้ข้อเสนอแนะตามความเหมาะสม แก่ผู้นำเสนอบทความ และทำการประเมินบทความ
2. เลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ มีหน้าที่ดังนี้
 - 2.1 ประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิประจำห้องประชุมกลุ่มย่อย
 - 2.2 ประสานงานผู้นำเสนอบทความประจำห้องประชุมกลุ่มย่อย
 - 2.3 เตรียมเอกสารลงเวลา ใบสำคัญรับเงิน สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของผู้ทรงคุณวุฒิและเอกสารลงเวลาของผู้นำเสนอบทความ
 - 2.4 เตรียมบทความให้กับผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน
 - 2.5 เตรียมเกียรติบัตรของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้นำเสนอบทความ
3. พิธีกร มีหน้าที่ ดังนี้
 - 3.1 ดำเนินรายการเพื่อให้การวิพากษ์บทความเป็นไปตามลำดับ
 - 3.2 กำกับเวลา คือ ให้เวลานำเสนอบทความละ 10 นาที และรับการวิพากษ์บทความละ 5 นาที โดยมีป้ายกำกับเวลา
4. เทคโนโลยีสารสนเทศ มีหน้าที่ ดังนี้
 - 4.1 เตรียมความพร้อมของห้องประชุมกลุ่มย่อย คือ จัดโต๊ะสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ จัดโต๊ะสำหรับผู้นำเสนอบทความ และผู้เข้าร่วมงาน
 - 4.2 จัดเตรียมเครื่องเสียง ไมโครโฟน คอมพิวเตอร์/โน้ตบุค ใช้ระบบการประชุมแบบออนไลน์ โปรเจ็คเตอร์ จอโปรเจ็คเตอร์ ให้พร้อมใช้งาน
 - 4.3 รวบรวมไฟล์ PPT จากผู้นำเสนอบทความแล้วจัดเก็บในคอมพิวเตอร์/โน้ตบุค เตรียมนำเสนอ
 - 4.4 เปิดไฟล์ PPT นำเสนอตามลำดับตั้งแต่คนแรกถึงคนสุดท้าย

คณะกรรมการฝ่ายปฏิบัติ

งานต้อนรับที่ท่าอากาศยานขอนแก่น

รศ.ดร.วิทยา ทองดี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	ประธานกรรมการ
ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ	รองประธานกรรมการ
พระมหาพิสิฐ วิสิษฐปัญโญ, ดร.	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น	กรรมการ

พระครูศรีพุทธิบัณฑิต, ผศ.ดร.	ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ	กรรมการ
พระครูสมุทรธีระพงษ์	ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร	กรรมการ
ผศ.ดร.สุวิน ทอปปัน	อาจารย์	กรรมการ
ผศ.ดร.จรัส ลีกา	อาจารย์	กรรมการ
อ.ดร.สุนทร สายคำ	อาจารย์	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่: ดังนี้

1. ต้อนรับและอำนวยความสะดวกวิทยากร และผู้ทรงคุณวุฒิ
2. จัดหารถรับ-ส่ง วิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิระหว่างมหาวิทยาลัยกับสนามบิน

งานต้อนรับที่ห้องประชุมชั้น 2 อาคารเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา

รศ.ดร.วิทยา ทองดี	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป	ประธานกรรมการ
ผศ.อนุสรณ์ นางทะราช	ประธานหลักสูตร ค.บ. (การสอนสังคมศึกษา)	รองประธานกรรมการ
พระครูสุนทรกิตติธรรมคุณ	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการ
นางจิตรลดา แก้วมงคล	ผู้อำนวยการส่วนคลังและทรัพย์สิน	กรรมการ
นางสุพัตรา นาทัน	นักวิชาการการเงินและบัญชี ชำนาญการ	กรรมการ
นางศุภินิชา งามสง่า	นักวิชาการการเงินและบัญชี ชำนาญการ	กรรมการ
นางสาวปิยะนุช ไทยทองกลาง	นักวิชาการการเงินและบัญชี	กรรมการ
นางสาวยุภาพร เงามะเขษ	นักวิชาการการเงินและบัญชี	กรรมการ
นางสาวสุติพร ไยแก้ว	นักวิชาการการเงินและบัญชี	กรรมการ
คณะกรรมการสโมสรนิสิต		กรรมการ
ผศ.ดร.เรียงดาว ทวะชาลี	อาจารย์	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวสุภาณดา เทนอิสสระ	นักวิชาการศึกษา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวดารณี ปะเตชะกัง	นักวิชาการศึกษา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางวิภาดา โคตรแก้ว	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวแพรวพรรณ ประจักษ์โก	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่: ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติในการต้อนรับ
2. กำกับติดตามประเมินผลกลุ่มงานต่างๆ ในฝ่ายปฏิบัติ
3. ประสานงานกับฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

งานนำดื่ม รับผิดชอบนำดื่ม-อาหารว่าง อาคารหอประชุมชั้น 2 อาคารเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา

ดูแลพระสงฆ์

นายจักรี มาป้อง

พระณัฏฐนิชา อติภทโท/บุปผารัตน์

พระมหารัชพล รตนจิตโต/สมภักดิ์

สามเณรกิตติพงษ์ ก้อนเงิน

พระมหากิตติพงษ์ กิตติโสภโณ

พระมหารัชชานนท์ รตนรสี/บุราณราช

พระมหาธีรยุทธ ธีรเมธี

พระมหาทินกร ทินนโร/ยางสี

พระมหายุทธพงษ์ ธมฺมวาทิ/สายลิม

สามเณรสุนิชา จิตรแสง

สามเณรเกรียงไกร โพธิ์ชัย

พระกัญจน์ธนต์ แมนวิเศษ

พระชาตรี ขนฺติจิตโต/ศรีจำปา

พระปานชัย กิตติภทโท/สีแก้ว

พระพงศธร เขมโก/พิมโกทา

สามเณรณชัย สุริยะ

ดูแลผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมประชุมฆราวาส

นายจักรี มาป้อง

นายชาคริส เลแก้ว

นายเมฆนรินทร์ ชูกิส

นางสาวกณดิชา เกตรา

นางสาวศรียุญา โพธิ์ศรี

นางสาววิรัชรอง ทาปลัด

นางสาวกาญจนา สมศรีษะ

นายสารัช โพธิ์ทอง

นายธนดล ประทุมชัย

นางสาวสุภาวดี ขำกรม

นางสาวอภิญา พิลาดิ

ดูแลห้องประชุมกลุ่มย่อย

ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 1 ห้อง B 202 ชั้น 2 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช (สนธิ ชวณหาปญญมหาเถร)

พระณัฏฐนิชา อติภทโท/บุปผารัตน์

นายชาคริส เลแก้ว

ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 2 ห้อง B 203 ชั้น 2 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธมหาราช (สนธิ ชวณหาปญญมหาเถร)

นักวิชาการศึกษา

รองนายกองค์การบริหารนิสิต

รองนายกองค์การบริหารนิสิต

หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์

หัวหน้าฝ่ายนิสิตสัมพันธ์

หัวหน้าฝ่ายปฎิคม

ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายวิชาการ

ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์

ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายนิสิตสัมพันธ์

ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายกิจกรรม

ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายกิจกรรมเยาวชน

ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายทะเบียน

ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายปฎิคม

หัวหน้าฝ่ายเลขานุการ

ผู้ช่วยหัวหน้าฝ่ายเลขานุการ

นักวิชาการศึกษา

นายไชยวัฒน์ ชาสาท

นายอานนท์ ภูชา

นางสาวกรรณิการ์ เจนญูใจ

นางสาวชนิศา โพธิ์ศรี

นางสาวอรดี ดอนหันรักษา

นางสาวศรัณย์ภัคร แดงน้อย

นายวิษุฒม์ งามปัญญา

นางสาวศุภวรรณ อเวลา

นางสาวนิโลบล บุญเลิศผล

นางสาวพิมพ์พิสุทธิ์ เหลาทอง

พระมหารัษฎพล รตนจิตโต/สมภักดิ์ นายไชยวัฒน์ ชำฮาด
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 3 ห้อง B 204 ชั้น 2 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 พระมหาภิกขิตติพงษ์ กิตฺติโสภโณ นายเมฆนรินทร์ ชูกริส
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 4 ห้อง B 205 ชั้น 2 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 พระมหารัษฎานนท์ รตนรสี/บุราณราช นายอานนท์ ภูษา
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 5 ห้อง B 302 ชั้น 3 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 นางสาวกัณติชา เกตรา นางสาวกรรณิการ์ เจนถูกใจ
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 6 ห้อง B 303 ชั้น 3 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 นางสาวศรีญา โพธิ์ศรี นางสาวชนิศา โพธิ์ศรี
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 7 ห้อง B 304 ชั้น 3 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 นางสาววิจิตรรอง ทาปลัด นางสาวอรดี ดอนหันรักษา
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 8 ห้อง B 305 ชั้น 3 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 นางสาวกาญจนา สมศรีชะ นางสาวศรัณย์ภัคร แดงน้อย
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 9 ห้อง B 402 ชั้น 4 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 นายสารัช โพธิ์ทอง นายวิษุทธิ์ งามปัญญา
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 10 ห้อง B 403 ชั้น 4 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 นายชนดล ประทุมชัย นางสาวศุภวรรณ อเวลา
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 11 ห้อง B 404 ชั้น 4 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 นางสาวสุภาวดี ขำกรม นางสาวนิโลบล บุญเลิศผล
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 12 ห้อง B 405 ชั้น 4 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 นางสาวอภิญญา พิลาดี
ห้องประชุมกลุ่มย่อยที่ 13 ห้อง เขียวเตอร์ ชั้น 5 อาคารบัณฑิตศึกษา สมเด็จพระพุทธาจารย์ (สนิท ชวณฺหาปญฺญมหาเถร)
 นางสาวพิมพ์พิสุทธิ เหลาทอง

มีหน้าที่ ดังนี้

1. ต้อนรับผู้ทรงคุณวุฒิ-นักวิชาการ ผู้ร่วมประชุมสัมมนาทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
2. บริการน้ำดื่ม-อาหารว่าง สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ-นักวิชาการ ผู้ร่วมประชุมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

คณะกรรมการฝ่ายจัดทำของเข้าร่วม

ดร.อมรรัตน์ เตชะนอก	ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น	ประธานกรรมการ
นางสาวพันทิwa ทับภูมี	อาจารย์	กรรมการ
นายบัลลังก์ ศรีบุญเรือง	นักวิชาการศึกษา	กรรมการ
นางสาวอัญญาดา ตาเสาร์	นักวิชาการศึกษา	กรรมการ
นางสาวกาญจนา สมศรีชะ	นิสิต	กรรมการ

นางสาวศรัณย์ภัคร แดงน้อย	นิสิต	กรรมการ
นายสารัช โพธิ์ทอง	นิสิต	กรรมการ
นายวิษณุตม์ งามปัญญา	นิสิต	กรรมการ
นายชนดล ประทุมชัย	นิสิต	กรรมการ
นางสาวศุภวรรณ อเวลา	นิสิต	กรรมการ
นางสาวสุภาวดี ขำกรม	นิสิต	กรรมการ
นางสาวนิโลบล บุญเลิศผล	นิสิต	กรรมการ
นางสาวอภิญา พิลาดิ์	นิสิต	กรรมการ
นางสาวพิมพ์พิสุทธิ์ เหลาทอง	นิสิต	กรรมการ
นางประกายเพชร ชารินทร์	นักวิชาการศึกษา	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวกัญธิชา ศรีเสนา	นักวิชาการศึกษา	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่: ดังนี้

1. จัดเตรียมกระเป๋าสสำหรับบรรจุเอกสาร วัสดุ
2. จัดหากระดาษ ปากกา สำหรับผู้เข้าประชุม
3. จัดของที่ระลึกสำหรับวิทยากร

คณะกรรมการฝ่ายการเงิน

นางจิตรลดา แก้วมงคล	ผู้อำนวยการส่วนการคลังและทรัพย์สิน	ประธานกรรมการ
นางสุพัตรา นาทัน	นักวิชาการการเงินและบัญชี ชำนาญการ	รองประธานกรรมการ
นางศุภนิษฐา งามสง่า	นักวิชาการการเงินและบัญชี ชำนาญการ	รองประธานกรรมการ
นางสาวยุภาพร เงาะเศษ	นักวิชาการการเงินและบัญชี	กรรมการ
นางสาวชุตีพร ไยแก้ว	นักวิชาการการเงินและบัญชี	กรรมการ
นางสาวปิยะนุช ไทยทองกลาง	นักวิชาการการเงินและบัญชี	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่: ดังนี้

1. ประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ในการวางแผนงบประมาณ
2. ดำเนินการเกี่ยวกับการรับเงินค่าลงทะเบียน การเบิก-การจ่ายทุกหมวดรายการ
3. จัดเตรียมออกใบเสร็จค่าลงทะเบียนแก่ผู้เข้าร่วมประชุม
4. จัดซื้อจัดจ้างวัสดุที่เกี่ยวข้องกับการจัดประชุม

คณะกรรมการฝ่ายยานพาหนะและจราจร

นายศักดิ์รินทร์ ศรีหาบงค์	รท.ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตขอนแก่น	ประธานกรรมการ
พระครูสมุห์ธีระพงษ์ นรินโท, ดร.	รท.ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร	รองประธานกรรมการ
นายธนรัฐ อดทน	นักวิชาการศึกษา	กรรมการ

นายพัฒนพงษ์ หนองน้ำ	นักวิชาการศึกษา	กรรมการ
นายสุพัฒน์ วรรณญาติ	คนสวน	กรรมการ
นายมนี ศรีสะอาด	พนักงานรักษาความปลอดภัย	กรรมการ
นายตะวัน พรหมบุตร	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายสุทธิรักษ์ ตาพล	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายปิยะพงษ์ คุ่มภัย	ช่างเทคนิค	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายประดิษฐ์ สังฆพงษ์	นายช่างเทคนิค	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายสุรศักดิ์ ปักเหนือ	พนักงานขับรถ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่: ดังนี้

1. จัดเตรียมยานพาหนะและพนักงานขับรถให้พร้อมใช้ในการดำเนินงาน
2. จัดเตรียมป้ายบอกสถานที่จอดรถ
3. จัดรถรับส่งวิทยากร
4. ประสานงานรักษาความปลอดภัย อำนวยความสะดวกการจราจรและสถานที่จอดรถ

คณะกรรมการฝ่ายประเมินผล

ผศ.ดร.สุพล พรหมกุล	ผู้อำนวยการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต	ประธานกรรมการ
อ.ดร.ปภาเจติร สุกุมลย์	เลขานุการหลักสูตร ค.ม.(การสอนสังคมฯ)	รองประธานกรรมการ
อ.ดร.สมควร นามสีฐาน	เลขานุการหลักสูตร ค.ด.(การสอนสังคมฯ)	กรรมการ
อ.ดร.สุธิพงษ์ สวัสดิทา	เลขานุการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต	กรรมการ
อ.ดร.สิริบุญมา มารศรี	อาจารย์	กรรมการและเลขานุการ
อ.กนกวรรณ ประจันตะเสน	อาจารย์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวสาริกา ไสวงาม	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวมารีสา ไสวงาม	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวอนุธิดา บุญตะวัน	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

มีหน้าที่: ดังนี้

1. จัดทำแบบสอบถามประเมินการประชุม
2. เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล
3. รายงานผลการประเมินเสนอคณะกรรมการ

คณะกรรมการฝ่ายลงทะเบียน

นางรพีพร มณีวรรณ	นักจัดการงานทั่วไป	ประธานกรรมการ
นางฤดี แสงเดือนฉาย	นักวิชาการศึกษา	กรรมการ

นางสาวธิดารัตน์ วรจักร	นักวิชาการศึกษา	กรรมการ
นางสาวแพรทอง ประจักษ์โก	นักวิชาการศึกษา	กรรมการ
นายชาคริต เลแก้ว	นิสิต	กรรมการ
นายไชยวัฒน์ ซาฮาด	นิสิต	กรรมการ
นายเมฆนรินทร์ ชูกริส	นิสิต	กรรมการ
นายอาหนนท์ ภูษา	นิสิต	กรรมการ
นางสาวกัณติชา เกตตรา	นิสิต	กรรมการ
นางสาวกรรณิการ์ เจนถูกใจ	นิสิต	กรรมการ
นางสาวศรียุญา โพธิ์ศรี	นิสิต	กรรมการ
นางสาวชนิศา โพธิ์ศรี	นิสิต	กรรมการ
นางสาววิรังรอง ทาปลัด	นิสิต	กรรมการ
นางสาวอรดี ดอนหันรักษา	นิสิต	กรรมการ
นางสาวรุ่งนภา โยนตัน	นักจัดการงานทั่วไป	กรรมการและเลขานุการ

มีหน้าที่ ดังนี้

1. จัดทำรายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมให้พร้อมก่อนวันประชุมวิชาการ
2. รับผิดชอบการลงทะเบียนในวันประชุม
3. จัดเตรียมป้ายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม
4. มอบของชำร่วยให้กับผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เข้าร่วมงาน ในขณะลงทะเบียน

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป จนกว่าจะสิ้นสุดโครงการ

สั่ง ณ วันที่ 26 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2567

(พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รศ.ดร.)

รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น ปฏิบัติหน้าที่แทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

